

Danskernes Historie Online

Danske Slægtsforskeres Bibliotek

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt Danskernes Historie Online - Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

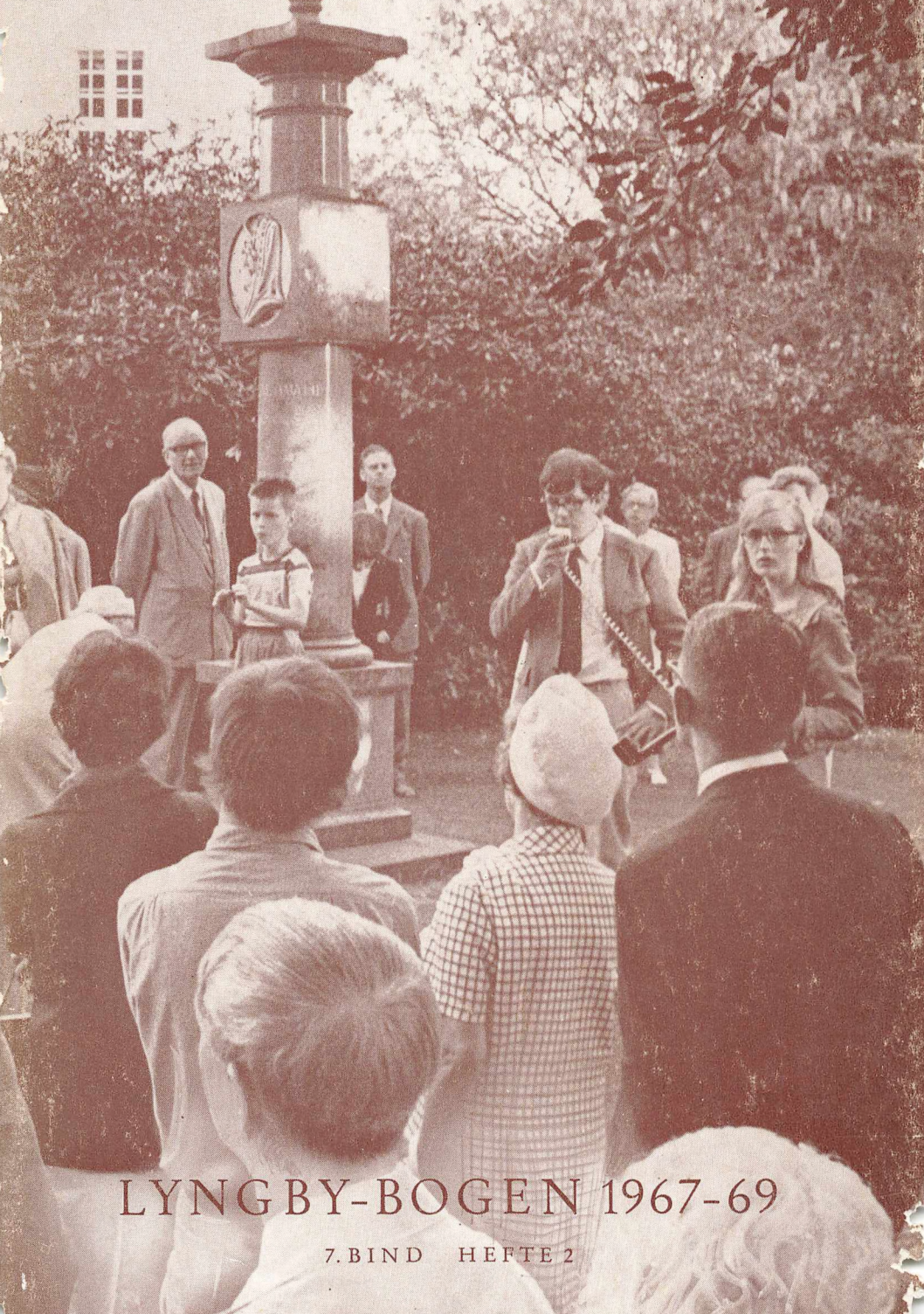
Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskernes Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

LYNGBY-BOGEN 1967-69

7. BIND HEFTE 2

LYNGBY-BOGEN

UDGIVET AF

HISTORISK-TOPOGRAFISK SELSKAB

FOR LYNGBY-TAARBÆK

KOMMUNE

7. BIND HEFTE 2

1967-69

Prins Frederik Carl Christian (Frederik VII) som barn (f. 1808).
 I baggrunden Sorgenfri slot og park; til venstre støtte med buste af
 kong Frederik V (af Saly).

Maleri af Jacob Munch. 1813. Eidsvold.

Frederik VII som prins på Sorgenfri

AF dr. phil. SIGNE PRYTZ

I lange perioder af sin barndom boede Frederik VII på Sorgenfri slot, som hans farfar, arveprins Frederik havde benyttet som residens efter branden på Christiansborg slot 1794. Haven, der var anlagt i den stive, franske stil, blev allerede dengang ændret til den mere naturlige engelske – en udvikling, der fortsatte i Frederik VII's barndom; samtidig blev skoven inddraget i parkanlægget.

Arveprins Frederiks søn, prins Christian Frederik (den senere Christian VIII) fortæller fra sine unge år om kaneture med fakkelblus som nogle af de store glanspunkter i denne periode.

Han arvede slottet i 1805; det følgende år indgik han som 18-årig ægteskab med sin to år ældre kusine, prinsesse Charlotte Frederikke af Mecklenburg-Schwerin. Hun er blevet karakteriseret som velbega- vet, men koket, drillesyg og meget heftig; Axel Lindvald, der har skre- vet udførligt om Christian VIII's unge år, betegner forlovelsen som hans livs største misgreb!

Som vinterresidens fik parret det Levetzause palæ på Amalien- borg (Christian X's palæ); her blev Frederik VII født i oktober 1808.

Til amme fik han en fynsk bondepige, som forældrene havde fået anbefalet af deres gode venner, greve Wedell-Wedellsborg, hos hvem hun var stuepige. Christiane Reiersen kom til at spille en stor rolle i Frederik VII's barndom, da hun efter forældrenes separation – alle- rede i 1809 – fik hovedansvaret for barnets pasning.

Prinsesse Charlotte Frederikke, der var musikalsk, havde fået un- dervisning af den feterede komponist og skuespiller du Puy – forfat- teren til operaen »Ungdom og Galskab«; da man inden for hofkredsen blev klar over forholdet mellem prinsessen og hendes lærer, dekrete-

rede den landsfaderlige konge, Frederik VI skilsmisse og forvisning til Horsens! Prins Christian Frederik havde håbet at kunne ordne sagen i mindelighed; han overvejede genoptagelse af samlivet senere, men Frederik VI, der ifølge den kongelige huslov var familiens overhoved, gennemtvang en definitiv ophævelse af ægteskabet. Prinsen gik forgæves i forbøn for hende hos kongen: »Horsens vilde blive betragtet som et fuldkomment Exil – om ikke et Fængsel, hvilket dog aldrig havde været Meningen!«

Nordmanden Carsten Anker, der boede på sin ejendom »Roelighed« i Vedbæk, blev udset til at følge prinsessen tilbage til forældrene og få hendes forhold ordnet. Han havde stået arveprins Frederik meget nær – et venskab, der blev overført på den unge Christian Frederik. Om Charlotte Frederikke skrev han: »Hun meener ikke Fjærdeparten af, hvad hun siger og betænker detsværre kun lidet, hvad hun gjør!«

»Slottet« i Horsens var oprindeligt 2 købmandsgårde, der af arkitekt Harsdorff blev bygget sammen og indrettet til 4 russiske prinser og prinsesser, der var i familie med enkedronning Juliane Marie. Da tronfølgeren Ivan var blevet styrtet i 1780, traf kejserinde Katharina II aftale med Danmark om, at russerne skule anvise asyl her i landet, og hun bekostede installeringen af dem. Den sidste af dem var død i 1807, så nu stod palæet tomt og blev anvist Charlotte Frederikke.

I skilsmisseakten udtalte Christian Frederik, at prinsessen så vidt muligt skulle »see vor Søn igjen, og da vi ei skilles som Fiender, at jeg ligeledes vil see hende igjen«.

Adskillige af de mennesker, som kendte Frederik VII som barn, og som har skrevet om hans opdragelse, er enige om, at vilkårene var yderst slette. Intet tyder på, at sønnen har spillet nogen større rolle for prins Christian Frederik de første år; faderen var tit på rejse, og barnet blev karakteriseret som nærmest både fader- og moderløs. Fasteren Juliane, der var 2 år yngre end faderen, fik et vist overopsyn med barnet, men prinsesse Charlotte Frederikke havde insisteret på,

Frederik VII som prins på Sorgenfri

at Christiane Reiersen fortsat skulle passe prinsen; derfor flyttede ammen med til Sorgenfri og fik den daglige omsorg for ham.

Napoleonskrigene hærgede det meste af Europa i Frederik VII's barndom. Tvillingrigerne Danmark-Norge var kommet med i 1807 på fransk side, hvilket betød, at vice-statholderen i Norge, kongens svoger, prins Frederik af Hessen ikke kunne opretholde forsyningerne; landet led nød.

Carsten Anker fik en stor indflydelse på udviklingen i den følgende tid; fra Eidsvold, hvortil han var flyttet, skrev han i 1810 til Christian Frederik . . . »til Norge, til Norge, Prinds, til Norge! De og De alene kan bevare denne Kronens egte Ædelsteen fra Rov og Rænker Give Gud, min Prinds var i Norge med sin elskværdige *Frederik*. Meere siger jeg ei; thi meere kunde fortolkes ilde!«

Skønt Frederik – eller Fritz som han blev kaldt – kun var 2 år på dette tidspunkt, spillede han en stor rolle i Carsten Ankers fremtidsplaner. Et par år senere skrev Anker til Christian Frederik, at kongen burde lade ham rejse til Norge sammen med den lille prins, så begge kunne blive kendt med nationen. Han er dog godt klar over vanskelighederne ved selve rejsen, da England beherskede Kattegat, og Sverige var fjendeland. Han håbede på, at den upopulære vice-statholder kunne blive afløst af prins Christian Frederik; »da maa ogsaa den lille Prinds Fritz med«. Opfordringerne blev kraftigere og kraftigere: »Kom for Guds Skyld herop og red os fra Svendsken, kom og red Deres fædrene Arv!«

På dette tidspunkt blev Christian Frederik, der var kongens fætter, anset som tronarving; dronning Marie havde mistet flere børn som små. Kun kronprinsesse Caroline og Wilhelmine nåede at blive voksne, men dronningen håbede længe på at føde en søn.

Det lykkedes virkelig Christian Frederik at overtale kongen til at udnævne ham til statholder; på grund af krigen blev hans afrejse i maj 1813 hyllet i den største hemmelighedsfuldhed. Da han forlod Sorgenfri, »laa hans elskede Fritz i den dybeste Søvn«; rejsen gik til

Signe Prytz

Fladstrand (det nuværende Frederikshavn), hvor han forklædt som matros gik om bord med sit lille følge i 2 svenske fiskerbåde. Undervejs passerede de flere gange britiske krigsskibe, men disse tog ikke notits af de små både.

Den 26-årige Christian Frederik, der var »skøn som Baldur, veltalende som Brage«, vandt hurtigt det norske folks fulde sympati.

I de travle dage inden afrejsen, havde Christian Frederik overdraget tilsynet med Frederik VII's opdragelse til søofficeren, kammerjunker Johan Frederik Bardenfleth, som siden arveprins Frederiks død i 1805 havde været hofchef for prins Ferdinand, Christian Frederiks 6 år yngre bror.

Bardenfleth skulle præsentere og repræsentere Fritz ved forekommende lejligheder, men var ikke glad for sit hverv – muligvis på grund af dårlige erfaringer med den noget dekadente Ferdinand.

Den kun 41-årige guvernør svarede, »at 30 Aars uafbrudt, stundom haardt Tjenesteliv gjorde, at han følte sig næsten forslidt, foruden at han var hjemsoøgt af Sorger og havde en stor Familie, der krævede hans Omsorg.«

Han tilføjede: »Den Munterhed, som er saa høiligen nødvendig hos den, som skal opdrage et ungt Menneske, er næsten udslukket hos mig, og inden faa Aar vil den sidste Gnist være tabt!« Han gjorde dog særdeles god fyldest i de følgende år; gennem de hyppige indberetninger får man et udmærket indtryk af forholdene. En ung cand. theol. Peter Nicolai Holst, der havde været huslærer på Eriksholm, blev knyttet til staben; Christian Frederik havde lært ham at kende under jagtture fra Jægerspris til herregården ved Bramsnæsvig.

I de første breve til Christian Frederik fra Sorgenfri fortalte guvernøren, at Fritz havde spurgt, om hans far ikke snart kom hjem igen? Den godt 4-årige ville absolut rejse hen til faderen; først da man havde modtaget besked om, at den farlige overfart var lykkedes, tør Bardenfleth på et kort vise, hvor faderen nu er. Drengen fletter blomsterkranse til sin Papa; han drømmer om ham om natten og han

Frederik VII som prins på Sorgenfri

leger, at han skriver brev til ham. Postgangen var usikker; nogle breve gik tabt, så guvernøren foreslog nummerering – på den måde kunne man konstatere, hvad der nåede igennem. Fritz omtales også i familiedemmedlemmers og venners breve; udenrigsministerens frue, Charlotte Schimmelmann skrev til Christian Frederik, at drengen vokser og bliver kønnere; alle roser ham og bekræfter, at han er en rask dreng (»fort et robuste«).

Da Christian Frederiks adjutant blev sendt til Danmark for personligt at aflevere en depeche til kongen, fik han bl. a. pålæg om at skaffe sig al mulig underretning om sønnen, hvor stor han er blevet, og hvor vidt han er nået »i intellektuel Henseende«.

Den storpolitiske situation udviklede sig tragisk for Danmark-Norge; i januar 1814 måtte Frederik VI underskrive Kielerfredstraktaten, hvor stormagterne krævede Norge afstået til den svenske konge. Hurtigt derefter fulgte Norges løsrivelseserklæring, hvorefter Christian Frederik blev »regent«. I marts skrev han til Anker, der opholdt sig i England for at skaffe forsyninger til det sultende Norge: . . . »Kongen . . . har lovet mig at være min Søn i Faders Sted. Her er et Hovedmotiv for at lade ham blive i Danmark indtil videre. Han kan igjen foreene begge Riger. For at skaffe ham Arveret til Kronen, antager jeg denne, om end udvortes Omstændigheder skulde synes at true med dens Ubestandighed«.

Frederik VI var ikke glad for, at Christian Frederik stillede sig i spidsen for selvstændighedsbevægelsen; den norske regent skrev til ham: . . . »hellere maatte jeg udsætte mig for personlig Møje og Fare, hellere opofre et privat Livs Lykke, Gjensynet af min Søn og af mine Venner, hellere hvis det lod sig tænke, maatte jeg herved udsætte mig for Din Fortrydelse end svigte min Pligt mod et heelt Folk«. Han ønsker at overdrage Sorgenfri og Amalienborg til sønnen og beder kongen som hans formynder om at tage vare derpå. Til dronning Marie, hvem han stod nærmere, skrev han: »Jeg anbefaler min Søn til Kongens og Deres Omsorg. Vis ham det samme Venskab, som De altid

Signe Prytz

har lagt for Dagen over for mig. Gid han en Dag maa vise sig værdig til den; gid Gud maa forskaane ham for de Bekymringer, som jeg maa staae igjennem. Bliver de ogsaa hans Lod, gid Gud i saa Fald maa give ham samme Sjælsstyrke, som han altid har beskaaret mig, og som aleene Religionen kan sikre, naar man troer paa en guddommelig Styrelse, der vaager over Staterne saavel som over de enkelte Individer.«

Regenten boede på Eidsvold; i april 1814 skriver han til Anker, at de har det godt der. »Fra min Søn har jeg de bedste Tidender; for ham verner hele Folkets Kjerlighed«. Anker slår på, om det kunne tænkes, at Frederik VI ville afsætte Christian som tronarving til fordel »for den elskede Prinds Fritz?« Regenten nævner i sit svar, at han muligvis kan blive tvunget til at fraskrive sig den norske krone for sig selv, men at han under ingen omstændigheder vil gøre det for sin søn, »som er næst mig dens rette Arving«.

Kun en uge før den berømmelige dag, den 17. maj, hvor Christian Frederik modtog valget som konge af Norge, skrev han i chifferskrift til Frederik VI . . . »Overdrages mig Norges Trone, da antager jeg den, om dette saa paa Bredden af Afgrunden, blot for at skaffe min Søn Ret til Riget. At han, om Norge erobres, engang vil komme til at sidde på Norges Trone, det omtvivler jeg ikke!«

Den lille prins, der nød tilværelsen på Sorgenfri uden at ane det mindste om disse storpolitiske forviklinger, blev hyldet af en norsk skjald:

»Den norske Kronprinds, Folkets Lyst;
De første Hyldingstoner løde
Til Frederik fra vor Klippekyrst.
Vor var han først. I Norges Dale
bandt til hans Navn sig først et Haab.
Han fik fra Eidsvolds høje Sale
Sin Ungdoms første Frihedsdaab.«

Frederik VII som prins på Sorgenfri

»Kronprinsen« kom dog ikke til Norge; derimod modtog Christian Frederik et maleri af ham. Bardenfleth gør halvvejs undskyldning for sin fortielse af, at sønnen har stået model. Den norsk-fødte kaptajn Jacob Munch havde bedt om tilladelse, men ville gerne skaffe Regenten et glad øjeblik ved at overraske ham, når han personligt kom til Eidsvold for at overrække billedet. Han hørte nu ikke til de mest anerkendte kunstnere; ganske vist havde han været elev på Kunstakademiet i København og havde opnået Kunstfondens legat til studier i Rom, men da han i 1813 vendte tilbage til Danmark, kasserede Fonden alle hans billeder, hvorefter han dog selv sørgede for at få dem udstillet.

Bardenfleth er ganske godt tilfreds med billedet; han tror, at faderen vil finde god lighed, dog måske at prinsen er fremstillet lidt vel fyldig! Man ser ham stå i Sorgenfri-parken med en fjerbold i den ene hånd og en ketcher i den anden – klædt i datidens typiske dragt. I april 1814 udtrykker guvernøren håb om, at regenten er blevet tilfreds med det maleri, som Munch havde bragt ham?

Krigsbegivenhederne spillede også ind i guvernørens overvejelser angående den lille prins; Christian Frederik havde tidligere bestemt, at Bardenfleth skulle rejse til G (?), hvis København skulle blive indesluttet. Guvernøren er dog bange for, at Fritz er kendt og set af så mange mennesker til at kunne holdes skjult i virkelig incognito; »den Prinds, som sandsynligviis engang bliver Tronfølger, er en saa vigtig Person, at Fienden let kunde foretage et Streiftog til et aabent Sted for at bemægtige sig hans Person. At en befæstet Bye altsaa forekommer mig som det sikreste Sted, saalænge den endnu ikke er belejret; og at om vor Armee blev saaledes slaet, at Kjøbenhavn kunde staae Fare at beleires, saa blev det vel sikrest at forsøge paa at føre Prindsen til en anden Provinds.«

Senere gav Frederik VI tilladelse til, at Fritz måtte blive i København sammen med de øvrige børn inden for kongeslægten, men heldigvis blev spørgsmålet ikke aktuelt. Kort før freden blev sluttet,

Signe Prytz

skrev Bardenfleth: »Er det et stort og føleligt Tab, at vi have Fienden i Landet, saa er det dog en Trøst, at vore Tropper have faaet Leilighed til at sætte sig i Respekt hos Fienden.«

Der opstod det bedste forhold mellem Fritz og guvernøren; et af brevene til Norge sluttede med følgende: »Inderlig venlig og godmodig er min lille Prinds, og man kan ikke andet end faae ham hjertelig kier.«

Da jomfru Reiersen en dag måtte afslå barnet et ønske, svarede han: »Bardenfleth siger aldrig Nej, undtagen naar jeg er uartig!«

Den lille Fritz havde et meget blødt gemyt; en dag græd han så inderligt, da han hørte, at hans far havde været syg. Gang på gang udtrykte han længsel efter at gense ham.

Guvernøren havde sine kvaler med hensyn til at lære den lille bordkik: »Ved Spisebordet kan jeg endnu ikke faae ham ret i Skik. Han er ingenlunde uartig der, men han vil lege med Spisetøiet, spise med Fingrene, vrage i Maden, lægge Albuerne paa Bordet og hundrede andre smaa Unoder«. Til at begynde med spiste han alene, men så foreslog guvernøren, at både han og lærer Holst skulle deltage i måltiderne for at eksemplet kunne smitte af; det ville utvivlsomt virke bedre end advarsler og formaninger!

Til prinsens 5-års fødselsdag fik han af moderen i Horsens et barnesæt i sølv: ske, gaffel og kniv; det glædede både modtageren og guvernøren meget – sidstnævnte specielt, fordi drengen nu kunne lære at bruge disse redskaber ordentligt – hidtil havde han spist alting med teske.

Af faderen fik han nogle kobberstik og legetøj, som guvernøren havde købt; en magnetisk jæger fornøjede ham i særlig grad. Noget af det, der morede ham mest, var en drage, som Holst havde givet ham.

Fasteren, Charlotte, der også boede på Sorgenfri, havde inviteret flere børn til middag, bl. a. guvernørens 2 sønner, greve Schulins drenge fra Frederiksdal og admiral Sneedorffs datter Lotte. »Om Af-

PLANCHE 2

Prinsesse Charlotte Frederikke.
Miniature af ukendt kunstner. 1808. Jægerspris.

Prins Christian Frederik.
Miniature af C. Hornemann. Ca. 1810. Jægerspris.
Fot.: Ole Woldbye.

Fritz.

Tegning af W. Heuer. 1810.

Rosenborg.

Venstre hånd er anbragt i siden på den for Frederik VII
som voksen ofte karakteristiske måde.

PLANCHE 5

Frederik VII som barn.

Malet af J. L. Lund. 1811. Jægerspris.

På Jægersprismuseet findes denne dragt foruden børnetøj, som hans mor skal have syet til ham. Det er en jordbærranke, prinsen holder i venstre hånd.

tenen var der Dands, som den lille Prinds glædede sig usigeligt ved«, beretter Bardenfleth til faderen.

Til staben hørte også i de første år Christiane Hartmann, der var gift med kapelmusicus A. W. Hartmann; de boede på Sorgenfri, hvor for Fritz som legekammerat fik sønnen, den senere komponist J. P. E. Hartmann. Det er ejendommeligt at se, i hvilken grad alle bestemmelser vedrørende prinsen skulle godkendes af kongen. Frederik VI skrev til fætteren: »Jeg finder Dit Valg for Din Søn saa aldeles udmærket, at jeg ei viste^s) at tænke det bedre«. ((Fodnote §) Er stavefejlen mon en lapsus eller kneb det – som for så mange andre den gang – med at bogstaverne korrekt?)

Efter moderne pædagogiske normer har man i denne periode stillet alt for store krav til prinsen, hvad undervisning angår. Endnu før sit fyldte 5. år havde han af sin franske barnepige lært en del franske gloser; guvernøren fik hurtigt indtryk af, at han havde en god hukommelse. Han kan læse – næsten ude at stave; »kun de lange Ord maae vi endnu lade ham stave, for at han ikke skal vænne sig til at gjætte«. I geografi har han lært hovedstæderne i de europæiske lande; »han kan læse Tal indtil Billioner«, men guvernøren indrømmer dog, at det kniber med talforståelsen. »Den egentlige Regning vil ikke ret gaae endnu, skjønt vi øver den hver Dag«. Kort efter at han er fyldt 5 år, kan han den lille tabel, men man tør dog ikke lige med det samme gå over til den store.

Det kniber også for prinsen at holde på pennen, men det skyldes, at han ryster på hånden. Bardenfleth minder faderen om, at skavanken er af ældre dato og næppe vil fortage sig, før drengen »med Tilvæksten faaer flere Kræfter«.

Når han har været flittig og opført sig godt, tildeles der ham små belønninger som for eksempel valnødder; han laver skibe af skallerne, og han klipper heste og kaner. Hr. Holst er utrættelig til at lege med ham; de støber i fællesskab tinsoldater eller blæser sæbebobler. »Ogsaa er der ingen, han saa gjerne vil være hos som hos ham«.

Christian Frederik havde før sin afrejse truffet aftale med gymnastikpædagogen Nachtegall med de klingende fornavne Vivat Victorius Franciskus, at han skulle undervise sønnen; »de gymnastiske Maskiner« var blevet sat i stand, men da det kneb med interessen, foreslog Bardenfleth, at nogle jævnaldrende legekammerater skulle deltage i øvelserne, bl. a. hans egen søn. Det kneb dog med transporten fra København til Sorgenfri for nogle af kammeraternes vedkommende, men kappestriden havde stimuleret Fritz' interesse. Han bader i Lyngby sø: »Den unge Prinds er saa rask derved, at jeg næsten har Haab om, at han i Sommer maaske endnu kunde lære at svømme lidt . . . I Forgaars faldt han i Vandet ved Badestedet ved at stige op fra en Baad. Jeg haaber, det vil lære ham at vogte sig i Fremtiden for at skyde Baaden bort med Fødderne, idet han støtter med Hænderne mod Huset. Og forskrækket blev han heller ikke derved; han fortalte det tværtimod med største Glæde efter Bordet . . . Jeg haaber, han skal blive baade dristig og forsigtig«. I et senere brev fortælles der om, at den 4-årige er begyndt at svømme med blærer. »Den lille Prinds har atter i Dag leget, at han skrev sin eigode, kjerlige Fader til. Han har i denne Tid stor Passion for at fiske. Han har og til sin store Glæde fanget et Par smaae Fisk. Jeg har ved flere Leiligheder skudt for ham, og han frygter slet ikke Skud. Hans Helbred styrkes ved Svømmeøvelserne og overalt ved den jevnlige stærke Bevægelse. Ogsaa seer han rask ud og er brun som en Spanier«. Problemer er der trods alt; »i Dag har han for første Gang, siden jeg er kommet til ham, sagt usandt. Jeg advarede ham alvorligt derimod«. »Vi begynder at vinde lidt Sejer med den store Ustadighed, han havde før, og som gjorde, at han kun faae Øieblikke kunde holde sine Tanker fæstede til det Arbeide, han havde for.« »Den lille Prinds har været ret artig i den seneste Tid, dog har han et Par Gange sagt Usandhed, hvorfor jeg med Alvor, skjønt uden Haardhed har irettesat ham«. Da prinsen er godt 5 år skriver Bardenfleth, at han er faldet tilbage til sin gamle heftighed, men har højtideligen lovet, at det ikke skal

gentages; fornuftigvis føjer han til, »men Spørgsmaalet er nu, om han *kan* holde Ord«.

Det fremgår af flere af brevene, at guvernøren ikke er tilfreds med jomfru Reiersens pædagogiske evner; med den bedste vilje af verden savner hun dog takt: »Hun advarer Prindsen meest imod Ubetydeligheder, som til Exempel naar han slaaer noget itu eller putter Fingrene i Munden, og lader derimod alvorlige Forseelser som Usandhed o. a. stundom passere eller med en ubetydelig Irettesættelse . . . ligesom man og ofte af hendes Tone mærker, at hun ikke er opdraget blandt Folk af finere Sæder«. 3 fjerdingår senere vender Bardenfleth tilbage til sagen: »Reiersen gjør med den bedste Villie og den varmeste Kjerlighed ham dog megen Skade; det bekræfter sig hver Dag mere og mere . . . Hendes Mangel paa Character og Dannelse er hun uskyldig i«. Han foreslår, at hun afskediges, men beholder sin fulde gage som pension, og at Fritz som kammertjener får »en sat og oplyst ung Mand«. Den udvalgte blev Michael Castberg, søn af Professor Castberg, der bestyrede Døvstumme-Institutet, – »et overmaade blidt og got Menneske« på 18 år.

Undervisningen fortsætter; Bardenfleth vil gerne opøve det franske ved at tale til prinsen, selv om han ikke kan forvente foreløbigt at kunne få svar på fransk. Senere beretter han, at de nu er begyndt at tale fransk ved bordet; da Fritz en dag var hjemme hos Bardenfleths privat, havde man gjort det til lov også for hans børns vedkommende ikke at tale andet end fransk. »Det gaaer vel endnu vanskeligt, men Øvelsen maae hjælpe«. Hr. Holst er også begyndt på tysk, som Fritz virkelig kan holde ude fra det franske. Indenadslæsningen går langsommere end ventet; prinsen har heller ikke endnu så megen interesse for »de smaae Fortællinger af Fortidens *Histore*, som af og til bibringes ham. Dog, han er jo endnu saa ung.« »Et Par smaae, dog ubetydelige Uartigheder har fundet Sted i denne Uge. Det er egentlig hans forrige Hang til at prale lidt og til at bruge smaae Omveje

Signe Prytz

for at naae sine Ønsker, som syntes at yttre sig igjen, men jeg haaber at have standset det strax igjen«.

Bardenfleth sendte ogsaa regelmæssigt regnskab til Christian Frederik; i et af brevene omtales Sorgenfri som et meget kostbart lyststed. Kun de mest nødvendige reparationer bliver udført: der skal graves render på det opfyldte sted i åen, buegangene skal istandsættes og påfuglehuset udbygges. Han har ladet anskaffe nogle sjældne planter, som findes på Dronninggård, men hidtil ikke på Sorgenfri. »En Hovedmangel ved Sorgenfrey er, at den ikke har Eng til Høeslet«.

I oktober 1814 abdicerede Christian Frederik og forlod Norge, efter at stortinget – tvunget af omstændighederne – havde tilbudt den svenske konge personalunion. Han tog Munchs maleri af sønnen med sig, men da man midt i århundredet ville gøre Eidsvold til et nationalt mindesmærke for frihedstiden, blev der foranstaltet en landsindsamling; i forbindelse med denne skænkede Frederik VII sit barneportræt til genophængning i Rikssalen på Eidsvold, hvor det stadigvæk findes.

Hjemrejsen gik om ad Århus, hvor Christian Frederik mødte Charlotte Frederikke for første gang efter skilsmissen. I sin dagbog skriver han om den mærkelige følelse, med hvilken han genså sin søns moder: »Bitterheden er forlængst udslukket i min Sjæl; jeg seer ikke mere paa hende som den utroe Kvinde, men som min Søns ulykkelige Moder. Ham elsker hun overalt i Verden; han knyttede hende til mig«. Hun omtalte sit ønske at gense sønnen, hvad Christian Frederik fandt naturligt, men opfyldelsen heraf afgang ikke af ham alene, da kongen ogsaa havde et ord at skulle sige. Hun kunne ikke dy sig for at omtale rygterne angående forlovelse med den 19-årige augustenburgske prinsesse Caroline Amalie – en plan, som hun absolut måtte fraråde!

Rygterne *var* rigtige. I januar 1815 skriver Bardenfleth til Christian Frederik, at Fritz glædede sig inderligt ved løftet om, at faderen ville skænke ham en blid, øm, god moder. Christian Frederik kommer til

Frederik VII som prins på Sorgenfri

at spekulere på, hvad sønnen forstår ved »en moder«? Bardenfleth skriver: »De spørger naadigst, iegode Herre, med saamegen Blidhed, hvorledes jeg har bibragt ham Begreb om Deres forestaaende Forbindelse? . . . Jeg har aldrig forklaret ham, hvad en Moder er, men søgt at undertrykke de Ideer, som Reiersens Forlegenhed, Smil og gamle Undvigelser ved hans Spørgsmaal have vakt hos ham. Jeg har blot vænnet ham til at ansee sin Moder som et ømt, kierligt Væsen, der vil ham vel, og som han skylder megen Taknemmighed. Børn lade sig nøie med en Forklaring, om den end ikke er fuldstændig. Han veed, at Pligter og Konvenientser ofte nøde Een til at være længe borte fra den, man har kier. Paa hans Spørgsmaal: hvorfor hans første Moder ikke kommer til ham, svarede jeg ham derfor blot: Prindsessen er i Horsens. Saalænge hans Fader var i Norge, kunde han jo heller ikke komme til Dem. Jeg troer, han bør saa sildigt som muligt underrettes om denne Sag, og naar han engang har naaet den Alder, at den ikke længere kan skjules for ham, saa kunde man maaske sige ham, at en Uforsigtighed, som blev meget ilde bedømt, gjorde det umuligt, at Prindsessen kunde blive her eller vedblive at føre Navn af Deres Gemalinde, men at hun derfor ikke desmindre er hans kierlige Moder, som han skylder Livet. Dog Deres Højhed vil langt bedre end jeg kunde bestemme, hvorledes dette bør skee. Maaske vil og engang i Tiden de Omstændigheder, som nøde til at sige ham det, bedst angive Maaden, paa hvilken det kan siges.«

I december 1815 skrev den lykkelige, nygifte fyrste til Carsten Anker: »Jeg kan forsikre, at jeg vist aldrig har været lykkeligere end nu i den kierligste egteskabelige Forening med min iegode Caroline«; senere tilføjer han »Min Søn vokser til min Glæde«. Halvandet årstid senere skrev den norske ven og forhørte, om ikke Fritz skulle have nogen søskende, men ægteskabet forblev barnløst.

Bardenfleth fratrådte som guvernør for Fritz ved nytårstide 1816 – samtidigt med at Christian Frederik overtog den militære og civile guvernørpost over Fyn og bosatte sig i Odense. I sin afskedsbegæring

omtalte han, hvad han havde været inde på ved sin tiltrædelse, at han ikke følte sig skikket til denne post; nu var der indtruffet forhold i hans egen familie, der krævede en indsats af ham. Ansvar for sine egne børn hvilede også tungt på ham foruden økonomiske bekymringer; i sit afskedsbrev takkede han for Christian Frederiks ubeskrivelige godhed, som han aldrig, aldrig ville glemme, og »hvor usigelig meget jeg skylder Dem og Deres blide, fortræffelige Gemalinde . . . Ogsaa den søde, venlige, lille Fritz takker jeg for hans Kierlighedssyttringer, da jeg måtte forlade ham og for al den venlige Lydig-hed, hvormed han har fulgt mine Raad«.

Nu følger der et par år, hvor Fritz ikke besøgte Sorgenfri, men hvor der virkelig blev lejlighed til at knytte nære bånd igen til faderen og nye bånd til stedmoderen, hvem han fik det allerbedste forhold til. Holst og Castberg fulgte med til Odense, men endnu en lærer blev ansat i 1817, nemlig teologen Ole Johan Freuchen. 1818–19 dukker nye planer op; Christian Frederik og Caroline Amalie skal til syden. Oprindeligt var det tænkt som et forholdsvis kort ophold, men gang på gang blev hjemkomsten udskudt. Det blev til 3½ års adskillelse for drengens vedkommende – og meget vigtige år i hans udvikling fra 10 år til næsten 14 år. Rygtet sagde, at den lange fraværelse skyldtes kongens jalousi over for den populære tronfølger.

J. F. Bardenfleths yngre broder F. Løvenørn Bardenfleth blev opfordret til at overtage hvervet som guvernør for Fritz; også han havde betænkeligheder, bl. a. helbredsmæssige, men slog dog til.

Inden afrejsen udarbejdede Christian Frederik meget nøje instrukser for prinsens opdragelse og undervisning; i udkastet, som findes på Rigsarkivet, kan man se, med hvilken omhu den er skrevet; forfatteren retter, føjer til og streger over for bedst muligt at formulere direktiverne.

Frederik VII som prins på Sorgenfri

- Den er inddelt i 5 hovedafsnit: A Sønnens moralske dannelse
B hans undervisning
C hans sundhedspleje
D hofétatens forhold
E »almindelige bestemmelser«.

Christian Frederik begynder med en karakteristik af den 10-årige dreng: Fritz har et ømt gemyt og en god forstand; han kan blive heftig og har en stor indbildningskraft. Hans ømme gemyt ytrer sig i medlidenhed, godgørenhed, lethed til at blive rørt, i at fortryde sine fejl samt i kærlighed og hengivenhed mod forældrene. Caroline Amalie omtales enten som mor eller stedmor.

Drengens opvakte forstand bør udvikles gennem fornuftige samtaler om forekommende spørgsmål – det være sig, hvad han ser eller læser. Skulle han stille overflødige spørgsmål, må man holde ham det til gode, men hvis han skulle vise sig urimelig, bør man med blidhed og dog alvorligt føre ham tilbage til at omtale sagen fornuftigt, og så vidt muligt lade ham selv drage fornuftslutninger, som man da kan berigtige.

I marginen føjer faderen til: »Naar man kan røre et Barns Gemyt, har man alting vundet. Denne Stemning maa følgelig vedligeholdes og aldrig tilsidesættes hos ham, selv om den skulde yttre sig til ubeløilig Tid, men man bør ogsaa være Rede til at tilgive, efter at man behørigen har gjort opmærksom paa Feilene.«

Derefter følger et afsnit om forholdet til forældrene: »Hans Kierlighed til hans Forældre maa levende vedligeholdes, idet disse bør fremstilles for hans Tanke som hans største Velgiørere, hvem han paa alle Maader maa søge at glæde – ogsaa ved sin Opførsel og saaledes lønne dem for deres Omsorg mod ham.

Hans Kierlighed til sin uforlignelige ømme Stifmoder vil ei svækkes ved, at man som hidtil vedligeholder de Følelser hos ham, som

Signe Prytz

Naturen har nedlagt i ethvert Barns Hierte mod den Moder, som har skænket det Livet.

Det vilde være uforsvarligt at afvende Barnets Hierte fra hende. Han bør fremdeles ansee hende som sin første Velgiørerinde, hvem han skylder Kierlighed og barnlig Hengivenhed. Han bør vedblive at tilskrive hende i det mindste engang hver Maaned.«

Det pålægges guvernøren at give prinsessen i Horsens beretning mindst hveranden uge om, hvordan sønnen lever og om den fremgang, han viser ved sine overhøringer. »Hvad Prindsessens Breve til hendes Søn angaaer, da maa disse først læses af Gouvernøren, og ved ham meddeles Brevet, thi Forsigtighed byder, at ei alle de Ideer, de kunde indeholde, meddeles ham; i Særdeleshed er den at besøge hende, førend engang denne Moderhertets saa naturlige Fordring kan opfyldes.

Der iagttages, at hver Gang til hendes Fødselsdag tilskrives hun af Fritz, som da maa oversende sit Portræt, saafremt han er malet, indtil han selv kan fremstille sig for hende.

Skulde det Forhold være paafaldende for ham, at hun – skøndt hans rette Moder – lever afsondret for ham, da maa han med faa Ord bedyres, at det er skeet, for at hun og hans Fader hver for sig kunde være lykkeligere.«

Man ser, hvor fint og smukt Christian Frederik har formuleret sine instrukser om dette lidt prækære forhold i overensstemmelse med de tanker, Bardenfleth havde gjort sig derom.

»Skulde Prinsessen, hans Moder, nogensinde falde i saa svær Sygdom, at der er grundet Fare for hendes Liv (Tilføjelse ovenover: »uden at Sygdommen iøvrigt var smitsom«) og at hun maatte yttre det Ønske at see sin Søn, da bør det hos Kongen andrages paa dette Ønskes Opfyldelse, men aldrig (maa Gouvernøren) forlade den Unge, medens han befinder sig hos sin Moder.«

Charlotte Frederikke korresponderede med fru Hartmann og fik gennem hende mange oplysninger, men mor og søn mødtes aldrig nogen sinde! Prinsessen blev kendt i Horsens for sin store velgøren-

Signe Prytz

11) »*Dandsetimer* maae han begynde paa, dog holder jeg for, at en Time om Ugen i Kjøbenhavn er tilstrækkeligt . . . Hovedsagen bør være at lære at gaae og bære sit Legeme med Anstand.«

12) »*Musik*. Hans ypperlige Anlæg hertil maa uddannes, og hans Klavertimer derfor fortsættes med tvende ugentlige Timer.«

Begge forældrene var musikalske, så det var naturligt, at Frederik VII havde arvet visse anlæg herfor. Som voksen komponerede han melodien til en sang af Ernst v. d. Recke, og han havde en smuk sangstemme, som han fik yderligere uddannet.

I et af brevene fra Sorgenfri-perioden fortæller han faderen, at han har været til koncert hos Kongen på Frederiksberg Slot, hvor han blev særlig optaget af to waldhornister. »Jeg beder Dig, at jeg maae lære at blæse Waldhorn, thi jeg troer at have et stærkt Bryst; og da beder jeg Dig om, at Andersen maae blive min Lærer, som har sagt mig, at Du havde lovet ham«. I et notat nedenunder skriver Christian Frederik: » . . . udsæt til næste Vinter«. En anden gang bad Fritz om at måtte lære at spille harpe; guvernøren er dog bange for, at han mangler udholdenhed dertil.

13) »*Gymnastiken* er Hovedsagen for Legemets Uddannelse, og hertil hører og Svømning, som er saa væsentlig for Sundheden. Professor Nachtegall maae heri undervise ham. Apparat til gymnastiske Øvelser haves paa Sorgenfri; der kan han og svømme, men det bedste Svømmested er ved Taarbæk*); naar Læreren ønsker det, kan han een Gang om Ugen svømme ved Holmen. Denne dag (Onsdag Formiddag) kan desuden benyttes til Dandse- og Musiktimerne i Kjøbenhavn.

Ved gymnastiske Øvelser og Dands er det ønskeligt for Entousiasmens Skyld, at flere jevnaldrende kunde være tilstede . . . bl. a. kammerherre Bardenfleths sønner.«

*) Skiftevis stavet Torbek eller Torbeck.

Frederik VII som prins på Sorgenfri

9) Færdighed i at *skrive og tegne* maae bibringes ham ved Øvelse efter de bedste Forskrifter og Fortegninger. I Tegning har han gjort Fremgang under Freuchen, og Færdighed i Skrivning maae han vinde, naar man øver ham i at sætte sine Tanker til Papiret, hvorhos Orto-graphien bedst kan rettes. Hans Smag og Kunstsans maae vækkes ved at gjøre ham bekiendt med skionne Kunstværker, i det mindste Kobberstik. Hvad der er smagløst, maae saa vidt ei vises ham, eller ogsaa maa giøres opmærksom paa Feilen.«

Som voksen fortsatte Frederik VII sin interesse for tegning; på de hyppige rejser medbragte han sin skitseblok og lavede mange udkast. Når et kunstværk fængslede ham, kunne han længe sidde forlybet i nydelsen af det; han holdt af at færdes i naturen og havde sans for dens skønhed. Som 14-årig skrev han brev til faderen, hvor han fortæller, at alt er blevet grønt på Sorgenfri; »det seer ud, som om Søen er bleven meget større, thi de har hugget . . .«

Hans læge følte sig foranlediget til at advare ham imod for længe ad gangen at sidde i en så krumbøjet stilling, som tilfældet var ved tegnebordet.

I et andet brev til faderen skriver han: »I forrige Uge var jeg paa Klasens Bibliothek, hvor jeg saa det store franske Værk over Ægypten og en Beskrivelse over Spanien med mange Kobbere.« En anden gang beretter han om et besøg paa Kongens Bibliotek, hvor han så nogle indianske hieroglyffer i Humboldts »Reise i Amerika«; det morede ham også at tyde runer.

10) »Færdighed i at ride vil han vinde ved i det mindste hveranden Dag at øve sig under Berider Johansens Vejledning; om Sommeren maa han ride ud om Aftenen eller om Morgenen gandske tidligt.«

Ridningen omtales i flere af brevene til faderen: »Min Hest, Margrethe er igjen blevet syg i Benene, saa jeg ikke kan ride paa den; derfor bruger jeg altid Marie, som jeg kan mærke bliver lidt stiv af Alderdom.« . . . »Nu rider jeg igjen den graa Hest«.

Signe Prytz

Tid ved Underviisningen, forbundet den som Hr. Freuchen har givet Fritz i Naturhistoriien, med Øvelse i det tyske Sprog, idet hin Undervisning gaar paa Tysk. Jeg tror det gavnligt at vedblive saaledes, allerhelst naar en indfødt Tysk kunde findes, som var bequem til denne dobbelt Underviisning, thi Udtalen besidder kun en indfødt tysk Sprogmeister, der kan gennemgaae Grammatiken og den tyske skønne Literatur med ham.«

6) »*Naturhistorien og Naturlæren* overhovedet, hvortil Fritz viser megen Lyst, bibringes ham mest hensigtsmæssigen ved Hr. Freuchen, og dennes Underviisning bør vedblive, hvorhos praktisk Anvendelse af det læste ved Excursioner i Marken er meget tilraadeligt.« »Bebyndelsesgrunden til Astronomi maa tillige gives ham, thi af intet opløftes Siælen mere til at erkiende Guds Storhed og umaadelige Viisdom.«

7) »*Geographie* maa som hidindtil fortsættes og ofte repeteres, indtil han vinder Fæstethed i samme. De bedste Landkort tages til Hielp; Jordens physiske Geographie, dens Biergstrøg, Floders Retning og Vulkaner vises, naar ei løbes af Sigte ved denne Underviisning en gavnlig Øvelse i denne Hensigt at lade Barnet eftertegne og siden af Erindring tegne Landkort eller i det mindste Grundtrækkene til samme.« (Tilføjelse: »Freuchens Underviisning i Naturhistorie ønskes fortsat, og derfor forekommer det mig ønskeligt, naar en indfødt Tysker kunde findes til at gennemgaae Geographien med Fritz i dette Sprog.«).

8) »Øvelse i *Regning* har han vundet ved Freuchens Underviisning, og jeg ønsker kun, at han fortsætter, som han har begyndt. Geometri og Mekanik maae senere bibringes ham paa den muligst intuitive Maade, at han tilfulde kan fatte disse Sandheder, saa at Matematikens Studium kan vænne ham til faste Slutninger og moden Eftertanke.

Frederik VII som prins på Sorgenfri

mer kun ved Øvelse og ved at være nødt til at tale med Franske. Til denne Underviisning antages Professor Puerari, saa ofte som dennes Tid tillader det, og engang om Ugen i Byen, hvis han ønsker det.»

Flere af Frederik VII's biografier sætter et stort spørgsmålstegn ved værdien af den franskundervisning, som Puerari præsterede: han lod ham bl. a. skrive bøger fulde af »conjugations-paradigmer for aktive, passive, reflektive, interrogative og negative verber«! Til alt held for eleven fik han også en dansk sproglærer, der lagde mindre vægt på grammatikken, og hos hvem han gjorde gode fremskridt. Under forældrenes fravær skrev Fritz et brev på fransk til sin far, hvori han takkede ham for, at han havde ladet ham lære dette »charmante« sprog!

Frederik VII lærte at tale flydende fransk; det var det sprog, han mestrede bedst. Engelsk nævnes overhovedet ikke i instruksens; det var ikke på mode dengang.

5) *Tysk*. »For det tyske Sprog gælder det samme, men da Fritz allerede forstaar det godt, naar det tales og temmelig godt kan udtrykke sig udi samme, saa kan Øvelsen gives ham ved daglig Samtale i dette Sprog for Exempel ved Bordet« (tilføjet: »eller paa Spadseretoure«).

Indirekte faar vi herigennem et indblik i tidligere tiders brydning mellem dansk og tysk; i det 18. århundredes begyndelse og midte prægedes hoffet af det tyske sprog – ikke mindst gennem de tysk-fødte dronninger.

Med Ove Høegh Guldbergs indflydelse efter Struensee-perioden (1770–1772) kom dansk i højsædet; både Frederik VI og Christian VIII fik en dansk opdragelse, ligesom Frederik VII skulle have det.

Christian Frederiks to fastre var gift med to brødre af huset Hessen, ligesom begge hans søstre blev gift Hessen; de to svogre bosatte sig i Danmark og blev begge danske officerer.

Instruksen giver også indtryk af, hvor nøjeregnende man var med tiden; Christian Frederik fortsætter: »Man har hidindtil for at vinde

Signe Prytz

troe og føle Religionens Sandheder; Forstandsøvelser er ei, hvad der skal opnaas ved denne Underviisning. Hr. Freuchen indseer dette tilfulde, og vil vist samvittighedsfuldt følge disse Vink. Han bør gennemgaae den bibelske Historie og kan derved betjene sig af en Billedbibel til Opmærksomhedens Skærpelse.«

2) *Dansk*. Det danske sprog skulle være genstand for en særlig stor omhu.

»Dansk Læsning fortsættes (tilføjet: »og maa i kort Tid bringes til Færdighed«). Til Lærebog maa vælges en rigtig Bog, helst af historisk Indhold. Af Læsebogen bør ei læres udenad, men til denne Hukommelsesøvelse hellere vælges Stykker af danske Digtere og udmærkede Prosaister, hvilke Øvelser dog bedst foretages uden for Underviisningstimerne.«

Frederik VII var ikke ene om at negligere ortografien; der var så mange andre – selv voksne – der ikke magtede at stave korrekt. De bevarede breve til faderen er dog i det store og hele nydelige; som ung blev Fritz en dag af sin lærer korrigeret, fordi han havde skrevet »hvenstre« i stedet for venstre. »Saadan skriver jeg det altid, men bagefter sletter jeg 'h'et ud', svarede han frejdigt.

3) »*Latin* maa fortsætte, at den gode Fremgang og den Lyst, Fritz ytrer ved dene Underviisning ei skal være forgæves. Hans Færdighed i den latinske Grammatik vil lette ham de øvrige Studier, naar disse skulle bibringes ham.«

Hvis det er rigtigt, at Frederik VII har vist interesse for latin, er det måske også en arv fra faderen; da Christian Frederik var halvoksen, medbragte han Cæsars Gallerkrige på rejse for at vedligeholde sin latinske kunnen!

4) *Fransk*. »Det franske Sprog maa han lære af en indfødt Frankmand. Han forstaar temmelig godt, hvad han læser, men Udtalelse kom-

Hensigt til egen Fordeel eller for at skade andre, maae dette som en af de største Lyder alvorligen revses.«

»I Almindelighed vil det sikreste Middel til hans moralske Dannelse være at nære en varm Følelse hos ham for den kristelige Religions Sandheder, ei blot ved hans Religionsunderviisning, men ved alle Livets Hændelser, det være Fortidens eller Nutidens.

Naturen bør han ei lære at kiende som et Kunstværk, dannet til Menneskenes Fordeel eller Underholdning, men som et Vidne om Guds Storhed, Almagt, Viisdom og Godhed. (Bibel)-Historien bør han læse med Hensyn til Forsynets Styrelse og Menneskeslægtens Forædling og Uddannelse ved Kristendommen, denne guddommelige Læres Forsoner, Taknemlighed for Hans store Velgierninger og hans store Bud: »Du skal elske Herren, Din Gud af Dit gandske Hierte, af din gandske Sjæl, du skal elske din Næste som dig selv og . . . ei handle anderledes mod nogen, end du vil, at andre skulde handle imod dig', maa indprentes i den Unges Hierte. Saalænge han ei glemmer disse Grundsætninger, vil han ei heller fejle; og fejler han, da maa han stedse føres tilbage paa det at mindes disse Grundsætninger. At beherske sig, tæmme de opbrusende Lidenskaber, hvilke endnu kan yttre sig i Ilsindethed og Vrede, bør dernæst være et Hoved-Øiemed ved hans moralske Dannelse, og dette haver Barnet udentvivl bedst ved.«

B. Min Søns UNDERVIISNING.

I det andet afsnit af instruksen remser Christian Frederik alle de fag op, som Fritz skal undervises i.

1) »Religionsunderviisningen er den væsentligste for hans Aandsdannelse til sand Kundskab om Gud og om hans Pligter.

Den er hidindtil givet af min Gemalinde, som har bestræbt sig for at virke paa Gemyttet ved at bibringe ham disse Kundskaber.

Samme Øiemærke maa fremdeles følges, Fornuften opvækkes til at

Signe Prytz

Ove Malling, der senere blev geheimestatsminister, var kommet meget i arveprins Frederiks hjem, og venskabet fortsattes over for Christian Frederik. I 1777 var hans bog »Store og gode Handlinger« udkommet, hvorfra Arveprinsen havde hentet navnene til sit »Pantheon« i Jægerspris Park og Slotshegn – en belærende have i oplysningstidens ånd. Her blev der rejst 54 mindestøtter, udført i norsk marmor af billedhuggeren J. Wiedewelt, ham som Oehlenschläger kaldte »Danmarks Fidias«.

Senere i instruksen vender Christian Frederik tilbage til Mallings værk; det bør yderligere benyttes som lærebog i fædrelandets historie.

Drengens karakteropdragelse ligger faderen meget stærkt på sinde: »Hans medfødte Heftighed ytrer sig mest, når hans Egenkierlighed eller Stolthed pirres«. Han bør sættes i rette, når hans legekammerater ikke vil føje sig efter ham, »ligesom alle, der er om ham, maa vogte sig for ei at opægge hans Heftighed ved uforvunden Strenghed eller barsk Tone eller ved at nægte ham uskyldig Fornøielse . . . saalunde bør Udbruddet af Lidenskabelighed vist nok dæmpes i Øieblikket selv, og hvor han end maatte befinde sig, bør han ved Gouvernøren eller Læreren, som maatte være tilstede, føres bort for i Eenrum at komme til Betænksomhed og fortryde sin Overilelse.« Christian Frederik kommer igen ind på drengens fantasi; hans store indbildningskraft »bør ikke quæles ved Opdragelsen, thi den kan lede til meget ædelt og godt i Livet; men det er dobbelt vigtigt for min Søn, at den holdes inden visse Grænser. Det maa saaledes aldrig holdes ham til gode, naar han, i hvad han siger eller fortæller, gaar det mindste uden for den strengeste Sandhed.

Hans umaadelige Lyst til at tale – især med Fremmede, der høre paa ham, foranlediger, at han lader sin Indbildningskraft udmale alle smaae Hændelser, som kun interesserer ham, som noget betydeligt; den maa ligeledes styres, om fornødent ved at føre ham bort (tilføje ovenover: 'Ud af Selskabet') og betage ham Leilighed til at genoptage denne Dyst.« »Skulde han træffes i Usandhed, sagt med

Frederik VII som prins på Sorgenfri

hed, men hun manglede økonomisk sans; i skilsmisseakten var det bestemt, at hun ikke måtte indgå nogen art af pengeforpligtelser. Efter 20 års ophold i Horsens opnåede hun Frederik VI's tilladelse til at bosætte sig i Rom, hvor Thorvaldsens svigersøn, Oberst F. v. Paulsen blev hendes opvartende kavalier – et ikke altid let job. Her døde hun i 1840 og blev begravet på den tyske afdeling af Vatikankirkegården, der ligger lige op ad Peterskirken.

Det er tydeligt, at Christian Frederiks instruks er formuleret med særligt henblik på de svagere sider af barnets karakter: »At vænne ham til Stadighed med alle Beskæftigelser, saaledes at han ei tænker paa eet, medens han udfører andet, er vist ret af stor Vigtighed for ham og kan ikke noksom indprentes hans Lærere. Jeg fordrer saaledes, at man fornemmeligen skal beflitte sig paa at danne hans Forstand til at vorde sund mere end til at vorde brilliant. Hertil hører, at man i Samtale som i Underviisning vænner ham til selv at tænke, selv at slutte fra det let forklarlige til det sværere og saa videre, alt som hans Forstand dannes og udvikles.

I Særdeleshed i denne Hensigt har jeg selv gennemgaaet en Del af »Danske, Norske og Holsteneres store og gode Handlinger«, samlede ved O. Malling, med ham, ved hvilket Værk rigtige Begreber om Dyd og Pligt, opløftet ved Exempler kan bibringes Barnet. (Christian Frederik har først skrevet »den unge«, men retter det til »Barnet«).

Dette Arbejde, hvortil han meget trænger for at uddanne sine Begreber, anbefaler jeg Gouvernøren selv at fortælle ham i min Fraværelse. Hvad jeg har gennemgaaet med ham, er gjort fortællende og for at overbevise mig om, at han havde fattet Begreberne, samtalede vi; jeg fordrer, at han siden skulde fortælle mig Hovedindholdet af de historiske Fortællinger.

Hvad der stundom savnes, men som han maa holdes til, er Opmærksomhed ved det læste. Ei meget ad Gangen, men nøjagtigen bør det gennemgaaes.«

PLANCHE 7

Frederik VII.
Pastel af C. Horneman, c. 1814.
Rosenborg.

Frederik VII som barn.
Pastel af C. Horneman. 1812. Jægerspris.

Prinsesse Charlotte Frederikke. Ca. 1835.
Marmorbuste. Ubekendt kunstner. Jægerspris.
Fot.: Ole Woldbye.

Frederik VII.
Maleri af F. C. Grøger. (1814).
Til moderen, prinsesse Charlotte Frederikke.
Rosenborg.

Frederik VII som prins på Sorgenfri

Da Christian Frederik var halvvoksen, var der blevet indrettet en fægtestue til ham; denne sport dyrkede Fritz også.

I en af Frederik VII's biografier omtales, at gymnastik behagede prinsen meget, og at han blev en dygtig svømmer. Han blev kendt for at være meget udholdende, kunne endda udstå hårde strabadser, hvadenten det var på hesteryg, i kano eller på jagt.

Mærkeligt nok får faget historie ikke sin selvstændige nummerring, men efter den foregående opregning af fag fra nr. 1–13 skriver Christian Frederik:

»Det vil være væsentligt at fordeele disse forskellige Underviisningsfag paa den hensigtsmæssigste Maade imellem de Timer, der bestemmes til Underviisningen . . . mindst 4 Timer ugentligt til den historiske. Dog formeener jeg, at Oktober Kvartal vil være den mest passende til at begynde hermed.

Denne meddeles uden Tvivl bedst overensstemmende med den Anskuelse, som Professor Engelstoft har meddelt mig, ved at gjøre Ynglingen bekiendt med Hovedbegivenhederne og de vigtigste Personer i hver Periode, hvorved hans Hukommelse med levende Interesse bindes til Begivenhedernes Gang.« Et historisk atlas og en kort lærebog vil være de bedste øvelsesmidler, men på foredraget vil det komme meget an for at bibringe ham interesse for dette studium, og han bør vejledes til selv at forfatte kronologiske tabeller, hvorved hans hukommelse bedst vil befæstes. Fædrelandets historie bør dernæst gennemgaaes på samme måde, skønt noget udførligere; den almindelige historie bør gives på tysk, »naar derved intet tabes«.

»Underviisningen maa bestemmes for Sommerhalvaaret fra Kl. 8 til 12½ Formiddag, da den gymnastiske Øvelse, Svømning, Badning m. m. (som oftest) vil medtage Timerne fra 12½ til 3. Kl. 3 spises, og fra Kl. 4 til 7 underviises igien, hvorefter han om Aftenen maa gaae eller ride ud.

Imellem hver Underviisningstime hviles ¼ Time.« Det er, som om Christian Frederik er ængstelig for at give *for* detaillerede be-

Signe Prytz

stemmelser; han streger »Frikvarteret« over og skriver ovenover: »en liden Stund«.

Kl. 11 tillades han at spise frokost.

Der følger i udkastet derefter en 4–5 linier, der er overstreget, fordi Christian Frederik har fundet ud af, at de retteligen hørte hjemme i næste hovedafsnit.

»Gouvernøren er ei bundet til at være tilstede ved Underviisningen, men han har Ret dertil, især for at overbevise sig om Læremethoden, angaaende hvilken han meddeler Lærerne sine Erindringer.

Erfaring har lært mig, at Underviisningen gaar bedst, naar Eleven er Ven med Lærerne, og at man kun overværer de Examinere, som hver Måned foretages.« Forfatteren har først skrevet »hver Uge«, men retter det.

»Lærerne meddeler, medens Underviisningen varer, Eleven alle de Paamindelser, som ere fornødne for at holde ham til at være opmærksom og flittig.

Udvist Modvillie eller Dovenskab anmeldes for Gouvernøren, ligesom og udmærket Opmærksomhed, Flid og Fremgang paa det, at denne kan ved Dadel og Ros, Straf og Belønning fremvirke det hensigtede Gode. Ligesom Ambitionen er den bedste Drivfjeder for BARNET, saaledes maae denne mættes og vedligeholdes dels ved den første Underviisning, hvor samme er anvendelig, dels ved de Opmuntringer eller Revselse, som paalægges ham.

Disse bør ei bestaa i korporlige Straffe, men Nægtelse af Fornøielser eller Ønsker, som Ynglingen sætter høi Pris paa.« »Modvillie revses ved at holde ham paa sine Værelser, afsondret for alle og uden Bog eller morsom Beskæftigelse, indtil han har fortrudt sin Feil.

Gouvernøren har ene Ret til at bestemme deslige Straffe; han bestemmer ogsaa, naar en Time ved en eller anden Leilighed forsømmes, hvorledes den da igien skal indhentes, næste Morgen eller i Middagsstunden.

Foruden de Meldinger, angaaende min Søns Opførsel og Underviis-

Frederik VII som prins på Sorgenfri

ningsfremgang, som Gouvernøren kan finde Anledning til at aflægge til mig paa ubestemte Tider, skal han ugentligt, hvadenten jeg er nærværende eller fraværende, berette en formelig Rapport, hvori intet mærkeligt bør udelades, og kan han ved alle Leiligheder stole på min kraftigste Bistand til Hensigtens Fremme og paa, at hans Forestillinger skulde blive tagne i modneste Betragtning.« (Christian Frederik har først skrevet i »alvorligste« betragtning, men retter udtrykket).

Hermed er andet afsnit af instruksens slut; vil man bedømme Christian Frederiks pædagogiske indsigt og tanker, undres man over, hvor moderne han er i mange af sine synspunkter – trods cancellistilen.

C. OM SUNDHEDSPLEJEN eller min Søns physiske Dannelse.

»Hertil hører fornemmeligen at vedligeholde det gode Helbred, han nu nyder, ved saa meget som muligt at holde ham til Bevægelse i Luften og til en sund Diæt. Fritz maa være til Sengs hver Aften Kl. (tilføjelse med blyant: »naar han bliver søvngig; ei senere end«) 10, og naar Dagene bliver kortere kl. 9½.

Han bør staae op strax, naar han af sig selv vaagner, og ei senere end Kl. 7; jo tidligere han vænnes til at vaagne og staae op, jo bedre.

Han bør da en kort Tid efter at han er staaet op, og førend han drikker Mælk og Vand med en Tvebak eller et Stykke Smørrebrød til, vadskes i koldt Vand med Svamp over Hovedet og over hele Legemet og børstes*) derefter over hele Legemet.

I den Tid han svømmer dagligen, er det nok, at Hoved og Hænder vadskes om Morgenen, men maae han dog børstes paa Kroppen.

Han tilholdes at skylle Munden ud om Morgenen, og hver Gang han har spist og at rense Tænderne med Tandbørsten.

Tandlægen maa have Tilsyn med hans Skiftning af Tænder, for saa vidt den ei er tilende, og han maa eftersee hans Tænder engang hver Maaned.

*) Antagelig »frottering«?

Signe Prytz

Den varme Beklædning, som Fritz har baaret, siden han i Efteraaret havde Mæslinger, aflægges efterhaanden, især naar han begynder at bade sig.

Hans Hud er meget ømfindelig og genegen til Ringorm. Det bedste Middel herimod er Badning, men det skader ei at være forsigtig i Henseende til at give ham et Halstørklæde eller et Klædesslag om, naar han er varm og til Exempel . . . (et ulæseligt ord) . . . fra Badningen, selv om det ellers er varmt Veir.

Den gymnastiske Øvelse og Svømningen er vistnok af den meget velgjørende Virkning for hans Kræfters Uddannelse.

Hans Have bør han ogsaa opmuntres til.« Christian Frederik har først skrevet: »bør ei heller forsømmes«, men streger det ud). Han fik virkelig lyst til havearbejde; guvernøren forespørger om gartner Schumann skal undervise prinsen? Hans have blev anlagt »for Enden af Kirsebæralleen«. »Endeligen hans Omsorg for Husdyrene maae han opmuntres til ei at aflede, og det maae hellere holdes ham tilgode, hvis han gjør for meget end for lidt heraf«.

Skønt Christian Frederiks barnløse søster, Juliane havde overtaget husholdningen på Sorgenfri under det lange fravær, fremkommer han dog med bestemmelser angående kosten: Fritz' middagsspisning bør være sund og nærende; man må udbede sig fra køkkenet, hvad der kan være tjenligt for barnet. Gartneren vil levere frugt; den modne er rig og sund, »men bør ei nydes umaadeligen«. Guvernøren skriver i en af sine indberetninger: »Prindsen spiser kun lidt ved Middagstaffelet, men har meer Appetit ved Frokost og Aftentheen og holder meget af Smørrebrød . . . Suppe kun ugjerne, ligesom Steg, Kjødmad og Grønt . . . jeg holder ham til at spise lidt af alle Retter«.

Bardenfleth og lærerne spiser sammen med Fritz; det påses, at han iagttaget bordskik, »ikke fordrer først, ei taler i Utide; at han altid skulde spise op, fordres ei, thi man føler bedst selv, hvormeget der er tjenligt.

Frederik VII som prins på Sorgenfri

Om Aftenen spises kun Smørrebrød til Vand og Mælk, og dette er vel for det meste hos hans Tante, men er det hos ham selv, da Kl. 8.«

Ovennævnte kloge råd røber et større kendskab til mange detaljer ved et barns pleje, end en far almindeligvis er inde i.

»D. BESTEMMELSER om de ved Fritz ansatte Personers Opstillinger.

Hr. Freuchen« (tilføjet i marginen: »er naturligvis tilstede i hans Læretimer overhovedet, og saa ofte Gouvernørens Fraværelse gjør det fornødent) sover hidindtil i samme Stue som Fritz.

Saasart hin skulde ønske Forandring heri, kan det være tilstrækkeligt, at Castberg sover i Værelset næst ved, kun at vedkommende bliver til Fritz roeligen er sovet ind. Om Morgen er Castberg tilstede, naar han staaer op og staaer inde for, at han vadskes og børstes, men han følger ham ikke ved Paaklædningen, hvilken han selv maae besørge. Castberg kan gaae ud med ham, før hans Timer om Morgen begynder, og ligeledes er han tilstede og følger ved hans Badning og Svømning. Kan Freuchen især om Aftenen ønske at være fraværende, da maae Castberg som et paalideligt Menneske være tilstede. Han har desuden hans Garderobe under Forvaring, anmelder naar nyt skal anskaffes og attesterer Regningerne i saa Henseende. Hans Lakei maa ganske behandles som Betient, og fortrolig Tone med ham er ei tienlig, men god og venlig bør Fritz være mod ham. Lærerne er dog hver for sig ansvarlige for Lærlingens Beskieftigelse og Opførsel i deres Timer; ingen har Ret til at være tilstede ved samme uden Gouvernøren. Han har efter sit Embedes Natur Ret til at byde over de for min Søn ansatte Lærere og Betiente, saaledes at de i deres Forhold til Barnet ubetinget og uvægerligen bør følge hans Erindringer og Befalinger. Troer nogen sig forurettet, da er det til mig aleene, at den vedkommende har at henvende sig, efter forud herom at have underrettet Gouvernøren.

Gouvernøren kommer sædvanligvis før Timens Begyndelse om Morgenen for at ordne det fornødne for den Dag, og ved Middagstid samt til Taffelet Kl. 2½. Aftenstunden efter Kl. 7 tilbringer han ogsaa med min Søn; og saa snart Fritz skal ud, enten til Fremmede hos min Søster eller med hende i Besøg eller til Hoffet, hvilket sædvanligvis er hver Onsdag Eftermiddag, følger Gouvernøren ham stedse. I Besøg kan og hans Lærer følge ham, men hvem der er med, maa da især paaagte de foreskrevne diætiske Regler.

Gouvernøren, hans Lærere og hans Kammertiener er ansvarlige for, at han ei kommer til Skade eller geraader i Fare den Stund, hver især er hos ham; dog er det ei min Mening, at denne Paapasselighed skal udarte til Ængstelighed, der kan have skadelig Indflydelse paa Ynglingens Raskhed og Mod. Alle Børn, som alle Mennesker er i Guds Haand, og da Fritz desuden ei er uforsigtig eller forvoven, saa kan man gerne tillade ham den passelige Frihed at gaae paa egen Haand ved at lege eller arbejde i Haven, naar man blot ved, hvor han er, at der« (tilføjet: »rimeligvis«) »ingen Fare kan afstedkomme, og dette saalænge han ei misbruger denne Frihed.

Naar Fritz er hos min Søster i hendes Værelser, er Gouvernøren ei forpligtet til at følge med. Er Fritz hos Herskaberne*), følger Gouvernøren Hans Majestæts Befaling, hvor han selv skal spise, venter ved Taffelet eller hos den lille Prindsesse**), hvor Fritz sædvanligvis spiser.

Om Aftenen Kl. 8½ eller 9 senest afhenter han Fritz for at køre hiem. I de Huuse, hvor Fritz er bekiendt med Børnene, maa han stundom gaa hen i Besøg, fulgt af Gouvernøren eller af hans Lærer – men i Særdeleshed maae der iagttages de ellers foreskrevne diætiske Regler.

*) På Frederiksberg slot.

**) »Den lille Prindsesse« er Frederik VI's datter, Wilhelmine, der var jævnaldrende med Fritz. De blev forlovet i 1826 og gift i 1828, efter at Frederik VII havde opholdt sig 2½ år i udlandet. Parret blev separeret i 1834.

E. ALMINDELIGE BESTEMMELSER.

Til Hans Majestæt Kongen beretter De i min Fraværelse mundtligent alt, hvad der kan være nødvendigt angaaende Fritz om hans Befindende, hans Opførsel og Fremgang, og skulde særlig Bestemmelse tages om Forandring – det være sig ved hans Lærere eller Bekjendte, da afgjør Kongen saadant.

Som Gouvernør maa De være forpligtet og berettiget til at afvende alt skadeligt fra Ynglingen. Skulde De være i Tilfælde at irttesætte og derved fornærme nogen, da melder De Sagen til Kongen paa det Højstsamme kan være underrettet derom.

Mig tilskriver De hver Uge og beretter alt forefaldende efter en Dagbog, som De bør føre, samt indstiller, hvad De troer til min Søns Gavn.

Angaaende Regnskabet for hans Ejendele, som De maae føre i min Fraværelse og Udbetalingerne af hans Kapital, da forbeholder jeg mig at meddele Dem de fornødne Beløb.«

Hermed er instruksens slut; med sine mange detaljer – ofte pudsige – giver den læseren et stærkt indtryk af Christian Frederik og hans rørende omsorg for barnet. Den fortæller også om de vilkår, hvorunder Fritz voksede op med det store antal bestemmelser om alt, hvad han måtte og navnlig, hvad han ikke måtte. Guvernøren skulle sørge for, at lærerne fik en extract af instruksens, men i Rigsarkivet findes et supplement, som Bardenfleth har skrevet med en række yderligere detaljer – vel nærmest beregnet på lærerne, men disse supplerende bestemmelser giver endnu flere detaljer om Fritz' forhold, indtil han blev konfirmeret.

Titlen er: »Reglement for Prins Fritz's Opførsel og daglige Beskæftigelse«. »Hans første pligter er ubetinget Lydighed, Sanddruhed og Beskedenhed«. Der følger meget nøje regler for hans anstand, ikke alene for perioden under forældrenes fravær, men også når de var sammen.

Fritz må aldrig gå ind til sine forældre uden først at have banket på døren, og han skal lukke den ordentligt efter sig. Når han siger godmorgen og godnat til stedmoderen, skal han kysse hende på hånden. Han skal være høflig og venlig, især mod damerne, beskeden og artig; anstand og konduite skal vises først og fremmest ved Kongens taffel, og når han er til the hos dronningen.

Hverken i spøg eller alvor må han sige andet, end hvad der er den strengeste sandhed.

Han må ikke gå ind til forældrene med ridebukser på; hvis han har været i uniform til middagen, skal han skifte tøj, før undervisningen genoptages.

Hvis han har fået våde eller snavsede støvler, skal han skifte fodtøj; vandstøvler tillades heller ikke indendøre. Har det regnet, eller ligger der sne i gården, skal han hver gang skifte fodtøj.

Ved middagstaflet må han ikke ride på stolen, ikke lægge albuerne på bordet, ikke gnave af brødet eller holde det under bordet, men bryde det ordentligt af og ikke tage for store stykker af gangen i munden . . . kort sagt holde god bordskik!

Der følger meget nøje regler for hans morgen- og aftentoilette med mere detaljerede bestemmelser, end dem faderen havde givet: Han skal stå op straks om morgenen, når han får besked derom. Skulle guvernøren »finde for godt«, får han 2 minutter til at sunde sig i. Står han ikke op i det øjeblik, han er vækket, eller der er talt 1–2–3, skal han i seng en halv time før end normalt om aftenen. Ligger han *fem* minutter længere, bliver sengetiden skubbet et kvarter frem, men hvis han formaster sig til at blive liggende *ti* minutter over tiden, skal han *bæres* ud af sengen, og endnu et kvarter bliver berøvet ham om aftenen!!

Påklædningen sker i en ejendommelig rækkefølge: først strømperne, underbenklæder og frakke. Munden skylles og tænderne renses, hvorpå der bedes en morgenbøn eller læses et par vers af en salme; hertil må der anvendes højst fem minutter. Så vaskes hænderne

Frederik VII.

Maleri af C. A. Jensen. 1824. Rosenborg.

Sigurd Schultz skriver: »Modellens forfinede, degenererede Ydre synes at have betaget ham, maaske gjort et lidt uhyggeligt Indtryk paa ham, men ogsaa skærpet hans Intuition. Man fornemmer streng Begrænsning i den Maade, hvorpaa den mærkelige Hovedform betones: en bred, lav Pande, hvorunder Ansigtet løber ned i den høje, spidse Hage under den smalle Mund. Øjnene tegnes med fint optrukne, ornamentalt svungne Omrids. Der er noget ejendommelig tavst, paa een Gang forborgent og forlegent tilbageholdende i Prinsens Væsen.

PLANCHE 11

C. Horneman: Frederik VII som dreng.
Miniature. Ca. 1820–25. Jægerspris.
Fot.: Ole Woldbye.

Frederik VII som prins på Sorgenfri

ordentligt med sæbe, ansigtet og kroppen vaskes og børstes, den uldne bademantel kastes over en minutstid, derpå ren skjorte, underbukser, støvler (eller sko) og benklæder; endelig redes håret, rent halsklæde på, derefter seler, vest, trøje eller frakke. Så drikkes teen.

Bestemmelserne om prinsens opførsel under lektionerne er også uhyre detaljerede: Han skal sidde lige på stolen, ikke have hænderne i lommen, ikke bide negle eller pille ved fingrene, ikke tygge på vokspennen, lege med lineal, kniv, blyant, pen eller andre ting, ikke gabe eller strække sig; han skal vende ansigtet mod læreren, når denne taler til ham; efter hver time skal bøgerne sættes på plads!

Hvad aftentoiletet angår, da skal afklædningen ske hurtigt – ikke over fem minutter; hvis han om morgenen er stået op på kortere tid end de tilladte 25 minutter, skal det regnes ham til gode om aftenen!

Hvis han er så uartig i timen, at denne må afbrydes, stilles han i skammekrogen resten af timen – uden at nogen må tale til ham!

For dovenskab, trods og uartighed hænges der et sort brædt op på hans værelse, hvorpå hans fejl skrives; guvernøren bestemmer, hvor længe det skal blive hængende!

I vidnesbyrdbogen gives der karaktererne *meget godt* og *godt* (gx g) med disses oprindelige, ordrette betydning; for uopmærksomhed og dovenskab: *temmelig godt* (tgx tg tg? tg??) og *mådeligt*. Der gives *nul* for ulydighed, løgn og trods; dette drager arrest på værelset den hele formiddag eller aften med sig. »Samme Straf for upassende Opførsel imod Forældrene, hvilket dog forhaabentlig aldrig vil finde Sted!«

Under eventuel arrest må Fritz ikke forlade sine tre værelser, ikke få besøg af kammerater, ikke lege med vand, ikke dreje eller hugge brænde!

Guvernøren er klar over, at prinsen med al mulig venlighed må gøres opmærksom på sine fejl. Der diskuteres ikke med ham; forser han sig, advares han kun een gang.

Men heldigvis tales der da også om belønninger: for flid og god opførsel får han lov at besøge sine kusiner eller kammerherreinde Bardenfleth eller også invitere den ældre Bardenfleths søn Emil.

Almindeligvis kom han i teatret hveranden uge; denne fornøjelse kunne fratages ham, men til gengæld kunne han som belønning komme »paa Komædie« i den uge, hvor han normalt ikke skulle det.

Prinsen må gerne lære at spille l'hombre, Whist eller Boston*); Écarté eller andet hasardspil må aldrig spilles om penge. Lotteri om pebernødder omtales også.

Hans færdighed i regning medførte en vis ambition med hensyn til at føre regnskab i kortspil; han forlod ikke gerne spillebordet, før regnskabet stemte.

Som 11-årig fik han en indbydelse fra det københavnske borgerlige skydeselskab til at blive medlem; kongen var ikke særlig ivrig derfor, da det ville medføre en del udgifter, men gav dog sin tilladelse.

Året efter kom han på Sorgenfri galt afsted med sit gevær, som sprang ved affyringen og læderede hans venstre hånd. Uheldet vakte stor opsigt; Bardenfleth var på grund af sygdom ikke tilstede, men hans frue skyndte sig ned i Lyngby og fik fat i kirurgen L. L. Jacobson, der forbandt ham. I sin beretning til faderen skrev lægen: »Den elskede Prinds viiste, idet jeg undersøgte og forbandt Saarene en Sindsroe og et Mod, som ei kunde andet end indgyde enhver inderlig Delta-gelse og Glæde«. Da kongen hørte om uheldet, sendte han sin livkirurg, professor Chr. Fenger til Sorgenfri; også han skrev til Christian Frederik et par dage efter misæren: »Prindsen har mistet Enden af det sidste Led tillige med Neglen af Tommelfingeren paa venstre Haand. Benet eller Senerne har ikke lidt betydeligt . . . han er mindre lidende, end man kunde vente, har god Appetit, har sovet godt og finder sig

*) »Boston« er et gammelt nordamerikansk kortspil, spillet af 4 spillere. »Écarté« er et fransk spil for 2 personer med 32 kort, idet kortene fra 6–2 ikke medtages.

Frederik VII som prins på Sorgenfri

med en elskværdig Taalmodighed i sin Skiebne«. Også Freuchen skrev til den opskræmte fader: »Fritz har baade sunget og leet . . . talt muntert og sjelden viist Utaalmodighed . . . Medens han virkeligen leed meget, sagde han: »naar det kun ikke skal bedrøve Fader for meget« . . . og Freuchen føjer til: »saa skjønt, naar saaledes Kierlighed viser sig stærkere end Smertefølelse«. Castberg og Freuchen skiftedes til at våge over ham, for at hindre forbindingen i at løsne sig. »Det var en Guds Lykke, at Geværet sprang paa Midten, da ellers hele Haanden eller endogsaa Livet kunde have været i Fare«; for at anskueliggøre sprængningen, har Freuchen tegnet, hvordan geværet så ud bagefter, ligesom han tegnede hånden for at markere, hvilke fingre der havde taget skade. 4 uger senere skriver endeligt Bardenfleth om . . . »min lille, gode Prinds, hvis Uheld med at blessere sin Tommelfinger er gaaet os alle saa nær . . . intet Menneske kunde forudsee det. Han bærer Armen i et stort Silkeklæde over Skulderen. Paa Leeg og Adspredelse feiler det ham ikke. Han har sit Keglespil oppe i Gangen og kan uden Hinder for Haanden spille med os. Min Broders Kone og Børn kommer daglig et Par Gange til ham . . . de fortæller ham Historie og læser for ham. Dette morer ham særdeles meget, uagtet det ikke formerer hans Lyst til selv at læse . . . En anden stor Glæde er, at han af de Conincks paa Frederikslund har faaet en Abe-kat; han har den i Gangen uden for sit Værelse, men da den ikke fører sig synderligt godt op, saa har den faaet sin Plads anvist i Haven, hvor den faaer en høj Stang at klavre op paa, saa at Fritz kan tilkaste den sin Føde ud af Vinduet.«

De kongelige herskaber var meget deltagende; hver morgen kom der bud fra Frederiksberg slot for at få bulletinen – man var jo bange for stivkrampe.

Både kongen, dronningen og de små prinsesser kom flere gange om ugen for at besøge prinsen ligesom andre medlemmer af familien samt flere af ministrene.

I Bardenfleths næste brev fortæller han faderen, at Fritz »har faaet Lyst til Robinson; den interesserer ham saa meget, at han benytter hvert Øieblik, han har for sig, og han er aleene, til at læse den. Gid denne Lyst continuerer . . . og med passende Bøger, thi Comedier, Eventyrer, Feehistorier og desllige troer jeg fordærver gandske hans Smag.«

Først 3 måneder efter uheldet kunne Fenger udskrive patienten som hel rask: »det sidste Punkt af Saaret er overdraget med Huud, dog saa tynd som en Æggehinde, men Prindsen har bevaret god Bevægelse i den øvrige Deel af Tømmelfingeren . . . Inderlig kier har jeg faaet Prindsen for den Taalmodighed, han stedse viiste og den venlige Tillid for mig som sin Læge.«

Et halvt års tid senere lod Christian Frederik sønnen overrække professoren en gulddåse som påskønnelse for hans omhu; i takkebrevet skrev han, at dens værd blev ham dobbelt kær for den barnlige, godmodige og taknemmelige måde, prinsen overrakte ham den på. Den ville blive opbevaret ved siden af den dåse, som faderen havde skænket ham ved sønnens fødsel.

Fritz viste stor interesse for svømning; da han var 10 år, fortalte Freuchen om de store fremskridt: »Jeg haaber at tabe et Væddemaal, som jeg har gjort med ham, at han ikke inden Sommerens Slutning vilde kunde svømme 1000 Alen . . . han har svømmet 600 Alen«. 11 dage senere indberettede Bardenfleth, at prinsen den foregående dag havde været på Holmen for at svømme under professor Nachteggall; hans 2 nevøer, bl. a. Emil Bardenfleth havde fået lov at svømme ud på Strømmen; dette og ambitionen at erhverve sig navn af *svømmer*, drev Fritz til den beslutning at svømme 1200 Alen, hvad han også gennemførte. Ja, han ville endda have svømmet endnu længere, hvis han havde fået lov dertil; endnu om aftenen var han lidt stiv deraf i Nakken.

Frederik VII som prins på Sorgenfri

Et par år senere omtales rygsvømning, dykning og bjergning.

Den pudsige beretning har man dog, hvor der fortælles, at han har svømmet 200 alen med klæder på, dog uden sko, strømper og hat for den følgende gang at svømme 100 alen med hele dette udstyr – selv hatten!

Sorgenfris omegn spiller en stor rolle i prinsens tilværelse; udflugterne til Frederiksdal, Sophienholm eller Kaningården foregår enten pr. robåd, i vogn eller til hest. Bardenfleth beretter om den 11-årige Fritz, der blev inviteret af greve Schulins, hvor han løb og sprang dygtig omkring med de andre små. En juledag var han på Frederiksdal, hvor han løb på skøjter og kørte i kane. På Kaningården fulgte Freuchen med; der var en lille »Fete« og noget fyrværkeri for en del drenge på prinsens alder.

Da kongens datter, den jævnaldrende prinsesse Wilhelmine en dag var ventet på besøg til Sorgenfri, red Fritz hende i møde; »de kom an forfærdelig overstøvede; efter Chokolade, som blev drukket nede i Salen, roede vi til Conferentsraad Bruuns paa Sophienholm, hvor vi stege i Land«.

En dag var han inviteret til Frederiksdal med 2 unge Bernstorffer; »de smaae var deelte i 2 Partier, hvoraf Hr. Freuchen anførte det ene og Læreren hos Schulins det andet Parti; det gik meest ud paa at storme en Bakke og erobre en Fahne; det var herlig Morskab . . . vi gik hjem.«

»Prindsens største Glæde, jeg kunde næsten kalde den Passion, er at fiske«. »En lille Jolle har Prinds Fritz købt for sine Lommepenge og gør ham uendelig megen Glæde. Den er meget let, og Prindsen roer den selv omkring paa Søen . . . han omgaaes sine Aarer godt . . . der er ingen Fare«.

Efteråret 1819 fortæller Bardenfleth om 11-års fødselsdagen: »Hans Geburtsdag gik meget glædeligt af for ham . . . han vaagnede tidligt og modtog paa Sengen den nysselige Portefeuille med Brev

Signe Prytz

(fra stedmoderen) og skrev strax ind i Bogen med Blyant, at han aldrig vilde være uartig, men stræbe efter hver Dag at blive bedre. Han skrev ogsaa i en liden Portefeuille fra Hr. Freuchen et par Ord, der viiste, hvormeget han holder af ham, hvilket han ogsaa fortienet«. Derefter følger en opremsning af alle de mange gaver, han modtog fra kongen, dronningen og prinsesserne samt venner, lærere og funktionærer på Sorgenfri. Kl. 10 formiddag kom 2 af Schulins, 2 af professor Schlegels fra Søllerød og 2 af pastor Rønnes sønner; »saa gik det ned i Kjøkkenhaven, hvor jeg havde ladet indrette en Gyng og en Vippe, der morede Prindsen meget; siden blev spillet Boldt, spiist Frokost og seilet ved en rask Kuling paa Lyngbye Sø. Vi havde fordeelt os paa to Baade, søgte at tage Vinden fra hinanden, fyrede gjensidigen med smaae Kanoner paa hverandre og leverede saaledes en Slags Søbataille, der glædede Prindsen meget.« Om aftenen fejrede kongen begivenheden ved at afholde bal på Frederiksberg slot for ca. 50 af Fritz' jævnaldrende. »Han dandsede der med ret megen Anstand, 1. Dands med Prindsesse Wilhelmine, siden med Kronprindsessen . . . Kl. halv 11 spiiste Prindsen med alle de smaae ved et stort Taffel, der tog sig meget nydeligt ud; Hans Majestæt udbragte Prindsens Skaal, og Prindsens bad tillige om Tilladelse derpaa at drikke Kongens, Dronningens, Kronprindsessens og Prindsesse Wilhelmines Skaaler, som han udbragte med megen Anstand.«

Året efter havde guvernøren ladet hans lille femkantede fæstning i køkkenhaven opgrave og udstyret den med fæstningsbroer, en kirke, en vejrmølle og 5 bastioner, hver med en ladt kanon. Gartneren havde lavet en æresport med prinsens navnetræk i nærheden af orangeriet; berideren havde i dagligstuen bygget »et Slags Alter, ret smagfuldt, hvorpaa Presenterne blev lagt«. »Min Broders 2 Sønner kom Aftenen forinden; Rønnes, Schlegels og Schulins Sønner kom Kl. 8, og 2 Land- og 2 Sø- og 3 Artilleri-Cadetter blev hentede fra Kjøbenhavn og var her Kl. 9. Hvor han glædede sig over at see sin Fæstning saa peent arrangeret i Kjøkkenhaven, hvor Kanonerne blev affyret. Derefter gik

Frederik VII som prins på Sorgenfri

det ned til Søen; vi besteg 3 Baade og leverede en Sø-Bataille under Kanontorden og til Prindsens store Morskab. Efter Frokosten Kl. halv 11 var der 3 Land-Batailler i Haven. Fritz førte det ene, Freuchen det andet Parti an. Armeerne var godt forsynede med Haslekjeppe, og der blev uddeelt dygtige Prygl, hvorved Fritz heller ikke gik fri. Hans Armeecorps blev slaget de to første, men vandt den sidste Bataille.« Også på denne aften var der børnebal på Frederiksborg slot til fødselsdagsbarnets ære; »Ballet var særdeles nysseligt, og Kongen meget munter . . . Fritz dansede næsten hver Dands; han takkede Kongen med Taarer i Øinene for den Godhed, han viiste ham.«

Det følgende år besluttede kongen at udnævne prinsen til oberst; Bardenfleth fortalte det i forvejen til Christian Frederik, men bad ham ikke at røbe noget, da det skulle være en overraskelse. Uniformen og udstyret var under arbejde. »Jeg kunde læse i Hans Majestæts Øine, hvor kiert det var ham ved denne Udnævnelse at kunne glæde baade Deres Højhed og Prinds Fritz«. Da prinsen vågnede om morgenen, blev der fyret en kanonsalut af; derpå havde han en religions-time, som han selv havde ønsket. »Jeg fortalte ham om Udnævnelsen. Han blev gandske rød i Ansigtet, da jeg sagde ham det . . . yttrede Taknemmelighed over for Kongen og talte meget fornuftigt om, at han følte, hvormeget der manglede ham for at kunne beklæde den Post, han nu stod paa«. På Frederiksberg ventede der ham endnu større glæder; igen følger en lang opremsning af gaver. »Herskaberne viiste Prindsen overalt den hierteligste og inderligste Deeltagelse, der altid er saa fremherskende hos dem«. Der var ikke planlagt noget bal, da livkirurgen havde frarådet stærk bevægelse for prinsens vedkommende på grund af det endnu ikke lægte sår.

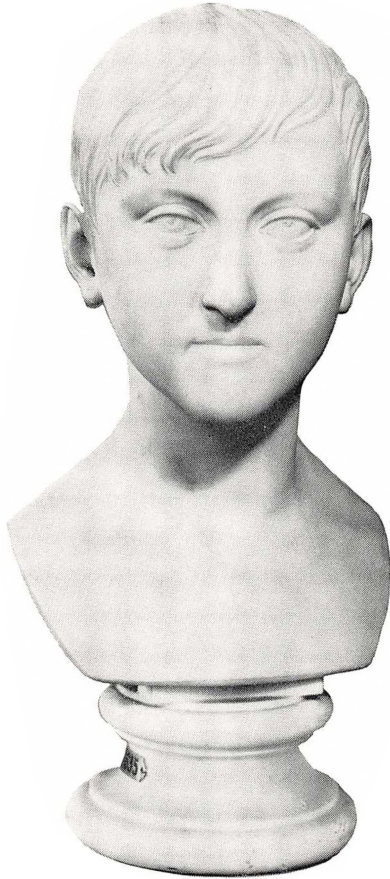
Den følgende dag blev begivenheden celebreret på Sorgenfri; der var 16 couverter på bordet, fugleskydning med flitsbue, kanonskud i haven såvel som ved søen, fyrværkeri, og siden blev der leget i den store sal.

Sommeren 1819 blev Holst udnævnt til sognepræst på Møen; prinsen foreslog selv i afskedsgave at forære ham to sølvlysestager, som han vidste ville glæde den afholdte lærer. »Han bragte ham dem selv og takkede for den Tid, han havde været hos ham. Igaar aftes, da Holst kom op og sagde Farvel, var Prindsen meget bevæget, og da han hørte, at Hr. Holst vilde reise Kl. 5 imorges, saa lod han sig vække og stod en heel Time før op end sædvanligt for endnu engang at sige ham Farvel.«

Den følgende sommer fik prinsen tilladelse af kongen til en Møens-tur for at besøge pastor Holst i Elmelunde og Freuchens forældre, der havde Klintholm i forpagtning. Uturen foregik med dampbåden fra København til Koster, normalt beregnet til 8–9 timer, men vejret var dårligt, så selskabet med de i alt 70–80 rejsende blev næsten 4 timer forsinket. Fritz var blandt de meget få, der ikke blev søsyg. På Møen fik han lejlighed til at dyrke sine arkæologiske interesser, da han sammen med Holst undersøgte nogle fortidshøje i nærheden af Hjertebjerg. I et brev til faderen fortæller han, at de spadserede på Klinten flere gange og fremhæver udtrykkeligt, at kongen havde givet sit samtykke til turen.

Et par uger senere kom Holst til Sorgenfri for at besøge prinsen, der blev meget glædelig overrasket. Bardenfleth beretter til faderen: »Det fornøjede mig meget at see denne barnlige Glæde hos Fritz. Han viiste ham sine Bøger, Papirer, sin Characterbog, sin Rustning, sin Jolle, sin Have og alt, hvad han troede, der kunde interessere Hr. Holst«.

Guvernøren var meget utilfreds med prinsesse Charlottes Frederikkes brev til sønnens 11-års fødselsdag; »Brevet var saaledes affattet, at jeg umulig kunde forelæse ham det ordret; hun siger i de heftigste Acclamationer bl. a.: »Behalte deine Mutter in Erinnerung die dich zur Anbetung liebt – du mein einziges Glück im Leben!!« Hvilke høje Begreber maae et Barn ikke faae om sig selv, naar Moderen siger, at hun tilbeder det?« Bardenfleth kan ikke undertrykke det ønske, at det

Thorvaldsens barnebuste af Frederik VII. 1820.
Carrarisk marmor. Rosenborg.

Frederik VII som prins på Sorgenfri

øjeblik måtte være meget fjernt, da hun ville få ham at se.

Året efter fik Fritz løfte fra sin mor om et lille fartøj, som han kunne sejle med på Lyngby sø; det skulle hedde »Sorgenfri«. Bardenfleth beretter, at prinsen sjældent eller aldrig taler om moderen, men ved løftet om båden spurgte han, om han måtte besøge hende, »thi hun ønsker selv saa meget at see mig«. Guvernøren svarede, at det ikke kunne lade sig gøre, og siden talte han ikke om det. Næste forår bad hun Bardenfleth om at lade båden bygge, men det var et alt for lille beløb, hun ville spendere; den ville blive så lille, at den straks ville kuldsejle! Kort efter kom der besked om, at hele planen skulle udsættes, da prinsessen manglede penge; den blev aldrig realiseret!

Charlotte Frederikke fik hvert år til sin fødselsdag et billede af prinsen, for at hun derigennem kunne følge hans udvikling; ofte var det miniaturer, der blev malet. Nogle af dem kom til Rosenborgsamlingerne efter Frederik VII's død.

Mens Christian Frederik var i Rom, bestemte han, at Thorvaldsen skulle modellere en buste af sønnen; i juni 1820 fortæller guvernøren, at Fritz har siddet to gange for Thorvaldsen, der allerede i den første time vidste »at udhæve de characteristiske Lineamenter af Ansigtet«. Efter at have afsluttet arbejdet skulle kunstneren rejse til Rom, men forinden var han til middag på Sorgenfri, hvor han udtrykte sin glæde over at kunne fortælle Christian Frederik om stedets yndigheder.

Kunsthistorikeren, professor Else Kaj Sass skriver om Thorvaldsens arbejde: »Efter Busten at dømme et spinkelt, skrøbeligt Barn ikke uden en vis Finhed i Trækkene. Modelleringen af det uudviklede Ansigt er nænsom, og Haaret, der ligger tæt til Hovedet, er fint riflet. Ligheden med Moderen er paafaldende og blev det endnu tydeligere med Aarene.«

På prinsens 11-års fødselsdag havde jomfru Reiersen, der nu boede i Lyngby, foræret ham et par sølvsporer; guvernøren skrev til Christian Frederik om sine betænkeligheder i den anledning: »Denne sidste Foræring var mig ikke ret efter Ønske, deals fordi den synes mig for

kostbar for at modtages af hende, deels fordi han lægger stor Vægt paa den, og hans Erkjendtlighed formeeres til hende, og jeg ikke holder hendes Omgang med ham for meget god, da de Fortællinger, han hører hos hende, gaaer ud paa frygtelige Røver- og Horehistorier.« Bardenfleth foreslår, at man på en eller anden måde skal godtgøre hende gaven og forklare, at prinsen ikke kan bruge sporer, før han kan ride ordentligt, og at han ikke har godt af sådanne presenter. Det fremgår ikke af korrespondancen, hvad resultatet blev, men det er hævet over enhver tvivl, at prinsen følte sig meget nær knyttet til hende; selv op i en modnere alder fortsatte han med at kalde hende mor.

Inden for Fritz' nærmeste omgangskreds havde man allerede, da han var lille, næret en vis uvilje mod barnepigen; man kunne ikke lide, at prinsen løb hende i møde med åbne arme, når han på afstand fik øje på hende. Under et tordenvejr havde hun søgt at skærme ham mod lynglimtene, men det blev tolket som blødagtighed!

Man tillægger hende dog positiv indflydelse på hans interesser, hvad læsning angår, idet der blev gjort en undtagelse for hendes vedkommende med hensyn til lån af bøger fra det kongelige bibliotek; almindeligvis måtte kun medlemmer af kongefamilien låne der.

En enkelt gang omtaler guvernøren, at Fritz har besøgt jomfru Reiersen: »Skjøndt disse Besøg ikke er nogen Gevinst for hans Danelse, saa har jeg dog tilladt ham den for en enkelt Gang og i Selskab med Hr. Freuchen, da hun jo har haft Omsorg for ham i hans tidligere Barndom.«

Ved afskeden gav Christian Frederik hende pension, men da Frederik VII som 39-årig blev konge, fordoblede han den; i sine 15 regeringsår forsømte han ikke at sige hende farvel, inden han tiltrådte længere rejser.

Korrespondancen med Christian Frederik under hans ophold i udlandet viser gang på gang, at rejsens varighed ikke lå fast. Knap et halvt år efter afrejsen, der skete i foråret 1819, forespurgte Bardenfleth, om Christian Frederik havde i sinde at opholde sig i Køben-

Frederik VII som prins på Sorgenfri

havn den følgende vinter – eller måske i Odense? Lærer Holst skrev, at han af hjertet beklagede Fritz, der nu for så lang tid skulle savne sine forældre, »men denne Skilsmisse, veed jeg, rammer ingen tungere end Deres Højhed!« Sommeren 1819 skrev Freuchen og slog på, om ikke far og søn skulle kunne ses igen efter 3 måneders forløb?

Da guvernøren i november 1819 hørte om rejseruten til Italien fra Tyskland, gav han udtryk for, hvor smerteligt det var så meget længere at skulle undvære det høje par. I maj 1820 skrev han, at han gennem kæmneren havde erfaret, at Christian Frederik ville forblive i Italien også den følgende vinter; det motiveredes med Caroline Amalies skrøbelige helbred. »Efterretningen om Deres Højheds længere Udeblivelse har smertet ham (prinsen) som os alle, men han er fornuftig nok til at indsee dets Gavn og Nytte.«

Midt i maj måned 1821 beretter guvernøren: »Han spørger mig ofte om, hvorlænge der er til August, som er den Tid, da han med saa megen Lengsel venter at see Dem og Hendes Højhed, Prindsessen igjen«.

I august omtaler Bardenfleth en mindre reparation af drivhuset og den brøstfældige postvogn, men at man kunne afvente Christian Frederiks tilbagekomst, før man tog stilling dertil. 3 måneder efter omtales den forventede hjemkomst som helt sikker.

Endelig i januar 1822 indberettes: »Prindsen stoler ganske paa, at De kommer hjem til den 28. Juni (stedmoderens fødselsdag) og beregner stedse derefter den Tiid, han endnu maa være skilt fra Dem.« Gensynet fandt dog først sted midt i august.

Både i den ældre Bardenfleths periode, mens Christian Frederik var i Norge og i den 3½ år lange adskillelse fra 1819–1822 stilles der gang på gang forslag om, at Fritz skulle undervises sammen med en jævnaldrende. I den første periode kom Emil Bardenfleth 3 gange om ugen for at være sammen med prinsen, men da var Fritz jo endnu så lille.

I den anden periode, hvor han er blevet så meget ældre, bliver problemet alvorligere. Holst skriver til Christian Frederik: »Med Bardenfletherne og de smaa Schulins har Prindsen dog temmelig megen Omgang, endskiønt mindre end ønskeligt efter min Mening, men Tiid og Omstændigheder tillader det ikke anderledes.«

Da Christian Frederik sommeren 1820 opholdt sig i Napoli, skrev den yngre Bardenfleth: »Meget ofte tænker jeg paa, om det ikke var godt, og selv vigtigt, at Fritz havde en jevnaldrende, velopdragen Dreng hos sig«. Forslaget motiveredes med, at prinsen trænger til kappestrid; den pågældende burde være en 10–11 år gammel, måske holstener? Guvernøren er godt klar over vanskelighederne; man kunne risikere, at Fritz ikke kunne lide ham; det ville naturligvis også medføre forøgede udgifter, da kammeraten skulle spise sammen med ham – ja have alting frit, måske endogså klæder og linned og en hest? Forsøget blev ikke gjort; faderen fandt risikoen for stor.

Godt et års tid senere forsøger guvernøren igen; først omtaler han de jævnlige formaninger til at tæmme og beherske det onde lune, som imellem »overtager« prinsen. »Imidlertid næres dog stadigvæk det Ønske hos mig, at han kunde have en Jevnaldrende hos sig« – Bardenfleth vil dog »ugjerne« selv vælge.

Senere skriver han om prinsens ulyst til at samle sine tanker; det mangler ham aldeles ikke hoved, men tankerne er ofte mile langt borte. Det kniber også med fornuftig anvendelse af fritiden; skemaet de 6 af ugens dage ligger meget fast – det skifter mellem lidt under og lidt over 50 ugentlige timer, hvori dog ridning, svømning og gymnastik er indbefattet. For at få lidt mere fornuftigt ud af helligdagene er prinsen begyndt på landmåling søndag morgen før gudstjenesten sammen med Emil Bardenfleth, som så blev hos ham resten af dagen. »Den lille Zütphen, en lille, rar, velopdragen Dreng på 10 Aar har været her i 3 Dage. Et Sengeleje var indrettet paa Gulvet i Prinds Fritz' Soveværelse, hvor den lille Otto ogsaa sov.«

Bardenfleth vendte tilbage til spørgsmålet om undervisning sam-

Frederik VII som prins på Sorgenfri

men med en kammerat i forbindelse med den eksamen, der skulle afholdes i juli 1822. Kongen havde lovet at overvære den for at stimulere prinsens flid; den varede 6 timer, og Fritz var noget uopmærksom både i religion, geografi og fransk. Kongen var misfornøjet med hans sløvhed og mangel på kraftanstrengelse; selv ved eksaminationen kunne han ikke altid bekæmpe sin distraktion.

Den sidste tids rapporter giver udtryk for stigende problemer. »Prindsen bliver let tvivlraadig og misfornøjet, naar han overlades gandske selv at bestemme Anvendelsen af sine Fritimer . . . Politiken og Aviserne interesserer ham endnu ikke nok, og dette vilde jeg ikke gjerne forcere endnu . . . i sine Fritimer viser han Ulyst til at læse eller skrive paa egen Haand.« . . . »Jeg kunde vel ønske min lille Prinds meere Taalmodighed og Stadighed . . . Hans Fliid og Opførsel i den forløbne Maaned var ikke helt tilfredsstillende; han har sine Perioder, hvor Luner let overtager ham.«

Guvernøren skrev om Fritz til sin ældre bror, der havde fået en stilling på de dansk-vestindiske øer: »Der gives Dage, hvor Egensindighed og Trods kunde gribe ham fat som en ond Dæmon, og da kan Du tænke dig, hvor ilde man er daran med ham.«

Det er ikke mange oplysninger, man har fra de følgende år indtil prinsens konfirmation. Bardenfleth udarbejdede i 1825 en rapport med forslag om fremtidig beskæftigelse; heri indgår besøg på fabrikerne i Lyngby, Brede, Nymølle og teglværket samt Strandmøllekroen.

Freuchen blev samme år udnævnt til præst i Magleby på Amager, men fortsatte sin undervisning året ud; den afsluttende eksamen fandt sted de sidste dage i december.

Christian Frederik nærrede stor respekt for kongen og ønskede at bibringe sønnen den samme. Få dage efter hjemkomsten fra den lange udenlandsrejse overværede Fritz, at studenterne bragte faderen deres hyldest på Sorgenfri, men det lykkedes tronfølgeren på en fin måde at få den rettet mod Frederik VI.

Emil Bardenfleth blev ven for livet med Fritz; de blev nok undervist sammen i visse perioder, men det var dog mest fritiden, der bandt dem sammen.

I sine erindringer giver han en interessant karakteristik af prinsen og kommer også ind på Christian Frederiks evne som opdrager: Han omtaler Fritz' »hiertelige og kærlige Sindelag, som i hele hans Forhold til mig havde været saa stærkt fremtrædende i hans Barndom«. »Medens man fra hans tidligste Barndom har sporet en stor Godmodighed og Tilbøielighed til at forskaffe andre Glæde, samt en Fasthængen ved de Personer, han er kommet til at holde af, der gjør hans Hierte Ære – saa kunde han dog til Tider uden nogen egentlig Anledning handle og udtale sig, som om hver Gnist af Godmodighed var forsvunden, og ved enkelte Leiligheder gandske fornægte sine ældste Venner . . . han var præget af en Excentricitet, der undertiden kunde friste til at gjøre en Tvivl om hans Aandsevners normale Tilstand berettiget. Til en nogenlunde heldig Udvikling af et Barn, hvori Spiren til saadanne Egenskaber er nedlagte, vilde en regelmæssig Opdragelse have været nødvendig, for at de gode Spirer stedse kunde blive fremelskede, de onde med Fasthed tilbagetrængte. Men foruden at allerede de idelige Omvekslinger i Ophold og Omgangskreds, der var en Følge af hans Faders Stilling . . . maatte yttre en skadelig Virkning paa den unge Prinds' Opdragelse, saa var Faderen saare uskikket til at lede sin Søns Opdragelse ind i det rette Spor.«

Man kan ikke andet end undre sig over denne fordømmelse af Christian Frederik – så negativ sammenlignet med det indtryk, instruksen og korrespondencerne giver. Forklaringen ligger måske deri, at han teoretisk set var fuldstændig klar over, hvilke opdragelsesprincipper han ønskede lagt til grund for sønnen, men at det rent praktisk har været svært for ham at leve op til disse idealer.

Frederik VI talte nogle år senere om »det bedrøvelige Forhold mellem Fader og Søn, men ofte seer man, at de meest eftergivende Forældre ei er de meest elskede.«

Frederik VII som prins på Sorgenfri

Blandt historieskriverne har der hersket uenighed om kvaliteten af den undervisning, Frederik VII nød som barn; Emil Bardenfleth, der fulgte prinsens opvækst på så nært hold, skriver, at prinsens »Underviisere neppe var i Besiddelse af udmærkede Læregaver« og føjer filosofisk til: »Det er overhovedet en vanskelig Sag at opdrage Tronarvinger!« Geheimearkivar Wegener skriver det modsatte: »Paa due-lige Lærere manglede det ikke«, og i en anden af Frederik VII's biografier udtales, at lærerne skaffede prinsen »Underviisning og Vejledning i de fortrinligste Kundskaber«.

Oberst N. P. Jensen skriver langt senere om Frederik VII i sine »Erindringer«: »Jeg har kjendt mange, der er kommet i Berøring med Kongen, og om de end ikke kunde lukke Øinene for hans svage Sider, som efter Deres Mening væsentligst havde sin Rod i den elendige Opdragelse, som han havde faaet som Barn, saa var dog alle enige om, at ingen kunde være mere trofast end Kongen selv over for dem, han havde skænket sit Venskab eller sin Velvillie.«

For en sen eftertid lyder dommen om hans opdragelse hård. Der er ingen tvivl om, at de uheldige familieforhold spillede en stor rolle, og at prinsen bar på en tung arv fra moderen; livet igennem – ikke mindst i ungdomsårene måtte han kæmpe mod de egenskaber, som man genkendte fra moderen.

Signe Prytz

LITTERATURFORTEGNELSE

Abrahams, P. C. L.: Meddelelser af mit Liv. 1876.

Anker, C. J.: Uddrag af Prins Christian Frederiks og Carten Ankers Breve. 1904.

Arkivalier vedr. Christian VIII og Frederik VII. Rigsarkivet.

Bardenfleth, C. E.: Livserindringer. 1890.

Brock, P.: Rosenborg; historisk Realregister.

Colding, T. Holck.: Jægerspris. 1965.

Eidsvoldsbogen. Kristiania. 1914.

Giessing, H. P.: Frederik VII's Ungdoms- og Regeringshistorie. 1865.

Linvald, Axel: Christian VIII's Dagbøger.

Linvald, Axel: Christian VIII. Den unge Prins. 1943.

Linvald, Axel: Christian VIII. Norges Statholder 1813–1814. 1952.

Linvald, Axel: Christian VIII. Før Eidsvoldsgrundloven. 1965.

Rosendal, H.: Folkes Førere. Frederik VII. 1916.

Rosenørn, Math. H.: Løsrevne Blade af Livsminder.

Sass, Else Kai: Thorvaldsens Portrætbuster. II. 1963.

Schultz, Sig.: C. A. Jensen. 1932.

Trap, J. P.: Erindringer. 1966.

Wegener, C. F.: Mindeskrift. Aarbøger for nordisk Oldkyndighed. 1866.

Frederik VII som ung.
Maleri af J. F. Møller. Jægerspris.

Hvad Lyngby sognefolk ejede

Fra dødsboskifter 1749–53 samt 1756

VED KAI ULDALL

Indledning

I Lyngby-Bogen 1966 og 1965 udgav jeg dødsboskifter fra Lyngby sogn, henholdsvis fra årene 1669 til 1675 og 1718 til 1720, idet jeg gjorde opmærksom på, at man ved disse registreringer og vurderinger af hjemmene fik et indtryk af beboernes økonomiske og sociale stilling i de pågældende år. Her udgives nu skifter fra 1749 til 1753, hentet fra skifteprotokol for Københavns Amts Rytterdistrikt, der desværre har en lakune for årene 1754-58. Frederiksdals gods skifteprotokol er bevaret fra 1755 til 1850, men fra de første år er der meget få skifter, og deraf skal kun et medtages her, nemlig fra Frederiksdals kro 1756.¹⁾

For at undgå gentagelser henvises til redegørelsen i indledningen til skifterne i de forannævnte Lyngby-Bøger. Skifterne 1749 til 1753 viser mærksværdigt nok ikke tegn på den opgangsperiode, som dog så småt var begyndt i Danmark ved midten af århundredet. Det skyldes måske, at der denne gang kun er to skifter efter gårdmænd, men adskillige efter husmænd, håndværkere og andre småfolk. Dertil kommer enkelte særlig store boer, nemlig hele tre fra Fortunen, hvor den kongelige skovfoged ejede et ret stort indbo, fordi han drev kro. Det samme er naturligvis tilfældet 1756 med forpagteren på Frederiksdal kro, hvilken bygning allerede dengang ejedes af Frederiksdal.

¹⁾ Begge de pågældende skifteprotokoller findes i Landsarkivet for Sjælland.

Selv om skifterne fra tiden omkring 1750 ikke vidner om forbedrede økonomiske forhold i sognet, så mærker man alligevel, at Lyngby sogn profiterede af det nære forhold til København, idet man her fulgte mere med og i hjemmene havde »moderne« ting, som først langt senere nåede frem til bondehjemmene fjernere fra hovedstaden. Allerede ovennævnte ældre skifter viste f. eks., at man i Lyngby sogn havde ualmindelig mange stole på et tidspunkt, da danske bondehjem hovedsagelig holdt sig til de gammeldags bænke. Nu, 1749-53 samt 1756, dukker der også møbler og andre ting op, som man forbavses ved at træffe så tidlig i et landsogn. At der 1756 var et chatol på Frederiksdal kro er vel ikke så mærkeligt og heller ikke, at der på Fortunen ca. 1750 bl. a. var stueur, to teborde, klædeskab, dragkiste, lampetter, vinduesgardiner og 24 bøger. Men det overrasker, at der samtidig var dragkister hos skomager Johan Pedersen og hos indsidder Lars Olsen i Lyngby, samt at indsidder Nicolaj Gerss sammesteds ejede 9 danske og tyske bøger, tekopper og gardiner for vinduerne. Den nysnævnte indsidder Lars Olsen eller rettere hans hustru Ellen Jensdatter efterlod sig også nogle guldsmykker, lidt sølv-tøj samt ret kostbare klædedragter samt vinduesgardiner, så familien kan ikke have været almindelige fattige indsidder. Nu dukker også porcelænen og fajence op, det første utvivlsomt ostindisk, hvis det ikke undertiden er fajence, der fejlagtigt betegnes som porcelæn.

De fleste møbler i hjemmene var af eg eller nok så hyppigt af fyr, og flere af dem har utvivlsomt været brogetmalet, selvom kun hovedfarven nævnes, især grønt og rødt, sjældnere blå, derimod hyppigt brunt. Egetræsfarve fandtes i Fortunen. Man havde ikke ventet at så mange møbler var brunmalet omkring 1750, og at egetræsfarve var kendt så tidligt, men den sidste træffes også fra andre sogne i skifteprotokollen. Spejle havde ofte sort ramme og var sandsynligvis fra Nürnberg, men de finere havde guldramme.

Af de almindelige bønderbygninger får man, ligesom i de tidligere skifter, ikke nøjere beskrivelse, men gårdfæster Jacob Hansen i Lyng-

Hvad Lyngby Sognefolk ejede

by havde 1752 en firelænget gård med 17 fag stuehus, hvoraf kun de 8 fag havde loft, nemlig beboelsesrummene, imod nord, og udhusene var 7 fag imod øst, 15 fag mod syd og 9 fag imod vest. Det hele var vurderet til 18 dl. 4 mk. Gårdfæster Olle Olsen sammesteds ejede kun 9 fag stuelænge, men 27 fag udhus, og gården vurderedes til 26 dl., 3 mk. Man kan gå ud fra, at der ikke har været storstue i gårdene, men kun i så store bygninger som Fortunen og Frederiksdal kro. Husmand Rasmus Olsen i Lyngby boede 1753 i 6 fag hus, hvoraf de 4 havde loft. Han havde ingen jernkakkellovn, men må have haft åbent ildsted i stuen eller måske en primitiv opmuret ovn af kakler eller tagsten. Hjulmand Jacob Nielsen havde 1751 ligeledes 6 fag hus, men her var kun 2 fag stue med loft. Den forhenværende grenader Søren Larsen Brøndlund i Lyngby nøjedes med 5 fag hus uden jernkakkellovn. Glarmester Hendrich Bærentsen besad, da konen døde 1749, 9 fag og 1 jernkakkellovn, men ved sin død 1753 havde han kun 5 fag og ingen jernkakkellovn, så det må være gået tilbage for ham. Af fiskerne i Tårbæk havde en 5 fag at bo i, en anden 4 fag, men de ejede dog begge jernkakkellovne, og den ene holdt endda tjenestepige.

I almindelighed nævnes de forskellige rum ikke, og overskriften »i stuen« betegner som regel hele stuehuset.

I indledningen til skifterne 1669-75 (Lyngby-Bogen 1966 s. 33f.) antydes, at »stegers« åbenbart var betegnelsen for et rum, der på en gang var køkken og bryggers. I skifterne 1718-20 nævnes selvstændige bryggerser heller ikke. Nu, i skifterne ca. 1750, er betegnelsen »stegers« forsvunden og man begynder at skelne mellem køkken og bryggers, dog kun ved større bygningskomplekser som Fortunen, hvor disse rum nævnes 1753; men der er den ejendommelighed, at den indmurede bryggerkeddel stod i køkkenet. Da indboet i Fortunen takseredes 1749 og 1750 nævnes kun køkken med bryggerkedel, der sidstnævnte år betegnes som indrettet til brændevinsbrænding. Taksationen af Frederiksdal kro 1756 posterer bryggerredskaber for sig selv, men nævner hverken køkken eller bryggers,

Kai Uldall

der selvfølgelig har været der. Inddrager man andre sogne under Rytterdistriktet i undersøgelsen, finder man 1758 hos en gårdmand i Vigerslev og hos en anden i Vallensved nævnt bryggerhuset med indmuret kedel, og en husmand på Frederiksberg havde året efter et »lidet køkken« med bradspyd og »store køkken« med en indmuret kedel af $\frac{1}{2}$ tøndes størrelse, altså en bryggerkedel.

På et tidspunkt i 1753, da en fremmed hånd har ført skifteprotokollen, nævnes dog stegerser, nemlig i Vallensbæk (deri bryggerkedel), i Mørkhøj, i Herstedvester (igen bryggerkedel) samt i Glad-sakse (ligeledes).

Der er grund til at lægge mærke til, hvilke håndværkere der fandtes i Lyngby sogn omkring 1750. Der var flere smede, for som sådan nævnes Arvid Tuesen 1749 og grovsmed Jacob Pedersen 1753. Desuden var kobbersmedesvend Rasmus Røgind og messingarbejder Zacarias Kaasen, begge »ved« Brede 1753. Kobbersmedesvend Thomas Jørgensen var der allerede i 1749. Samme år nævnes Christian Tømmermand i Nymølle, tømrer Lars Jensen og snedker Hendrich Lorenzen, begge i Lyngby. Hjulmand Jacob Nielsen havde en svend 1751, muligt den s. å. nævnte Mathias Larsen. Saddelmager Jens Henrichsen er omtalt 1753, »jagtskrædder« Lorentz Johansen 1749 og skrædder Johan Lorentzen 1750, nemlig far og søn. Glarmester Hendrich Bærentsen er nævnt foran. Skomager Johan Pedersen, der holdt svend, efterlod sig 1749 en stor regning på læder, der efterhånden var indkøbt i København. Den for sine tvebakker berømte bager Johan Conrad Menz²⁾ omtales flere gange, og måske er »Mad. Bagers«, der havde lånt flere af de afdøde penge, hans kone. Hvor intet andet er nævnt, boede disse håndværkere i Lyngby, og det samme var tilfældet med væver Peder Andersen 1753. Sandsynligvis var også Rasmus Olsen væver, da han ejede en væv.

Hvad fiskerne i Tårbæk angår, så ejede de nu selv, ligesom i

2) Lyngby-Bogen 1962 s. 179 ff.

Hvad Lyngby Sognefolk ejede

1718-20, deres både og ankere, medens disse ting i 1669-77 var fælleseje for stedets fiskere. Deres fælles redskabsboder omtales heller ikke mere.

Ligesom ved de tidligere udgivelser af skifterne har udgiveren af hensyn til Lyngby-Bogens læsere givet afkald på at anvende den originale bogstavering. Denne er kun fulgt ved person- og stednavne og i enkelte tilfælde, hvor ordet da er sat i gåseøjne.

Skifterne

4. febr. og 12. marts 1749. Husmand og glarmester Henrich Barentsens hustru Kierstine Anders Daater i Lyndbye (jfr. 31. marts 1753). Arvinger a) enkemanden og afdødes 3 unavngivne broderbørn, hvis afdøde fader var Peder Andersen i Helsingør, og hvis interesser husmand Peder Børgesen i Lyndbye skulle »beagte«. – Skifteforvalter var regimentsskriver over det københavnske rytterdistrikt Hans Jørgen Dahl. – Vurderingsmænd sognefoged Jacob Hansen og tingmand Peder Andersen i Lyndbye. Vurdering af 25. juni 1748.

I stuen:

1 fyrrbord med åben fod og skuffe udi, 3 mk. – 1 fyrrskab med 4 rum udi med lås og nøgle, 4 mk. – 1 mindre do., 2 mk. – 1 fyrrkiste med lås og nøgle, 1 dl. 2 mk. – 4 træstole, 3 mk. – 1 gl. fyrrkiste, 1 mk. 8 sk. – 1 bilægger jernkakkellovn, 6 dl. – 1 fyrr himmelsengested med trykt lærredsomhæng, 1 dl. – 1 rød- og grønstribet olmerdugs overdyne, 1 dl. 2 mk. – 1 blå digtens (d.v.s. tæt vævet) underdyne, 1 dl. 4 mk. – 1 brunstribet do., 5 mk. – 3 hovedpuder, 4 mk. – 1 par blårlærreds lagen, 1 dl. 4 mk. – 3 par do. lagen, 2 dl. – 2 blårlærreds sække, 4 mk. – 2 håndklæder, 8 sk.

1 rødt »filtets« (d.v.s. filtet) skørt, 3 mk. – 1 sort vadmels kvindekjortel, 4 mk. – 1 brun hvergarns do., 5 mk. – 1 do. trøje, 3 mk. – 1 par sko og 1 par hoser, 3 mk. – 2 servietter, 1 tørklæde og 1 forklæde, 4 mk. – 2 huer, 2 hatte, 1 kyse og et par ærmer, 4 mk. 8 sk.

Kai Uldall

1 kobberkedel vog (d.v.s. vejede) 8 pund af 24 sk. er 2 dl. – 1 liden messingkedel, 3 mk. – 1 malmgryde, 1 dl. – 1 pandejern (d.v.s. jernpande), 1 ildtang og 1 trefod, 2 mk.

2 håndøkser, 1 mk. 8 sk. – 2 gravespader, 12 sk. – 1 blyvinde (d.v.s. til at forme blystrimler i til indfatning af vinduesglas), 4 dl.

I kammeret:

2 små spejle, 2 mk.

Huset er 9 fag, a fag 10 mk.: 15 dl. (31. marts 1753 havde han kun 5 fag).

Summa: 47 dl. 2 mk. 12 sk.

Gæld: Lars Larsen Møller, kældermand i Kiøbenhavn, for 2 kister glas, 16 dl. – Ladefoged i Gientofte Jens Johanisen lånt rede penge, 21 dl. 4 mk. – Enkemanden havde udlagt 10 dl. til begravelsen, men beløbet blev nedskrevet til 6 dl. – Boets overskud, 1 mk. 4 sk.

25. april 1749. Skovfoged Ole Jacobsen Lerche i »Fortun-Huuset« ved Jægersborg Dyrehauge. Arvinger a) enken Anne Ols Daatter (lavværgen hendes søn af tidligere ægteskab med Hendrich Bruun i »Fortunen«, overjæger Hendrich Hendrichsen Bruun ved parforcejagten). Endvidere nævnes den afdødes søskende: Afdøde Margrethe Jacobs Daatter, hvis første mand var ligeledes afdøde gårdmand Peder Didderichsen i Kindvig, Meern Sogn. Deres barn b) Lars Pedersen, husmand i Kindvig. Hendes anden mand Peder Olsen, husmand i Allerslev i Wordingborg amt. Deres børn c) Olle Pedersen, 28 år, tjenende slagter Jens Jensens enke i Kiøbenhavn, d) Jacob Pedersen, 24 år, tjenende vintapper Plum i Kiøbenhavn, e) Kiersten Peders Daatter, 26 år, tjenende hos en skipperenke ved Holmens Kirke, f) Maren Peders Daatter, 21 år, tjenende hyrekusk Jens Rasmussen udi David Skolemesters gård i Kiøbenhavn. Yderligere søskende: g) gårdmand i førbemeldte Kindvig Rasmus Jacobsen, Johanne Jacobs Daatter, som skal have været i ægteskab med en gårdfæster i Knudsbye,

Hvad Lyngby Sognefolk ejede

Wordingborg sogn; begge ægtefæller døde, men efterlader følgende børn: h) Jacob, som har fædrengården i Knudsbye i fæste, i) Rasmus, skovfoged i Wordingborg by, og j) Kirsten med ubekendt opholdssted. Ligeledes havde Johanne Jacobs Daatter to børn med en anden ubenævnt ægtefælle: Mads i Høfdingshuus (d.v.s. Høfdingsgård) i Meern sogn, nu død og efterlader sig ubekendte børn, k) Anne, gift med Hans Rasmussen, gårdmand i Sandvig, Meern sogn. – Den 28-årige Olle Pedersen var tilstede og optrådte som formynder for de umyndige og fraværende arvinger. – Skifteret og vurderingsmænd som foregående.

I stuen:

1 langt fyrrebord med åben fod rødt anstrøgen, 3 mk. – 1 lang kiste-bænk af fyrretræ, 4 mk. – 1 lang fyrrebænk, 2 mk. – 1 rødt fyrreskab, 4 mk. – 1 slagbænk med skuffer, 1 dl. – 1 gl. lænestol med hynde, 2 mk. – 3 gl. ruslæders stole a stk. 24 sk. er 4 mk. 8 sk. – 1 do. taburet, 12 sk. – 4 skilderier a stk. 8 sk. er 2 mk. – 1 gl. spejl i forgyldt ramme, 1 mk. – 1 gl. do. i sort ramme, 8 sk. – 4 stk. vinduesgardiner, 4 mk. – 1 slagur med futteral (d.v.s. kasse), 10 dl. – 1 jern bilægger-ovn, 5 dl. – 1 fyrrehimmelseng grøn anstrøgen, 1 dl. – 1 ulden damaskes omhæng består af 4 stk. og 1 kappe med tæppe, 2 dl. 2 mk. – 1 olmerdugs overdyne med blå striber, 2 dl. 4 mk. – 1 bolster underdyne, 2 dl. 2 mk. – 1 do., 1 dl. 2 mk. – 1 olmerdugs hoveddyne, 4 mk. – 1 do., 4 mk. – 1 do., 4 mk. – 1 mindre do., 2 mk. – 2 hovedpuder³⁾ af olmerdug, 3 mk. – 1 par hovedpudevår af hørlærred, 2 mk. – 1 par hørlærreds lagen, 4 mk. – 2 små skilderier, 4 sk. – 1 gl. olmerdugs overdyne med blå striber, 3 mk. – 1 do. hoveddyne med grønne striber, 2 mk. – 1 gl. hovedpude, 1 mk. – 1 linned underdyne, 1 dl. –

³⁾ Der skelnes i skifterne ofte mellem hovedpude og hoveddyne. I den 1667 trykte bog Cornenii Opladne Dør til Tungemaalen s. Gjør hedder det, at hovedpuden lægges over lagenet og hoveddynen er fyldt med »stacket« (d. v. s. kort) uld. Man redte i gamle dage op med meget højt hovedgærde.

Kai Uldall

1 hoveddyne med grønne striber, 2 mk. – 1 par blårlærreds lagen, 4 mk. – 1 liden træskammel, 2 sk.

I den anden stue:

1 sort fyrre klædeskab, brunt anstrøgen, 4 dl. – 1 do. grønt med forgyldte lister, 2 dl. 1 løjbænk med sort læder overtrukken, 5 mk. – 1 fyrre dragkiste med trappe (d.v.s. med hylder over), 2 dl. – 1 ege do., 3 dl. – 1 thebord, brunt anstrøgen, 2 mk. – 1 lidet bord med 2 fløje blåt anstrøgen, 2 mk. 8 sk. – 1 do., brunt anstrøgen, 4 mk. – 6 stole med flamsk (d.v.s. flamskvævet) overtræk, 1 dl. – 6 do. med ruslæder a stk. 2 mk. 8 sk. er 2 dl. 3 mk. – 1 skilderi med sort ramme, 8 sk. – 6 lampetter i forgyldt ramme a stk. 24 sk. er 1 dl. 3 mk. – 1 spejl med forgyldt ramme og krone, 1 dl. 4 mk. – 1 mindre do., 4 mk. – 12 par hvide thekopper a 6 sk. er 4 mk. 8 sk. – 12 par brune do. a 6 sk. er 4 mk. 8 sk. – 1 koldskål (d.v.s. til at drikke koldskål af) og 2 urtepotter, 12 sk. – 1 brun porcelæns thepotte og 1 mælkekrus, 12 sk. – 16 vinglas a 3 sk. er 3 mk. – 1 liden pokal, 6 sk. – 2 karaffer og 1 sukkerbøsse af glas, 1mk. – 4 ølglas a stk. 8 sk. er 2 mk. – 1 gl. kaffemølle, 8 sk.

I sovekammeret:

1 lidet fyrrebord, 1 mk. – 1 slagbænk, 2 mk. 8 sk. – 1 grønt »mackeis« (d.v.s. blomstret uldent stof) omhæng med hvide snore, 2 mk. – 1 liden fyrre halvkiste (d.v.s. kort kiste), 2 mk. – 2 taburetter med flamsk overtræk, 2 dl. 8 mk. – 1 overdyne med overtræk af blåternet linned, 1 dl. 2 mk. – 1 olmerdugs overdyne med blåternet striber (!), 2 dl. – 1 bolster underdyne, 2 dl. – 1 gl. do., 1 dl. – 1 do., 1 dl. 2 mk. – 2 do. hoveddyner, 4 mk. – 1 do., 2 mk. 8 sk. – 1 olmerdugs do. med blå striber, 1 mk. – 1 par blårlærreds lagen, 4 mk. – 1 tobaksbræt (d.v.s. bræt med tilledet kniv til at skære tobak på) og en gl. blikdåse, 2 sk. – 2 vinduesgardiner af blårlærred linned, 1 mk. – 1 rød agehynde, 8 sk.

I det andet kammer:

1 grønt anstrøgen fyrreseng, 2 dl. 4 mk. – 1 slagbord, lidet af fyr

Hvad Lyngby Sognefolk ejede

brunt anstrøgen, 1 mk. 8 sk. – 1 thebord med sort voksdug overtrukken, 12 sk. – 3 øltønder a stk. 1 mk. 8 sk. er 4 mk. 8 sk. – 2 standtønder, 1 mk. – 3 grynbøtter a stk. 4 sk. er 12 sk. – 1 øltragt og 1 malkebøtte, 1 mk.

I køkkenet:

1 stort egekar med 3 jernbånd, 1 dl. – 1 mindre do. med træbånd, 3 mk. – 1 lidet do., 1 mk. – 1 liden bygeså (d.v.s. balje til udblødning af vasketøj i askelud) med 3 jernbånd, 1 mk. 2 ørebaljer, 1 mk. – 2 vandspande, 8 sk. – 2 stripper, 8 sk. – 1 hakkebræt, 4 sk. – 12 sibøtter a 3 sk. er 2 mk. 4 sk. – 1 gl. slagbænk, 3 mk. – 2 »tinrecker« (til tintøj), 8 sk. – 2 fiskebrætter (d.v.s. til at spise fisk på), 4 sk. – 1 gl. træstol, 8 sk. – 2 træskåle og 1 fiskefad, 6 sk. 1 træsaltekar, 2 sk. – 1 kobber bryggerkedel på 5 fjerdinge, indmuret, 8 dl. – 1 do. vog 14 pund a 24 sk. er 3 dl. 3 mk. – 1 do. vog 8 pund a 24 sk. er 2 dl. – 1 lidet kobberkedel og 1 do. si, 3 mk. – 1 kobberpote med jernben, 3 mk. 8 sk. – 1 liden kobberkedel uden hank vog $2\frac{1}{2}$ pund a 24 sk. er 3 mk. 12 sk. – 1 kobberpote, 3 mk. 1 stor kobber thekedel, 1 dl. 2 mk. – 1 mindre do., 4 mk. – 1 kobberpande med jernfødder, 4 mk. – 1 kasserolle, 1 dl. – 1 mindre do., 3 mk. – 1 gl. messingbækken, 1 mk. – 2 store fade, krontin (d.v.s. finere tin med lille blyindhold) vog 8 pund a 1 mk. er 1 dl. 2 mk. – 2 do. suppefade vog 9 pund a 1 mk. er 1 dl. 3 mk. – 2 do. vog 8 pund a 1 mk. er 1 dl. 2 mk. – 1 do. og 1 fladt do. vog 7 pund a 1 mk. er 1 dl. 1 mk. – 1 do. af engelsk tin vog 3 pund a 18 sk. er 3 mk. 6 sk. – 1 dusin tallerkener af krontin vog 14 pund a 1 mk. er 2 dl. 2 mk. – 1 dusin do. vog 14 pund a 1 mk. er 2 dl. 2 mk. – 1 dusin do. vog 14 pund a 1 mk. er 2 dl. 2 mk. – 1 tinskål, 2 mk. – 1 tin thepote med fad, 1 mk. 8 sk. – 1 liden thepote med fad, 1 mk. 4 sk. – 1 mælkekande af tin, 1 mk. 4 sk. – 2 do. lysestager, 1 mk. 4 sk. – 2 do. mindre, 1 mk. – 1 saltkar, 4 sk. – 1 kaffekande af blik, 8 sk. – 1 liden do., 4 sk. – 1 do. rivejern, 4 sk. – 1 stor jerngryde, 1 dl. 1 mk. – 1 mindre do., 4 mk. – 1 bradpande, 1 mk. 8 sk. – 1 jernfyrfad, 8 sk. – 1 bradspyd, 1 mk. – 1 jernpande og 1 do.

Kai Uldall

rist, 1 mk. – 1 ildtang og 1 ildskuffe, 1 mk. – 1 trefod, 1 mk. 8 sk. – 1 mindre do., 8 sk. – 1 kedelkrog, 4 sk. – 1 »tvende« lispund bismer (d.v.s. som kan veje indtil to lispund?), 1 mk.

I karlekammeret:

1 gl. skakseng (d.v.s. med skrå himmel), 1 mk. – 1 gl. olmerdugs overdyne, 4 mk. – 1 linned underdyne, 3 mk. – 2 gl. hovedpuder, 1 mk. 8 sk. – 1 par blårlærreds lagen, 3 mk. – 1 fyrre hængeskab, 1 mk. 8 sk. – 1 lidet rundt bord, 12 sk. – 1 gl. madskab, 1 mk. – 1 gl. kærne, 8 sk.

I gården:

1 håndøkse, 12 sk. – 1 høtyv, 4 sk. – 1 skærekiste med kniv, 1 mk. 8 sk. – 2 gl. navere (d.v.s. bor), 1 mk. – 1 beslagen vogn med kurvefading, 10 dl. – 1 do. med brædder, 6 dl. – 1 plov med behør, 2 dl. – 1 træharve, 1 sk. 2 svinetrug, 4 sk. – 1 huggestok (d.v.s. huggeblok), og 1 skærelad, 8 sk. – 1 par høstledder (d.v.s. sider til høstvogn), 12 sk. – 1 gl. rulle, 1 dl.

Bæster:

1 sort hest, 9 år, 12 dl. – 1 do. meget gammel, 4 dl. – 1 gul hoppe, 9 år, 10 dl. – 1 sort do., 9 år, 8 dl.

Kvæg:

1 sort ko, 9 år, 10 dl. – 1 sort ko, 9 år, 8 dl. – 1 do., 4 år, 7 dl. – 1 sort kvie, 1½ år, 4 dl. – 4 gæs og 1 gase a 1 mk. er 5 mk.

Videre:

1 par gl. læderseler med hampeskagler, 5 mk. – 1 par gl. hampeseler, 2 mk. 8 sk. – 1 gl. sadel, 3 mk. 2 kornsold og 1 selle (d.v.s. flad kurv eller bakke til at sigte mel ned i), 1 mk. – 1 dejtrug, 12 sk. – 2 garnvinder og 1 haspe, 4 sk. – 1 del gl. jernskrammel, 2 mk.

Linned:

1 par høgarns lagner, 1 dl. – 1 par do., 1 dl. 1 dusin drejls servietter af »blåterret«, 1 dl. 3 mk. – 1 drejls dug af blålgarn 2 alen lang, 3 mk. – 1 do., 3 mk. – 1 par blårlærreds lagen, 4 mk. – 1 par do., 4

Hvad Lyngby Sognefolk ejede

mk. – 1 par do., 4 mk. – 1 par do., 4 mk. – 1 par hørlærreds pudevår,
2 mk. 4 sk.

Sølv:

4 sølvskeer a stk. 9 mk. er 6 dl. – 6 do. theskeer a stk. 1 mk. er 1 dl.

Summa: 220 dl. 4 mk. 4 sk.

Gæld: Overjæger Hendrich Bruun fremlagde en erklæring fra sin afdøde stedfader Lerche, at hvad der var tilfaldet stedsønnen, Hendrich Bruun, efter hans fader af samme navn endnu var indestående i hans, Lerches bo. Videre fremlagdes en registrering af Hendrich Bruun seniors dødsbo i »Fortunen« af 19. august 1734, som ikke skal aftrykkes her. Med fradrag af udgifter havde boet af 1734 et overskud på 312 dl. 4 mk. 10 sk. at fordele ligeligt mellem enken og sønnen. Den sidste krævede derfor 156 dl. 2 mk. 12 sk. af Lerches bo 1749. – Blandt andre passiver i Lerches bo var en regning fra hørkræmmer Hans Christian Borch i Kiøbenhavn lydende på 2 lispund klipfisk af 5 mk.: 1 dl. 4 mk. 1 lispund »kliplanger« (d.v.s. en torskeart) af 3½ mk.: 4 mk. 4 sk. – 1 lispund plاتفisk, 3 mk. – 2 lispund »Kb. rsør« (!) a 10 mk. er 3 dl. 2 mk. – ¼ (tønde?) norsk sild 2 dl. – 1 ketting⁴) tjære, 3 mk. 4 sk. – 3 lispund humle, 1 dl. – 1 slibesten, 1 mk. 4 sk. – 2 pund humle, 4 mk. – 3 lispund do., 1 dl., tilsammen 11 dl. 3 mk. 8 sk. for disse hørkræmmervarer, som var leveret fra 28. november 1746 til 6. marts 1747. – Endvidere en restance fra 1747 hos Joachim Giesler, vinhandler i Kiøbenhavn, 8 dl. 3 mk. 15 sk., samt nogle kontante lån og udgifter til begravelse og skifte, således at gælden tilsammen beløb sig til 276 dl. 5 mk. 4 sk.

Olle Pedersen bemærkede på egne og medarvingers vegne, at der åbenbart ikke blev noget overskud til fordeling. Underskudet viste sig at blive 56 dl. 1 mk., som enken med sin lavværge som kautionist

4) Ketting er åbenbart et rummål, der brugtes til tjære, muligt beslægtet med det gamle danske kitte en spand, eller det gotlandske kätta, der bl. a. betød en fiskekurv el. et – trug. Der brændtes meget tjære på Gotland..

Kai Uldall

lovede at betale, hvorfor skifteretten holdt det for uforholdent at sætte indboet til auktion.

20. juni 1749. Tømmermand Lars Jensen i et af kongens fæstehuse i Lyngbye. Arvinger a) enken Inger Niels Daatter (lavværges tapetmager i Kiøbenhavn Lars Nielsen) og deres i ægteskab avlede barn b) Maren Lars Daatter, 2½ år gl. (formynder, bomand Niels Larsen i Lyngbye). – Skiftet foretoges af regimentskvartermester H. J. Dahl og birkedommer Jens Gysting af Ballerup. – Vurderingsmænd, Jacob Hansen og Peder Andersen, begge af Lyndbye.

I stuen:

1 fyrrbord med korsfod, 1 mk. 8 sk. – 2 træstole, 1 mk. 4 sk. – 1 fyrrkiste, 1 dl. 1 mk. – 1 lidet fyrrskrin, 8 sk. – 1 fyrrvugge, 1 mk. 8 sk. – 1 fyrrhimmelseng med et gammelt grønt raskes omhæng, består af 3 stk. og kappe, 3 mk. – 1 spejl med sort ramme, 1 mk. – 1 taburet, 4 sk. – 1 bilæggerkakkellovn, 3 dl. – 1 vadmels overdyne, 1 dl. 1 mk. – 1 bolster underdyne, 1 dl. 1 mk. – 1 hoveddyne, 1 mk. – 1 gl. do., 6 sk. – 1 par blårlærreds lagen, 3 mk. – 3 gl. hørlærreds skjorter, 1 mk. 8 sk. – 1 gl. brun klædes klædning, er pantsat hos Arved Smed i Lyngbye, 2 dl. 4 mk. – 1 gl. hvid kjol, 1 dl 8 mk. – 1 gl. brugt grå do. og 1 par skindbukser, 12 sk. – 1 gl. underdyne og 1 gl. brystdug, 4 sk. – 1 gl. hjortelæders vest, 2 mk. – 1 gl. fyrrskab, 8 sk. – 1 gl. messingkedel, 3 mk. – 1 par gl. sko, 1 mk. – 1 par skosølvpænder, som er pantsat hos møllersvenden på Fuglevad, 1 dl. 2 mk.

1 bredøkse, 1 dl. 2 mk. – 1 gl. bindøkse, 3 mk. – 1 skarøkse, 3 mk. – 1 tværøkse, 4 mk. – 1 vinkel, 1 mk. – 1 hammer og 1 klemhage, 1 mk. – 1 buesav, 1 mk. 8 sk. – 1 gl. do., 8 sk. – 1 naver og 1 huggejern, 2 mk. – 3 drejerner a 3 sk. er 9 sk. – 1 »rubang« (d.v.s. lang høvl) og 16 små høvle, 3 mk. – 1 høvlebænk, 3 mk.

Husets bygning består af 9 fag, de 5 fag med loft a faget 1 dl. 2

Hvad Lyngby Sognefolk ejede

mk., de andre fag uden loft a faget 3 mk. er ialt 8 dl. 4 mk.

Summa: 28 dl. 1 mk. 7 sk.

Gæld: Resterende huspenge, 3 mk. – Enkens broder, Lars Nielsen, i Kiøbenhavn, lån, 6 dl. – Arved Tuesen Smed i Lyndbye, lån, 3 dl. 4 mk. – Møllersvenden Christen på Fuglevad ligeledes lån, 1 dl. – Madme Bagers i Lyngbye, 4 mk. – Christian Tømmermand på Nye Mølle, lån, 2 dl. 4 mk. – Sr. Stelling i Lyngbye, 5 mk. – Enken for begravelsens bekostning, 12 dl. – Skifteomkostninger, 4 dl. 2 mk. – Gæld ialt 30 dl. 4 mk. – Underskud 2 dl. 3 mk. 7 sk., som enken med lavværge lovede at betale.

6. juni 1749. Skomager og husmand Johan Pettersen i et af kongens fæstehuse i Lyndbye. Arvinger a) enken Inger Peders Daatter (lavværge Niels Larsen Smedegård, bomand i Lyndbye) og deres i ægteskab avlede børn b) Peder Johansen, 10 år, c) Petter Johansen, 7 år og d) Carl Friedrich Johansen, 2 år, alle hjemmehørende hos moderen. (Formynder Jacob Hansen, sognefoged i Lyngbye). – Skiftemyndigheder og vurderingsmænd som foregående.

I stuen:

1 fyrrebord, 3 mk. – 1 dragkiste, 3 dl. – 1 lille indlagt do., 1 dl. – 1 stort fyrreskab, 2 dl. 4 mk. – 1 do. hængeskab, 4 mk. – 1 slagbænk, 1 dl. – 1 fyrrekiste, 5 mk. – 4 stole, 1 dl. 2 mk. – 1 udtrukken himmelseng, 2 dl. – 1 drejlsomhæng 4 stk., 1 kappe og 1 tæppe, 2 dl. 4 mk. – 1 olmerdugs overdyne med blå striber, 2 dl. 2 mk. – 1 bolster underdyne, 3 dl. – 1 do., ligeledes 3 dl. – 1 do., 2 dl. 4 mk. – 1 do., 1 dl. 4 mk. – 2 bolster hoveddyner, 1 dl. – 2 olmerdugs do. med røde og grønne striber, 1 dl. 4 mk. – 1 par »blå lærreds« lagen, 3 mk. – 1 olmerdugs overdyne, 1 dl. 4 mk. – 1 linned underdyne, 1 dl. 2 mk. – 3 gl. hovedpuder, 3 mk. – 1 par blårlærreds lagen, 4 mk. – 1 vadmel overdyne, 1 dl. 2 mk. – 1 linned underdyne, 4 mk. – 1 hoveddyne med blå striber, 3 mk. – 3 gl. do., 4 mk. – 1 par blårlærreds

Kai Uldall

lagen, 3 mk. – 1 standseng, 1 mk. 8 sk. – 1 do. seng, 1 mk. – 1 stand-seng med nogle gl. »pus« (d.v.s. dynebetræk med halmfyld el. tomme), 3 mk. – 1 bilæggerovn, 8 dl. – 1 jerngryde, 1 dl. 4 mk. – 1 fyrfad, 1 mk. 8 sk. – 2 trefødder, 2 mk. – 1 ildtang og 1 jernpande, 2 mk. 4 sk. – 1 hugøkse og 1 håndøkse, 3 mk. – 1 kobberkedel, indmuret, 5 dl. – 1 »træ« kedel (!), 1 dl. – 1 kobber ildpande, 1 mk. – 1 messingkedel, 1 dl. – 1 do., 3 mk. – 1 mindre do., 2 mk. 8 sk. – 3 tinfade vog 18 pund a 1 mk. er 3 mk. – 1 dusin og 2 tintallerkener vog 12½ pund a 1 mk. 2 dl., 2 mk. 8 sk. – 1 tinskål med låg, 1 dl. – 1 par tinlysestager, 4 mk. – 1 tinthepotte, 3 mk. – 1 lille smørfad og 1 lille skål, 1 mk. – 1 jernrist og 2 kokkeknive, 3 mk. – 1 par blår-lærreds lagen, 5 mk. 8 sk. – 1 par hørlærreds do., 1 dl. 2 mk. – 1 par do., 2 mk. 8 sk. 2 blår-lærreds duge, 1 dl. – 1 sort klædes klædning, 4 dl. – 1 hvid klædes kjol med blå vest og bukser, 4 dl. 3 mk. –

1 del skomagerredskab af alle slags, 2 dl.

1 spejl i sort ramme, 4 mk. – 1 huspostil, 5 mk. – 4 skilderier, 8 sk. – 2 spande med jernbånd, 2 mk. – 1 hakkebrædt og 1 skammel, 12 sk. – 2 kander og 1 åg, 8 sk. – 1 dejtrug og 1 garnvinde, 1 mk. 8 sk. – 1 lille fyrrekiste, 3 mk. – 1 fyrre halv-kiste, 1 mk. 8 sk. 2 standtøn-der, 1 mk. – 1 grynbøtte og 1 grynkube (d.v.s. løb af strå), 8 sk. – 1 sennepskværn, 1 mk. – 1 håndkværn (til korn og malt), 1 dl. – 1 sold og 1 sigte, 1 mk. 8 sk. – 1 gravespade og 1 jerngreb, 12 sk. – 1 skærekiste med kniv, 1 mk. 8 sk. – 1 øltønde med jernbånd, 4 mk. 8 sk. – 1 halvtønde med jernbånd, 1 mk. 8 sk. – 2 standtønder, 1 mk. – 1 ørebalje, 1 mk. 4 sk. – 2 rostekar (d.v.s. til brygning), 2 mk. – 1 gl. væv, 2 dl.

8 får med deres grøde a stk. 1 dl. er 8 dl. – 1 gylt og 3 grise a 3 mk. er 2 dl. – 2 gl. gæs og 1 gase, 3 mk.

Husets bygning består af 11 fag, de 8 fag med loft a 2 dl. 3 mk. er 20 dl. – de 3 fag uden loft a 1 dl. 2 mk. er 4 dl.

Summa: 124 dl. 3 mk. 8 sk.

Gæld: Huspenge for indeværende år 1 dl. 1 mk. 8 sk. – Garver i

Hvad Lyngby Sognefolk ejede

Kiøbenhavn Erland Thoersen for læder som skomager Johan Pettersen tid efter anden havde bekommen: 1 hud fårelæder, 2 dl. – 1 fedtlæderskind, 5 mk. – 1 hud fårelæder, 1 dl. 4 mk. – 1 halv hud sålelæder, 11 pund, 2 dl. 4 mk. 8 sk. – 1 sort »rempling« (d.v.s. lille kalv), 1 dl. 2 mk. – $\frac{1}{2}$ hud sålelæder resterer, 3 mk. – nok $\frac{1}{2}$ hud sålelæder resterer, 3 mk. – 1 fedtlæderskind resterer, 2 mk. – $\frac{1}{2}$ hud sålelæder, 3 dl. 3 mk. – 7 pund bindsålelæder, 1 dl. 2 mk. 12 sk. – 1 hud sålelæder, 1 dl. 3 mk. – 1 fedtlæderskind, 3 mk. 8 sk. – 1 fedtlæderskind resterer, 1 mk. – $\frac{1}{2}$ hud sålelæder resterer, 3 mk. – skind til 1 par støvler, 1 dl. 3 mk. – $\frac{1}{2}$ hud sålelæder, 1 mk. 12 sk. – $\frac{1}{2}$ hud sålelæder, 3 dl. 1 mk. 8 sk. – $\frac{1}{2}$ hud, som drengen hentede, 3 dl. 1 mk. 8 sk. – resterer på det læder som drengen hentede, 3 mk. – $\frac{1}{2}$ hud sålelæder, 14 pund, 3 dl. 3 mk. – $\frac{1}{2}$ hud bindsåler, 6 pund 1 dl. 8 sk. – 1 fedtlæderskind, 4 mk. – læder accorderet for 7 dl. – $\frac{1}{2}$ hud sålelæder, 11 pund 2 dl. 4 mk. 8 sk. – 1 »engels«læder skind (d.v.s. molsskind, tykt tæt bomuldsstof), 1 dl. 4 mk. – $\frac{1}{2}$ hud sålelæder, 14 pund 3 dl. 2 mk. – 1 »engels«læderskind, 1 dl. 4 mk. – 1 fedtlæderskind, 4 mk. – $\frac{1}{2}$ hud sålelæder, 11 pund 2 dl. 4 mk. 8 sk. – $\frac{1}{2}$ hud bindsåler, 1 dl. 12 sk. – 1 »engels«læder skind, 1 dl. 3 mk. – 1 fedtlæderskind, 4 mk. – $\frac{1}{2}$ hud sålelæder, 3 dl. – 1 hud sålelæder og 1 fedtlæderskind, 2 dl. 4 mk. – 1 »engels«læderskind, 1 dl. 3 mk. – resterer på 1 fedtlæderskind, 1 mk. – $\frac{1}{2}$ hud sålelæder, 14 pund 3 dl. 3 mk. – $\frac{1}{2}$ hud bindsålelæder, 6 pund 1 dl. 8 sk. – 1 fedtlæderskind 3 mk. 4 sk. $\frac{1}{2}$ hud sålelæder, 2 dl. 5 mk. – resterer 2 dl. 4 mk. – Læder accorderet for 5 dl. 2 mk. – 1 fedtlæderskind, 3 mk. – $\frac{1}{2}$ hud fårelæder, 1 dl. 3 mk. – 1 fedtlæderskind, 2 mk. 8 sk. – resterer på læder som er accorderet 3 dl. 3 mk. – 1 hud sålelæder, 15 pund 3 dl. 4 mk. 8 sk. – $\frac{1}{2}$ hud bindsålelæder, 1 dl. 4 mk. 2 sk. – 1 hud fårelæder, 1 dl. 3 mk. – nok læder accorderet for 6 dl. Tilsammen 98 dl. 7 sk. – Kobbmedesvend Thomas Jørgensen fra Brede for malt 2 dl. 1 mk. 8 sk. – Skomagervend Jens Hansen, lån og arbejdsløn, 5 dl. 5 mk. – Mad. Bagere i Lyngby for nogle varer, 2 dl. 2 mk. – Niels Krag i

Kai Uldall

Bagsverde, 1 dl. – Hertil kom udgifter til begravelse og skifte, således at gælden i det hele beløb sig til 132 dl. 1 mk. 2 sk. Boets underskud 7 dl. 3 mk. 10 sk., som enken lovede at betale ved tid og lejlighed.

6. og 12 juni 1749. Kirsten Jens Daatter, som boede hos bager Johan Conradt Mentz i Lyndbye og var enke efter afskedigede soldat sammesteds Mathias Pheifer. – Arvinger kunne ikke opspores. – Skifteret og vurderingsmænd som foregående.

I stuen:

1 skakseng med 2 stk. ulden damaskes omhæng med kappe, 3 mk. – 1 linned dyne med gule striber, 1 dl. – 1 do., 1 dl. – 2 linned hovedpuder, 3 mk. – 1 olmerdugs overdyne med blå striber, 1 dl. 4 mk. – 1 gl. blå digtens (d.v.s. tætvævet) underdyne, 2 mk. – 1 par blårgarns lagen a par, 3 mk.: 1 dl. 3 mk. – 1 do., 1 mk. – 1 pudevår og 1 liden dug, 1 mk. 8 sk. – 1 brunt hvergarns skørt, 1 mk. 8 sk. – 1 grønt vadmels do., 2 mk. – 1 »sarses« (d.v.s. uldent stof) trøje, 1 mk. 8 sk. – 1 gl. fyrreskab, 4 mk. – 1 hænge do., 3 mk. – 1 fyrrekiste, 4 mk. – 1 drøftetrug og 1 spand, 8 sk.

Summa: 9 dl. 4 mk. Dette gods blev solgt ved auktion i kroen Holland og indbragte 28 dl. 2 mk. 11 sk. Det meste af indboet blev købt af værten og kreditoren J. C. Mentz, og fra beløbet gik udgifter ved auktionen og skiftet samt begravelse, som Mentz havde foretaget, samt til Mentz for kost og logi fra 30. oktober 1747 til 8 december 1748, således at boet gav et lille underskud, hvilket Mentz måtte af finde sig med.

29. januar og 3. marts 1750. Inger Arveds Daatter, enke efter jagtskrædder Lorentz Johantsen i et af kirkens fæstehuse i Kongens Lyndbye. Arvinger børnene a) snedker Hendrich Lorentzen, 45 år, b)

Hvad Lyngby Sognefolk ejede

skrædder Johan Lorentzen, 39 år, begge husmænd i Lyngby, Arvid Lorentzen, 35 år, skal være død som rytter ved general Kalkreuters regiment i Tønderen, c) Anne Marie Lorentz Daatter, gift med husmand Hans Nielsen i Lyndbye. Det viste sig senere, at Arved Lorentzen, der havde tilnavnet Svandahl, havde efterladt en datter d) Lorinche Arveds Daatter, 6 år, som nu boede hos ovennævnte onkel Hans Nielsen i Lyndbye. – Skifteretten og vurderingsmænd som foregående.

I stuen:

1 egebord med skuffe, 2 mk. 8 sk. – 1 do. foruden skuffe, 2 mk. – 2 stole, 2 mk. – 1 stort egeskab, 1 dl. 2 mk. – 1 lidet hængeskab, 2 mk. – 1 fyrrekiste, 4 mk. – 1 kistebænk, 1 mk. 8 sk. – 1 gl. egeskab, 2 mk. – 1 spinderok, 1 mk. 8 sk. – 2 store skilderier, 3 mk. – 2 små do., 1 mk. – 1 lidet spejl med sort ramme, 1 mk. – 1 jerngryde, 3 mk. – 1 mindre do., 8 sk. – 1 pandejern (d.v.s. jernpande), 12 sk. – 1 trefod og 1 ildtang, 2 mk. – 1 høtyv og 1 hugøkse, 2 mk. – 1 jernbilægger kakkellovn, 7 dl. – 1 olmerdugs overdyne med blå og grønne striber, 1 dl. – 1 do. underdyne med blå striber, 2 mk. – 2 gl. »pus« (d.v.s. vår med halm eller uden fyld), 1 mk. 8 sk.

Huset er 14 fag med loft a 4 dl.: 56 dl.

Summa: 71 dl. 4 sk. – Løsøret blev solgt ved auktion og indbragte 12 dl. 1 mk. 3 sk., huset 172 dl., således at boets aktiver var 184 dl. 1 mk. 3 sk. – Gæld 50 dl. 3. mk. 1 sk. og blandt gældsposterne var 14 dl. 3 mk. 1 sk. til hørkræmmer Peder Huulegaard i Kiøbenhavn for kontant lån samt for hør og klipfisk – 3 dl. til knapmager Dystrup i Kiøbenhavn for leveret tøj. – Jacob Smed i Lyndbye og mad. Bager samme sted havde ydet smålan. – Boets overskud 125 dl.

20 marts 1750. Kirstine Lars Datter i Taarbech, gift med husmand Johan Friedrich Møller, som må have været fisker. Arvinger a) enke-
manden og deres børn b) Johan Friedrich, 22 år, c) Hans Johansen,

Kai Uldall

21 år, begge tjenende i Helsingør, d) Carl Friedrich Johansen, 20 år, i skrædderlære i Hirsholm (d.v.s. Hørsholm) og e) Johanne Maria Johans Daatter, 16 år, tjenende i Helsingør. – Skifteretten som foregående. – Vurderingsmænd, Christen Christensen og Peder Andersen, begge af Lyndbye.

I stuen:

1 fyrrebord, 1 mk. 8 sk. – 1 fyrreskab, 1 mk. – 1 gl. egekiste, 2 mk. – 2 træstole a 8 sk.: 1 mk. – 1 fyrre sengested, 4 mk. – 1 fyrre hængeskab, 1 mk. 8 sk. – 1 jernbilæggerov, 2 dl. 2 mk. – 1 gl. fyrreskab, 8 sk. – 2 spande, 8 sk. – 1 kande, 8 sk. – 1 øltønde og 1 fjerding, 1 mk. – 2 gl. sengesteder, 1 mk. 8 sk. – 1 olmerdugs dyne med blå striber, 5 mk. – 1 linned do., 1 mk. – 3 gl. hoveddyner, 2 mk. 4 sk. – 1 par blårlærreds lagen, 5 mk. – 2 gl. pus og 2 hovedpuder, 5 dl. – 1 par gl. lagener, 1 mk. 8 sk. – 1 gl. olmerdugs dyne med blå striber, 1 mk. 8 sk. – 2 gl. linnede dyner, 3 mk. – 2 gl. hoveddyner, 1 mk. – 1 gl. olmerdugs dyne med blå render (d.v.s. striber), 1 mk 8 sk. – 1 linned do., 2 mk. – 2 gl. hovedpuder, 1 mk. – 1 par blårgarns lagen, 1 mk. 8 sk. – 2 messingkedler, 3 mk.

1 fiskerbåd med behør, 10 dl. 4 mk. – 8 flyndergarn a 4 mk.: 5 dl. 2 mk. – 6 sildegarn a 3 mk.: 3 dl.

Huset består af 5 fag a 4 mk.: 3 dl. 2 mk.

Summa: 32 dl. 2 mk. 4 sk. – Gæld: 36 dl. 2 mk. 8 sk. Derunder huspenge for 2 kvartaler 1748 og alle 4 kvartaler 1749, ialt 3 dl. – Underskud 4 dl. 4 sk., som enkemanden lovede at betale.

20. marts 1750. Boddil Jens Daatter, gift med Niels Boddilsen i Taarbeck, som må have været fisker. Arvinger a) enkemanden og deres fælles børn, b) Niels Nielsen, 5 år, og c) Anne Niels Daatter, 8 år, begge hjemme hos faderen. – Skifteret og vurderingsmænd som foregående.

I stuen:

Hvad Lyngby Sognefolk ejede

1 fyrrebord, 1 mk. – 1 fyrreskab, 4 mk. – 1 lidet do., 1 mk. 8 sk. – 1 gl. fyrrekiste, 2 mk. – 1 fyrrebænk og 1 stol, 12 sk. – 1 do. bænk, 4 sk. – 1 fyrre himmelseng, 4 mk. – 1 ørebalje og 1 rok, 12 sk. – 1 ege bryggerkar, 2 mk. – 1 ørebalje og 1 haspe, 6 sk. – 1 grønt raskes omhæng af 3 stk. og 1 kappe, 3 mk. – 1 »ternings« overdyne, 1 dl. 2 mk. – 1 bolster underdyne, 1 dl. – 1 do., 2 mk. – 2 gl. olmerdugs hoveddyner, 5 mk. – 2 do. linned, 3 mk. – 1 par blålgarns lagen, 4 mk. – 1 bolster overdyne, 1 dl. – 1 do. hoveddyne, 2 mk. 8 sk. – 1 gl. linned underdyne, 3 mk. – 2 gl. blårlærreds lagen, 2 mk. – 2 gl. do., 2 mk. – 1 jernbilæggerovn, 4 dl.

1 kobberkedel, 2 dl. – 1 messing do., 1 dl. 1 mindre do., 4 mk. – 1 gl. do., 1 mk. 8 sk. – 5 tintallerkener, 4 mk. – 1 gl. do., 1 mk. 8 sk. – 5 porcelænsfade (d.v.s. snarest fajence), 2 mk. 4 sk. – 1 glasflaske, 1 mk. 8 sk.

1 gl. båd med behør, 6 dl. 4 mk. – 2 dræg (d.v.s. små ankere), 2 dl. – 10 flyndergarn a 5 mk.: 5 dl. – 7 sildegarn a 2 mk.: 2 dl. 2 mk. – 3 torskegarn, 3 dl.

Huset består af 4 fag a fag 1 dl. 2 mk.: 5 dl. 2 mk.

Summa: 43 dl. 5 mk. 14 sk. – Gæld: 47 dl. 4 mk. 8 sk. Blandt gældsposterne kan nævnes huspenge for tidsrummet 1744-50: 20 kvartaler, 10 dl. – Tjenestepigen Johanne Jens Daatters tilgodehavende løn 5 dl. – Enkemanden anlovede at betale enhver sit, men kunne ikke sige når. Skifteretten reserverede sig at gøre udlæg for resterende huspenge.

11. december 1750. Skovfoged Hans Nielsen i Fortun-Huuset ved Jægersborg Dyrehage. Arvinger a) enken Maren Sørensen Daatter (lavværge, ladefoged Jens Johansen i Gientofte) uden livsarvinger, b) afdødes fader Niels Giødersen i Rørvig i Aadsherred på konferensråd von Adellers gods (d.v.s. Dragsholm). – For skifteretten birkedommer Jens Gysting. – Vurderingsmænd som foregående. –

Kai Uldall

Vurdering af 30. oktober 1750.

I dagligstuen:

1 langt fyrebord, brunt anstrøgen, 3 mk. 8 sk. – 1 kistebænk, 2 mk. – 1 fyrebænk, 1 mk. 8 sk. – 1 rødt anstrøgen fyrebord, 3 mk. – 1 fyreskab, grønt anstrøgen, 3 mk. – 1 fyrekiste, anstrøgen med egefarve, 5 mk. – 1 lænestol med blåstribet overtræk, 1 mk. 8 sk. – 1 træstol, 1 mk. – 1 brunt anstrøgen hængeskab, 1 mk. – 1 do., 2 mk. Der udi: Kontant 20 dl. 3 mk. – 1 lidet spejl, 1 sk. – 1 fyrtøj, 2 mk. – 1 futteral med 3 barberknive, 1 mk. – 1 sølv tobaksdåse, 5 dl. – 1 do. som tilhører Johan Møller i pladsen på Jægersborg og er pantsat for 4 dl. – 1 par hvidskaftede knive 8 sk. (!) – 2 stk. Nürnberg skildrier (d.v.s. trykt i Nürnberg), 8 sk. – 1 himmelseng med grønt raskes omhæng, 3 dl. 2 mk. – 1 blåternet overdyne af linned, 2 dl. – 1 blå digtens underdyne, 2 dl. 2 mk. – 1 olmerdugs blå og rød hoveddyne, 3 mk. – 3 blå digtens hovedpuder a 2 mk.: 1 dl. – 1 do. med vår, 3 mk. – 1 par hørlærreds lagen (pris ikke anført) – 1 ur med futteral, 6 dl. – 1 jernbilægger kakkelovn, 6 dl.

I den anden stue:

1 egedragkiste, 3 dl. – Derudi: 12 skjorter a 3 mk. er 6 dl. – 18 halskraver a 8 sk. er 1 dl. 3 mk. – 16 halværmer a 8 sk. er 1 dl. 2 mk. – 7 bind a 4 stk. er 1 mk. 12 sk. – 1 »kippe-kartuns« (d.v.s. en slags bomuldsstof) undertrøje, 3 mk. – 1 do., 2 mk. – 2 par hjortelæders handsker, 4 mk. – 10 stk. servietter a 1 mk. er 1 dl. 4 mk. – 2 drejlsdug af hørlærred a 1 mk. er 1 dl. 2 mk. – 1 blårlærreds dug, 3 mk. – 1 liden do., 12 sk. – 1 blårlærreds dug, 2 mk. – 1 fyrre dragkiste, indlagt, 2 dl. Der udi: 1 »couleur de lue« (d.v.s. loup, ulvefarvet) klædesklædning, 5 dl. – 1 gl. do., 2 dl. – 1 do., 3 dl. 2 mk. – 1 liden kjortel, 1 dl. – 1 sort gammel klædesklædning, 2 dl. 2 mk. – 1 grøn do., 3 dl. – 1 grøn rejsekjortel, 1 dl. – 1 par hjortelæders bukser, 3 mk. – 1 øreslag, 8 sk. – 1 mandshat, 1 dl. 2 mk. – 1 stort fyreskab med egefarve, anstrøgen, 4 dl. Der udi: 1 sølv potageske, 3 dl. – 6 do. skeer a 1 dl. 4 mk. er 10 dl. – 6 do., 10 dl. – 6 do., 10 dl. – 2 do. a 1 dl.

Hvad Lyngby Sognefolk ejede

2 mk. er 4 dl. 4. mk. (!) – 6 sølv teskeer a 2 mk. er 3 dl. – 1 do. suk-
kertang, 3 mk. – 1 do. halsspænde, 2 mk. – 1 do., 2 mk. – 1 par sko-
spænder, 2 dl. 4 mk. – 1 fyrreskab med egefarve anstrøgen, 1 dl. 4
mk. Der udi: 1 dansk bibel, 1 dl. – 1 nye testamente, 1 mk. 4 sk. –
1 Rostocks huspostil, 2 mk. – 1 doktor Morten Luthers forklaring
over St. Povls Epistler, 3 mk. – 1 dansk bibel, 4 mk. – 20 bøger i et
bundt, 1 dl. – 1 par stænger (d.v.s. til bidsler?), 3 mk. – 1 par ride-
stænger, 1 mk. – 1 beslagen fyrrekiste, rød anstrøgen, 3 dl. Der udi:
7 mandsskjorter a 3 mk. er 3 dl. 3 mk. – 1 par hørlærreds lagen, 1 dl.
– 1 par blårlærreds lagen, 4 mk. – 1 spejl med forgyldt ramme og
krone, 3 dl. – 6 lampetter a 24 sk. er 1 dl. 3 mk. – 1 lænestol med
ruslæder, 3 mk. – 6 stole, 3 dl. – 1 fyrrebord med 2 fløje, 1 dl. –
1 uldent damaskes (!) rødt tæppe, 1 mk. – 1 fyrrebord med 2 fløje,
rødt anstrøgen, 4 mk. – 1 thebord, 1 mk. 8 sk. – 1 messing »dække-
fad« (d.v.s. til at hvælve over et fad), 4 mk. – 1 blikthema-
skine, 12 sk. – 1 messing kaffekande, 1 mk. 8 sk. – 1 do. mælkekande,
8 sk. – 3 urtekrukker, 12 sk. – 1 koldskål, 8 sk. – 1 dusin store
vinglas, 3 mk. – 1 dusin mindre do., 1 mk. 8 sk. – 3 glaskarafler a 4
sk. er 12 sk. – 6 tin thepotter a 24 sk. er 4 mk. 8 sk. – 1 messing-
mælkepotte, 4 sk. – 8 par porcelæns tekopper a 4 sk. er 2 mk. – 2
flasker til te (d.v.s. tedåser), 8 sk. – 3 par »groft« netteldugs vin-
duesgardiner a stk. 1 mk. er 3 mk.

I det lidet kammer til gården:

1 skakseng med grønt raskes omhæng, 1 dl. 2 mk. – 1 ny olmerdugs
overdyne, 2 dl. 4 mk. – 1 gl. do. med røde striber, 2 dl. – 1 bolster
underdyne, 2 dl. 4 mk. – 1 blåstribet linned underdyne, 2 dl. – 2
stole med grønt overtræk a 8 sk. er 1 mk. – 1 gl. rødt anstrøgen skrin,
2 mk. – 1 par kattuns gardiner med kappe, 1 mk. 8 sk.

1 lidet kammer til Dyrehaugen:

1 bolster underdyne, 1 dl. 4 mk. – 2 bolster hovedpuder, 1 dl. 2 mk.
– 1 lidet spejl med sort ramme, 2 mk. – 6 stole med flamsk overtræk
a 1 mk. er 1 dl. – 2 taburetter a 8 sk. er 1 mk. – 1 lidet skilderi, 6

Kai Uldall

sk. – 1 par katuns gardiner med kappe, 1 mk. – 1 lidet hængeskab med egefarve, 33 mk. – 2 tebrætter (d.v.s. bakker), 12 sk.

I køkkenet:

2 dusin tin tallerkener a 2 dl. er 4 dl. – 7 tinfade a 1 mk. 8 sk. er 1 dl. 4 mk. 8 sk. – 3 kobber tekedler a 4 mk. er 2 dl. – 1 kobberpote, 3 mk. – 2 små jerngryder a 4 mk. er 1 dl. 2 mk. – 1 bryggerkedel med dæksel, hat og piber (d.v.s. til brændevinsbrænding), 10 dl. – 1 stort egekar med jernbånd, 1 dl. 4 mk. – 1 fyrre slagbænk, 3 mk. – 1 rød-tribet overdyne, 5 mk. – 1 blåtribet underdyne, 5 mk. – 2 blåstribe hovedpuder a 8 sk. er 1 mk. – 2 bradspyd, 2 mk. 8 sk. – 2 ildtænger, 1 mk. 8 sk. – 2 jernfyrfade a 1 mk. 8 sk. er 3 mk. – 1 jernrist, 1 mk. 8 sk. – 1 køkkenkniv, 8 sk. 1 liden kobberkedel, 2 mk. – 1 dusin knive, 3 mk. – 1 par tin lysestager, 1 mk.

På loftet:

1 gammel kobberkedel på 1 fjerding, 5 mk. – 2 gl. rokke, 2 mk.

I spisekammeret:

1 kobberfyrfad, 5 mk.

I gården:

2 sorte hopper, 24 dl. – 2 gl. heste, 4 dl. – 1 brunringet do., 6 dl. – 1 rødringet do., 6 dl. – 1 rød kvie, 3 dl. – 1 rød kalv, 1 dl. – 1 sort stud, 5 dl. – 1 rød stud, 5 dl.

1 beslagen postvogn, 8 dl. – 1 gl. arbejdsvogn med »breder« (d.v.s. vognsider af træ), 5 dl. – 1 do., 2 dl. – 2 par høstletter, 2 mk. – 1 gl. slæde, 1 mk. 8 sk. – 2 finske (d.v.s. import fra Finland) kar, 1 mk. 8 sk. – 1 lidet do., 8 sk. – 2 øltønder a 24 sk. er 3 mk. – 1 do., 1 mk. 8 sk. – 1 bygesåe (d.v.s. til vask), 1 mk. 8 sk. – 2 oksehoveder (d.v.s. vintønder), 1 mk. – 1 jernslag og 3 kiler, 2 mk. 8 sk. – 1 hugøkse, 1 mk. 8 sk. – 3 håndøkser, 3 mk. – 1 sadel og 1 trendse, 1 mk. 8 sk. – 1 skærekiste med kniv, 1 mk. – 6 standtønder a 2 sk. er 12 sk.

I karlekammeret:

1 gl. skakseng uden himmel, 2 mk. 8 sk. – 1 blåtribet overdyne, 1 dl.

Hvad Lyngby Sognefolk ejede

– 1 rødtribet underdyne, 1 dl. – 2 blå digtens hovedpuder a 1 mk. er 2 mk. – 1 par blårlærreds lagen (pris ikke anført) – 2 hjulbøre, 1 mk. Sæden i strået:

2 vægge (d.v.s. fag i laden) byg anset til 20 tønder a 5 mk. er 16 dl. 4 mk. – 1 væg havre anset til 8 tønder a 3 mk. er 4 dl. – 1 stak havre anset til 16 tønder a 3 mk. er 8 dl.

Endvidere:

2 bygkorns drejsduge a 5 mk. er 10 dl. 4 mk. – 12 servietter a 1 mk. er 2 dl. – kontant 20 dl.

Summa: 345 dl. 3 sk.

Desuden havde boet en del debitorer, de fleste i Hillerød, men Conrad Philip Stilzer i Kiøbenhavn var største debitor, idet han skyldte 160 dl. – Boets aktiver 722 dl. 4 mk. 15 sk. – Afdødes fader, Niels Giødesen i Rørvig, kvitterede for sin arv på 80 dl. kurant og gav skriftlig afkald på yderligere arvekrav.

5. februar 1751. Hjulmand Jacob Nielsens hustru Sophia Niels Daatter i Lyndbye. Arvinger a) enkemanden og deres eneste barn b) Niels Jacobsen, 21 år, (formynder, ladefoged i Gientofte Jens Johansen). – Skifteret og vurderingsmænd som foregående.

I stuen:

1 fyrrebord, 1 mk. – 2 bænke, 1 mk. 8 sk. 1 fyrreskab, 1 mk. – 1 do. hængeskab, 3 mk. – 1 egekiste, 2 dl. – 1 rundt bord, 1 mk. 8 sk. – 3 træstole, 1 mk. – 1 skammel og 1 manglefjæl 8 sk. – 1 fyrre sengested med 2 gardiner og kappe, 4 mk. – 1 halvtønde og 1 fjerding, 2 mk. – 1 ørebalje og 1 øflaske, 1 mk. 8 sk. – 1 gryntønde og 1 dejtrug, 1 mk. – 2 spande og 1 åg, 12 sk. – 1 selde, 1 sold og 1 hulskuffe (d.v.s. hul træskovl), 1 mk. 8 sk. – 1 balje, 12 sk. – 1 spejl, 8 sk. – 1 par lysestager, 2 mk. 8 sk. – 1 krus, 12 sk. – 2 malkebøtter og 1 tragt, 1 mk. – 1 drøftetrug og 1 bænk, 1 mk. 8 sk. – 1 strygejern, 1 mk. 8 sk. – 1 olmerdugs overdyne, 4 mk. – 1 vadmels do., 5 mk. –

Kai Uldall

1 gl. do., 2 mk. – 1 par hovedpuder med vår, 3 mk. – 1 linned hoveddyne, 2 mk. – 1 ulden hoveddyne, 1 mk. – 1 blåstribet dyne, 4 mk. – 1 par hynder, 4 sk. – 2 par blårlærreds lagener, 1 dl. – 1 jerngryde, 5 mk. – 1 lille do., 1 mk. – 1 trefod og 1 ildtang, 2 mk.

Hjulmagerværktøj, 4 dl.

Huset består af 6 fag, de 2 fag med loft, 8 dl.

Summa: 25 dl. – Gæld: 24 dl. 1 mk. Derunder blandt andet Mathias Larsen Hjulmandsvend i Lyngbye 3 dl. 2 mk. – Underskud, 1 dl. 1 mk., som enkemanden lovede at betale.

3. september 1751. Indsidder Nicolai Gerss, som boede hos husmand Johan Rydiger i Lyngbye. Arvinger a) enken Anne Margrethe Frids Daatter (lavværg Jacob Hansen, bomand i Lyngbye) og efterladte barn b) Nicolai Nicolaisen, 4 år, værende hos moderen (formynder husmand Johan Rydiger i Lyngbye). – Skifteret og vurderingsmænd som foregående.

I stuen:

1 fyrrbord, 2 mk. – 1 egekiste, 2 dl. – 1 fyrrkiste, 4 mk. – 2 småskrin, 2 mk. – 5 stole, 1 dl. – 1 spejl og 2 lampetter, 2 mk. 8 sk. – 2 taburetter, 1 mk. 8 sk. – 2 skamler, 8 sk. – 1 sengested med 4 stk. raskes omhæng, 1 dl. 2 mk. – 1 glaskrus med tinlåg, 1 mk. 8 sk. – 1 flaske og 7 glas, 1 mk. – 3 par tekopper og 1 tedåse, 1 mk. – 9 bøger af dansk og tysk, 4 mk. – 1 rostekar (d.v.s. til brygning), 12 sk. – 1 do., 8 sk. – 1 par stole og 1 vugge, 1 mk. 8 sk. – 4 fjerdinge, 1 mk. – 2 spande, 8 sk. – 1 lygte, 1 krus og 1 rivejern, 1 mk. 8 sk. – 3 små messingkedler, 3 mk. – 1 tinkrus og 4 tallerkener, 5 mk. – 1 tinflaske, 1 mk. – 1 tinpote og 1 saltkar, 4 mk. – 1 ildtang og 1 pandejern, 12 sk. – 1 fyrfad og 1 trefod, 1 mk.

1 blåternet overdyne, 3 mk. – 1 do. hoveddyne, 2 mk. – 4 hovedpuder, 2 mk. – 1 do. pude, 1 mk. 8 sk. – 4 gl. pus, 1 mk. 8 sk. – 2 par blårlærreds lagener, 1 dl. 2 mk. – 4 pudevår, 3 mk. – 2 blårlærreds

Hvad Lyngby Sognefolk ejede

duge og 4 servietter, 1 dl. – 1 rok og 1 haspe, 3 mk. – 4 vinduesgardiner, 2 mk.

Summa: 16 dl. 1 mk. 8 sk. – Gæld: 26 dl. 4 mk., derunder 14 dl. til Søren Madsen Kandestøber. – Underskud 9 dl. 2 mk. 8 sk.

4. februar 1752. Olle Andersen i Lyngbye, som må have været husmand. Arvinger enken a) Anne Doretha Jens Daatter (lavværg Niels Larsen i Lyngbye) og eneste søn b) Anders Olsen, 11 år (formynder, sognefoged Christen Christensen i Lyngbye). – Skifteret, regimentskriver H. J. Dahl og birkedommer Jens Gysting. – Vurderingsmænd, Christen Christensen og Peder Andersen i Lyngbye.

I stuen:

1 fyrrebord, 8 sk. – 1 fyrre hængeskab, 3 mk. – 1 do. skab, 3 mk. – 1 dragkiste af fyr, 2 dl. – 1 egekiste, 1 dl. 4 mk. – 5 gl. stole, 1 mk. 4 sk. – 1 taburet, 8 sk. – 11 skilderier, 11 sk. – 1 spejl med sort ramme, 8 sk. – 2 klædesbørster, 1 mk. – 1 udtrukken seng med flamsk omhæng, 4 stk. og kappe, 2 dl. – 1 bolster overdyne, 3 dl. 4 mk. – 1 do., 1 dl. 2 mk. – 1 gl. pus, 1 dl. 3 mk. – 1 bolster underdyne, 8 sk. – 2 gl. hoveddyner, 1 dl. – 2 gl. hovedpuder, 1 mk. – 2 blårlærreds lagener, 3 mk. – 1 olmerdugs overdyne, 1 dl. – 1 do. med blå striber, 3 mk. – 1 gl. do., 2 mk. 8 sk. – 2 gl. hovedpuder, 2 mk. 8 sk. – 1 par blålgarnslagen, 4 mk. – 1 do., 1 mk. 8 sk. – 2 blårlærreds duge, 2 mk.

1 gl. hørlærreds skjorte, 8 sk. – 1 bakke med 2 parykker, 12 sk. – 1 par sorte bukser og 1 vest, 2 mk. – 1 brun kjol og vest, 3 mk. – 1 par hørlærreds bukser, 2 mk. – 1 par do., 4 sk.

1 jernbilægger kakkelovn, 3 dl. – 1 trefod og 1 ildtang, 2 mk. – 1 hugøkse og 1 håndøkse, 1 mk. – 1 pandejern (og) 1 rist, 8 sk. – 1 kobberpotte, 2 mk. 8 sk. – 1 kobberkedel vog 12 pund a 1 mk. 8 sk.: 3 dl. – 1 messingkedel, 2 sk. – 1 del gammelt snedkerreskab, 4 mk. – 2 bryggerkar, 1 mk. – 2 gl. ørebaljer, 1 mk. – 1 rok og 1 haspe, 1 dl. 8 sk. – 1 sengested, 8 sk. – 1 hakkebræt, 8 sk.

Kai Uldall

Husets bygning består af 8 fag a fag 2 dl. er 16 dl.

Summa: 45 dl. 1 mk. 8 sk. – Gæld: 12 dl. 2 mk.

4. februar 1752. Olle Olsen i en af kongens fæstegårde i Lyngbye. Arvinger, enken a) Anne Jacobs Daatter (lavværg Niels Larsen Smedegaard i Lyngbye) og efterladte børn, b) Jacob Olsen kældermand i Kiøbenhavn (alder ikke anført), c) Michel Olsen, 29 år, tjeneende hos moderen, d) Truels Olsen, 27 år, husmand i Lyngbye, e) Olle Olsen, 17 år, lærer tømmerhåndværket i Kiøbenhavn. Skifteret og vurderingsmænd som foregående.

I stuen:

1 fyrrbord, 2 mk. – 1 egekiste, 2 mk. – 1 do., 4 mk. – 1 kistebænk, 8 sk. – 1 slagbænk, 2 mk. – 1 egeskrin 2 mk. 8 sk. – 1 gåsebænk, 12 sk. – 1 fyrrskab, 2 mk. – 1 hængeskab, 2 mk. – 1 sengested, 3 mk. – 2 stole, 8 sk. – 2 dejtrug, 4 mk. – 2 kar, 4 mk. – 4 spande, 1 mk. – 2 standertønder, 12 sk. – 1 ørebalje og 1 haspe, 12 sk. – 2 øltønder, 3 mk. – 1 halvtønde og 1 fjerding, 2 mk. – 1 standertønde, 1 mk. – 1 selle og 2 sold, 12 sk. – 2 øltragte, 8 sk. – 4 standerfjerdinger, 8 sk. – 1 fyrrbord, 8 sk. – 1 sengested, 12 sk. – 1 spejl, 8 sk. – 1 jern bilæggerovn, 3 dl. – 1 jerngryde, 3 mk. – 1 trefod og 1 ildtang, 2 mk. – 1 kobberkedel, 2 dl. 4 mk. – 1 messing do., 1 mk.

Sengeklæder: 1 olmerdugs overdyne med røde render, 2 dl. – 1 bolster do., 1 dl. 2 mk. – 1 vadmel do., 2 mk. – 2 hovedpuder, 3 mk. – 2 do., 1 mk. 8 sk. – 2 blågarns lagen, 2 mk. – 1 olmerdugs overdyne, 1 dl. 2 mk. – 1 linned do., 4 mk. – 2 hoveddyner, 3 mk. – 1 par blågarns lagen, 2 mk. 8 sk. – 2 gl. dyner, 3 mk. – 2 hovedpuder, 2 mk. – 2 blågarns lagen, 2 mk.

3 kornsække, 3 mk. – 2 tørvespader, 2 mk. – 2 håndøkser, 2 mk. – 2 hugøkser og 2 kiler, 3 mk. 8 sk. – 1 spade og 1 høtyv, 1 mk. – 1 sav, 8 sk. – 1 beslagen færredsvogn (d.v.s. vogn til personkørsel), 8 dl. – 1 do. mindre, 6 dl. – 1 do., 2 dl. – 1 jernharve, 2 dl. – 1 do.,

Hvad Lyngby Sognefolk ejede

1 mk. – 1 plov med behør, 2 mk. 2 par høstletter, 3 mk. – 1 par brædder, 1 mk. – 2 hjulbøre, 2 mk. – 1 slæde, 2 mk. – 1 skærebænk, 8 sk.

1 sortstjernet hest, 8 år, 10 dl. – 1 brun do., 10 år, 6 dl. – 1 sort do., 6 år, 4 dl. – 1 sort do., 7 år, 7 dl. – 1 gl. skimlet hest, 2 dl. 4 mk. – 1 gl. brun do., 1 dl. 2 mk. – 1 gl. rød do., 1 dl.

Kvæg:

1 blakket kvie, 3 år, 6 dl. – 1 rød do., 4 dl. 4 (synes overstreget) mk. – 2 studekalve, 2 år, 4 dl. – 8 får a 5 mk. er 6 dl. 4 mk. – 1 so og 14 »stylinger«⁵⁾, 5 dl. 4 mk. – 10 smågrise, 1 dl. 4 mk.

Rug m. m. i strået (d.v.s. utærsket):

2 vægge (d.v.s. fag i laden) til bjælken a væg 4 tønder: 10 dl. 4 mk. – 3 vægge byg i strået a væg 6 tønder: 18 dl. – 2 vægge havre i strået a væg 8 tønder: 10 dl. 4 sk.

Gårdens bygning er 9 fag stuelænge vurderet for 8 dl. 3 mk., udhusene er 27 fag a 4 mk. er 18 dl.

Summa: 168 dl. 4 mk. 1 sk. – Gæld: 211 dl. 1 mk. 2 sk. – Under-skud 42 dl. 2 mk. 6 sk. – Gælden bestod af skatter og afgifter samt begravelsesomkostninger. Enken med sin lavværgede lovede at betale restancerne for kongelige skatter samt foretage den supplerende besætningen, hvorved der var en manko på 170 dl., som gården var forpligtet til som ryttergods.

4. februar 1752. Jacob Hansen i en af kongens fæstegårde i Lyngbye. Arvinger: a) enken Mette Niels Daatter (lavværgede Niels Larsen Smedegaard i Lyngbye) og afdødes børn b) Hans Jacobsen, 14 år, c) Niels Jacobsen, 11 år og d) Jens Jacobsen, 9 år, alle hjemme hos moderen. (Børnenes formynder blev farbroderen, bomand Peder Hansen i Lyngbye). – Skifteret og vurderingsmænd som foregående.

5) »Stylinger« er vist en et halvt år gl. gris. I Ringkøbingegnens betegnedes en sådan strøgling og i Norge styving.

Kai Uldall

I stuen:

1 egebord, 1 dl. 2 mk. – 1 kistebænk, 4 mk. – 1 egekiste, 1 dl. 4 mk. – 1 do., 2 dl. – 1 esekrin, 3 mk. – 1 mindre do., 2 mk. – 1 gl. egekiste, 1 dl. – 1 esekab, 5 mk. – 1 do. 1 dl. – 1 slagbænk, 3 mk. – 1 fyrreskab, 4 mk. – 2 bænke, 2 mk. 4 sk. – 3 stole og 1 mælketrappe (d.v.s. hylder til at stille mælk på for at skumme fløden), 2 mk. 4 sk. – 1 »tabulet« (formentlig tablet d.v.s. hængehylde), 8 sk. – 1 spejl med sort ramme og 1 do., 2 mk. 8 sk. – 1 »sieskrin« (d.v.s. syskrin?) 8 sk. – 1 skæppe, 2 mk. – 2 øltønder, 4 mk. – 1 fjerding og 1 halvtønde, 2 mk. – 1 dejtrug, 3 mk. – 1 grynbøtte og 4 fjerdinge, 2 mk. – 1 rostekar og 1 balje, 2 mk. 8 sk. – 3 flasker og 1 gryntønde, 2 mk. – 2 malkebøtter og 10 sibøtter (d.v.s. malkefade at skumme fløde af), 3 mk. 8 sk. – 2 spinderokke, 1 haspe og 1 garnvinde, 4 mk. – 1 bryggerkar og 1 urttønde (d.v.s. det ved brygningen fremkomne, der først efter gæring benævntes øl), 5 mk. – 3 standtønder, 12 sk. – 2 spande og 1 tragt, 12 sk. – 1 hakkebræt og 1 kerne, 1 mk. 8 sk. – 2 stripper (d.v.s. store øser af bødkerarbejde, hvor den ene stav løber op som hank) og 1 si, 12 sk. – 1 selle og 3 sold, 4 mk. – 2 halmkurve og 1 kålkurv, 9 sk. – 1 håndkværn, 1 dl. – 1 gl. bord og 2 standertønder, 1 mk. – 1 bilæggerovn, 5 dl. – 1 tinskål og 5 tintallerkener, 1 dl. – 1 kobberkedel, indmuret, på ½ tønde, 5 dl. 2 mk. – 1 par messinglysestager, 4 mk. – 1 strygejern, 4 mk. – 1 messingkedel, 2 mk. – 2 jerngryder, 1dl. 5 mk. – 1 ildtang, 1 trefod og 1 rist, 5 mk.

1 jernstang, 3 mk. – 2 hugøkser og 1 håndøkse, 5 mk. – 4 nagler, 4 mk. – 1 buesav og 1 kile, 1 mk. – 2 tørvespader, 2 mk. 8 sk. – 2 høtyve og 6 gl. leer, 2 mk. 8 sk. – 1 skovsav, 1 buesav og 2 tørvejern, 4 mk. 12 sk. – 2 spader og 1 hakke, 1 mk.

1 fyrreseng med grønt hvergarns omhæng, 2 stk. og 1 kappe, 1 dl. 2 mk. – 1 do., 1 dl. 2 mk. – 1 olmerdugs overdyne med røde og grønne striber, 3 dl. – 2 do., blåstribede, 2 dl. – 1 do., blåstribet, 2 dl. – 1 bolster underdyne med blå striber, 3 dl. – 1 do., 1 dl. 2 mk. – 2 olmerdugs hovedpuder, 5 mk. – 1 do. med vår, 2 mk. – 1 sengetæppe,

Hvad Lyngby Sognefolk ejede

3 mk. – 1 par hørlærreds lagen, 1 dl. – 1 olmerdugs overdyne med røde og grønne render, 3 mk. – 1 do. med blå render, 3 dl. 2 mk. – 1 linned do., 2 dl. – 2 hovedpuder, 4 mk. 8 sk. – 2 do. med vår, 2 mk. – 2 hørlærreds lagener, 1 dl. 2 mk. – 1 sengetæppe, 2 mk. – 1 olmerdugs overdyne, 2 dl. 2 mk. – 1 vadmels do., 1 dl. – 1 linneds do., 5 mk. – 2 hovedpuder, 3 mk. – 2 blårlærreds lagener, 4 mk. – 2 hørlærredslagener, 1 dl. 2 mk. – 1 par pudevår og 2 håndklæder, 1 dl. 8 sk. – 2 hørlærreds lagener, 2 mk. – 2 hørlærreds skjorter, 3 dl. – 3 sække, 2 mk. – 2 drejls duge, 1 dl. 4 mk.

1 beslagen vogn, 8 dl. – 1 do., 5 dl. – 1 do. trævogn, 3 dl. – 1 plov med behør og 1 do., 3 dl. – 2 kroge (d.v.s. primitive plove uden muldfjæl), 4 mk. – 1. jernharve og 2 træharver, 2 dl. 3 mk. – 1 huggeblok og 1 skærebænk, 1 mk. 8 sk. – 1 par høstletter og 1 par færredsletter (d.v.s. vognsider henholdsvis til høstlæs og til personkørsel, sidste snarest vidieflettede), 4 mk. 8 sk. – 1 par brædder (rimeligvis vognbunde) 1 mk. 8 sk. – 1 tromle med behør, 1 dl. 2 mk. – 2 slæder, 1 dl. – 2 hjulbøre, 2 mk. – høstreb til 2 vogne, 2 mk.

1 brun hest, 11 dl. – 1 sort hest, 10 dl. – 1 sort hoppe, 10 dl. – 1 brun hest, 2 dl. – 1 sort do., 2 dl. – 1 blisset do., 1 dl. – 1 brun hest, 2 dl. – 1 sort do., 2 dl. – 1 blisset do., 1 dl. – 1 brun do., 3 dl. – 1 brun do., 1 dl. – 1 brun do., 1 dl. 2 mk.

1 sorthjelmet ko, 10 dl. – 1 rødhjelmet do., 8 dl. – 1 sort do., 5 dl. – 1 rødstjernet do., 6 dl. – 1 sortblisset kvie, 4 dl. – 1 brun do., 3 dl. – 1 røddraget kvie, 3 dl. – 1 røddraget studling, 4 dl. – 1 kalv, 1 dl. – 5 får a 4 mk. er 10 dl. – 8 svin a 1 dl.: 8 dl. – 22 stk. fasteføddinger (d.v.s. grise, født i fasten før påske) a 2 mk.: 7 dl. 2 mk.

2 vægge rug (d.v.s. fag i laden) a væg 6 tønder a 7 mk.: 14 dl. – 6 vægge korn (d.v.s. byg) a 5 tønder a 5 mk. 8 sk.: 27 dl. 3 mk. – 2 vægge havre a 10 tønder a 4 mk.: 13 dl. 2 mk.

Stuelængen består af 17 fag, som strækker sig øster og vester, deraf er 8 fag med loft a 1 dl. er 8 dl.; de øvrige fag a 4 mk. er 6 dl. Den østre længe er 7 fag a 4 mk. er 4 dl. 4 mk. Den søndre længe er 15

Kai Uldall

fag a 4 mk. er 10 dl. Den vestre længe er 9 fag a 4 mk. er 6 dl.

Summa: 304 dl. 2 mk. 9 sk. – Gæld: 376 dl. 2 mk. – Gælden skyldtes især manglende besætning og avlsredskaber samt manglende sædekorn, som kongens rytterbonde var forpligtet til at have: 196 dl. 4 mk., og skatter. – Desuden havde Andreas Kiær i Lyngby lånt den afdøde 25 dl. og Jacob Smed sammesteds havde lånt ham 20 dl. og der var flere mindre lån. – Enken med lavværge lovede ved tid og lejlighed at betale gælden, 71 dl. 3 mk. 9 sk., så snart hun det kunne afstedkomme og udi nyt ægteskab blev indladt.

3. marts 1752. Hans Nielsen, 5 år, der døde hos Jens Larsen, bomand i Lyngbye. Arvinger, afdødes søskende a) Lars Jensen, 19 år, tjener bemeldte Jens Larsen (formynder samme Jens Larsen), b) Sidse Niels Daatter, gift med bomand i Wierum, Olle Svendsen og c) Maria Niels Daatter, gift med husmand i Lyngbye, Jacob Nielsen. – Skifteret og takseringsmænd som foregående.

Afdøde barns efterladenskaber, som han fik tildelt ved fædrene- og mødrene arv: 13 dl. 1 mk. 6 sk. – Udgifter til begravelse og skifte: 5 dl. – Overskud, 8 dl. 1 mk. 6 sk.

3. marts 1752. Søren Larsen Brøndlund i et af kongens fæstehuse i Lyngbye, død 26. januar i Krigshospitalets ladegård, hvor han var indkommen som afskediget grenader. Arvinger efterlode hustru a) Maren Niels Daatter, som endnu bor i fæstehuset i Lyngbye (lavværge Jacob Nielsen i Lyngbye), og efterlode børn b) Lars Sørensen, 26 år, kleinsmedesvend i Roeskilde, c) Niels Sørensen, 19 år, værende i Kiøbenhavn, d) Kirsten Sørensen Daatter, 24 år, tjenende i Kiøbenhavn, e) Dorthé Maria Sørensen Daatter, 10 år, og f) Else Sørensen Daatter, 8 år, begge sidste hjemme hos moderen. (Formynder for de umyndige børn Jens Larsen, bomand i Lyngbye). – Skifteret og vurderings-

Hvad Lyngby Sognefolk ejede

mænd som foregående.

I stuen:

1 fyrrekiste, 1 dl. – 1 sengested med 3 gardiner og 1 kappe, 1 dl. 2 mk. – 1 olmerdugs overdyne med blå render, 1 dl. 2 mk. – 1 gl. linned underdyne, 3 mk. – 2 hoveddyner, 2 mk. 8 sk. – 1 par blårlærreds lagener, 1 dl. 2 mk. – 1 bord, 8 sk. – 1 fyrreskab, 1 mk. – 1 gryde, 3 mk. – 1 messingkedel, 3 mk.

Huset består af 5 fag a fag 1 dl. 2 mk. er 6 dl. 4 mk.

Summa: 13 dl. 5 mk. – Gæld: 13 dl. 5 mk., nemlig en hørkræmmer Munck i Kiøbenhavn lån 3 dl. 3 mk. – Kældermand Jens Larsen sammesteds ligeledes lån 7 dl. – Resten skifteomkostninger. – Begravelsen må være foretaget af Krigshospitalet.

27. april 1752. Else Mogens Daatter, gift med husmand Niels Christensen i Lyngbye. Arvinger enkemanden a) Niels Christensen og efterladte barn b) Karen Niels Daatter, 14 år, værende hos Niels Nielsen i Lyngbye (formynder faderen). – Skifteret og vurderingsmænd som foregående.

Huset består af 5 fag a 1 dl. 2 mk.: 6 dl. 4 mk.

1 bord, 12 sk. – 2 gl. stole, 1 mk. – 2 standsenge, 4 mk. – 1 hænge-skab, 4 mk. – 1 »peremie« (d.v.s. pyramide, trekantet hængehylde), 6 sk. – 3 tintallerkener, 2 mk. – 1 messingkedel, 4 mk. – 1 halvtønde og 1 balje, 1 mk. 8 sk. – 2 spande, 1 åg og 1 tragt, 1 mk. – 1 hugøkse og 1 håndøkse, 3 mk. – 1 tørvespade og 1 båndkniv, 1 mk. 8 sk. – 1 ildtang og 1 trefod, 1 mk. – 1 olmerdugs overdyne, 2 dl. – 1 do., 1 dl. 2 mk. – 2 gl. linned underdyner, 2 mk. – 3 hoveddyner, 4 mk. – 3 par lagen a 4 mk.: 2 dl. – 1 gl. olmerdugs dyne, 3 mk. – 8 pund uld a 10 sk. er 5 mk.

2 stk. får a 1 dl. er 2 dl.

Summa: 20 dl. 2 mk. 10 sk. – Gæld: 23 dl., derunder sr. Stilling i Lyngbye 2 dl. – Johan Rydiger 3 dl. 1 mk. – Arved Thuesen i Lyng-

Kai Uldall

bye 1 dl. 2 mk. – sr. Kiær i Lyngbye 1 dl. – Lars Bodelsen i Taarbech for varer 2 dl. 2 mk. – Underskud 2 dl. 3 mk. 6 sk., som enkemanden lovede at betale ved tid og lejlighed.

31. marts 1753. Indsidder Lars Olsens hustru Ellen Jens Daatter i Lyngbye. Arvinger enkemanden a) Lars Olsen og afdødes fader b) husmand Jens Pedersen i Stoere Rørbeck på Friderichsborg amt. – Skifteret som foregående. – Vurderingsmænd Peder Hansen og Christen Christensen, begge af Lyngbye.

1 jerngryde, 4 mk. – 1 thekedel, 1 dl. – 2 tintallerkener, 2 mk. – 1 tin thepotte, 3 mk. – 1 mindre dø., 1 mk. – 1 rød hollandsk mælkepotte, 2 mk. – 1 mindre dø., 1 mk. – 1 metal sukkertang med 3 skeer, 2 mk. – 1 par thekopper og 1 sukkerfad, 2 mk.

1 »tre leds ring« af guld, 4 dl. – 1 tyk enkelt dø., 1 dl. 4 mk. – 1 sort dø., indlagt med guld, 1 dl. – 2 pantelokker (d.v.s. hængesmykker, øresmykker), indlagt i guld, 1 dl. – 1 sølvdåse, 4 mk. – 1 sølvske, 2 dl. – 2 thedåser og 1 nålehus, 2 mk. – 1 vifte og 1 saks, 2 mk. – 4 bøger, 2 mk. – 1 par sølvspænder, 2 dl.

1 rød gros de Tour (d.v.s. kippervævet silkestof) kåbe med foerværk, 12 dl. – 1 gl. taftes dø., 1 mk. – 1 sort »porsdesois« (d.v.s. peau de soie) Adrienne (d.v.s. løstsiddende damekjole med slæb), 16 dl. – 1 hvid kipper kattuns dø. med skørt, 4 dl. – 1 sirtes skørt, 2 dl. 4 mk. – 1 kallemanckes (d.v.s. halvuldent atlaskvævet stof) dø., 2 dl. – 1 gingangs (d.v.s. ostindisk stof) skørt og contusse (d.v.s. lang kvindetrøje med læg i ryggen), 4 mk. – 1 atlaskes dø., 1 dl. – 2 gingangs dø., 1 dl. 2 mk. – 1 sort klædning, 2 dl. – 4 ternede forklæder, 2 dl. – 1 violet forklæde og 1 kattuns dø., 1 dl. – 1 »callevaps« (d.v.s. ostindisk bomuldsstof) dø., 2 mk. – 4 servietter og 1 tørklæde, 3 mk. – 1 udsyet dø. med kniplinger, 1 dl. – 2 dø. af hørlærred, 2 mk. – 1 sæt (d.v.s. hovedtøj) med kniplinger, 4 mk. – 2 hørlærreds pudevår, 1 dl. – nok 1 sæt, 2 dl. – 5 særke, 3 dl. 2 mk. –

Hvad Lyngby Sognefolk ejede

9 kapper, 4 mk. 8 sk. – 1 par halværmer, 2 mk. – 1 hue og 8 korsklæder (d.v.s. fine trekantede hovedklæder), 2 mk. – 1 bygkorns drejelsdug, 4 mk. – 1 sort fløjels kyse, 2 dl. – 1 fløjels muffe, 2 dl. – 4 vinduesgardiner af kattun, 1 dl. 2 mk. – 4 kattuns do., 2 mk. – nok 4 do., 2 mk. 8 sk. – 1 ege dragkiste på fod, 10 dl. – 1 rødtribet contusse med skørt, 4 mk. – 1 »pallentin« (d.v.s. krave af pelsværk, fjer el. fløj), 2 mk. – 1 par sko og 1 par tøfler, 4 mk. 8 sk. – 1 do. af fyr på fod (viser vist tilbage til fornævnte dragkiste), 2 dl. – 1 fyrrekiste, 2 dl. – 1 do., 3 mk.

Summa: 102 dl. 4 mk. 8 sk. – Gæld: 20 dl. til sr. Beetz i Frederichsdahls mølle.

31. marts 1753. Rasmus Olsen, formentlig væver i et af kongens fæstehuse i Lyngbye.. Arvinger enken a) Margrethe Mathias Daatter (lavværge Lars Olsen i Lyngbye) og afdødes børn b) Else Rasmus Daatter af afdødes forrige ægteskab, gift med Lars Pedersen, husmand i Gladsaxe, c) Niels Rasmussen, 26 år, tjenende hos frøken Dysseldorf i Lyngbye og d) Kirsten Rasmus Daatter, 30 år, tjenende i Kiøbenhavn (formynder sognefoged Christens Christensen i Lyngbye), begge sidste af sidste ægteskab. – Skifteret som foregående. – Vurderingsmænd sognefoged Christen Christensen og Peder Andersen af Lyngbye.

6 fag hus, de 4 med loft, ialt 12 dl.

1 gl. væv med behør, 2 dl. – 1 fyrrekiste, 1 mk. – 1 egeskab, 3 mk. – 1 sengested, 1 mk. – 1 olmerdugs overdyne, 5 mk. – 1 linned do., 2 mk. – 1 hovedpude, 1 mk. – 2 blågarnslagen, 2 mk. – 1 gl. messingkedel, 1 mk. – 1 økse og 1 ildtang, 1 mk. – 2 får a 1 dl. er 2 dl.

Summa: 19 dl. 2 mk. – Gæld: 32 dl. 5 mk. Blandt kreditorerne: ungarl Jens Bertelsen, tjenende på krudtmøllen for lån 20 dl. – Lars Andersen, bomand i Gandløse, ligeså 4 dl. – Peder Børgesen, husmand i Lyngbye ligeledes 2 dl. – Underskud: 13 dl. 2 mk. – Enken

Kai Uldall

og hendes lavværgе lovede at fornøje kreditorerne.

31. marts 1753. Husmand og glarmester Hendrich Bæhrentsen i et af kongens fæstehuse i Lyngbye (jfr. 4. februar 1749). Arving enken Karen Niels Daatter (lavværgе Lars Olsen af Lyngbye). – Skifteret som foregående. – Vurderingsmand Christen Christensen af Lyngbye.

1 hus af 5 fag med loft 10 dl. (1749 havde han 9 fag).

1 større bord, 2 mk. – 4 stole, 1 mk. 8 sk. – 1 hængeskab, 2 mk. – 1 gåsebænk og 4 stole, 1 mk. – 1 større kiste, 1 dl. – 1 do., 3 mk. – 1 større skab, 4 mk. – 2 standertønder, 1 mk. 8 sk. – 2 do., 2 mk. – 1 slagbænk, 2 mk. – 1 halvtønde og 1 fjerding, 1 dl. 8 sk. – 1 rostekar og 1 standertønde, 1 mk. 8 sk. – 1 hjulbør og 1 hakkebræt, 2 mk. 8 sk. – 1 dejtrug og 1 fyrbord, 1 mk. 8 sk. – 1 rok og 1 grynbøtte, 1 mk. – 1 selle og 1 sold, 2 mk. – 1 kobberpote, 3 mk. – 3 tintallerkener og 1 asiet, 3 mk. – 1 messingkedel, 4 mk. – 1 jerngryde, 5 mk. – 1 trefod og 1 ildtang, 2 mk. 4 sk. – 1 pandejern og 1 kedelkrog, 1 mk.

En del glarmesterværktøj, 3 dl.

1 sengested med gardiner, 1 dl. 4 mk. – 1 overtrukken dyne, 1 dl. 4 mk. – 1 do., 2 dl. – 2 hovedpuder, 2 mk. 8 sk. – 2 hoveddyner, 4 mk. – 3 hovedpuder, 3 mk. – 1 bolster underdyne, 2 dl. 4 mk. – 1 do., 1 dl. 2 mk. – 1 do., 1 dl. 2 mk. – 1 do., 4 mk. – 1 par hørlærreds lagen, 1 dl. 4 mk. – 1 par blågarns do., 1 dl. 2 mk.

1 blå kjol og vest af klæde, 3 dl. – 1 rød kjol, 1 dl. – 1 par støvler, 2 mk.

Summa: 41 dl. 12 sk. – Gæld: 51 dl., hvoriblandt skal nævnes: Sadelmager i Lyngbye Jens Hendrichsen lån, 11 dl. 2 mk. – sr. Lars Møller i Kiøbenhavn for 10 lispund bly, 6 dl. 4 mk. og for lån 3 dl. 4 mk. – sr. Schultz i Nyehavn for 1 kiste glas, 9 dl. 1 mk. – Peder Andersen i Lyngbye i væverløn 1 dl. 4 mk. – Forvalter Laurs Nielsen på Friderichdahl for varer købt på Friderichsdahls auktion, 1 dl. 1 mk. –

Hvad Lyngby Sognefolk ejede

Underskud: 9 dl. 5 mk. 4 sk., som enken med sin lavværgede lovede at betale.

9. maj 1753. Cathrine Elisabeth Zacarias Daatter, skovfoged Jens Lunds hustru i Fortun Huus ved Jægersborg Dyrehauge. Arvinger enkemanden a) Jens Lund og efterladte barn b) Catrine Maria Jens Daatter Lund, 4 mdr., nærværende hos faderen (tilsynsværgede morfaderen, messingarbejder ved Breede fabrik, Zacarias Kaasen). – Skifteret, regimentsskriver H. J. Dahl med fuldmægtig Christen Dahlholm og birkedommer Jens Gysting af Ballerup. – Vurderingsmænd sognefoged Christen Christensen og tingmand Peter Andersen, begge af Lyngbye. Vurdering af 16. december 1752.

I stuen:

1 langt rødt anstrøgen fyrrebord med fod, 3 mk. – 2 lange fyrrebænke, 2 mk. – 1 mindre do., 8 sk. – 1 grønt anstrøgen fyrreskab med lås og nøgler, 4 mk. – 1 brunt do., 1 dl. – 1 lidet grønt anstrøgen skab med lås og nøgle, 3 mk. – 1 lidet »faltbord« (d.v.s. foldebord?), 1 mk. 8 sk. – 1 lænestol med ulden damaskes overtræk, 1 dl. 2 m. – 3 træstole a 1 mk. er 3 mk. – 1 lidet fyrreskrin med lås og nøgle, 1 mk. – 1 slagur med futteral (d.v.s. kasse), 16 dl. – 1 bilæggerov, 4 dl.

I sengekammeret:

1 spejl med sort ramme, 2 mk. – 1 grøn anstrøgen udtrukken skakseng, 2 dl. – 1 grønt uldent omhæng bestående af 3 stk. og 1 kappe, 5 mk. – 1 lidet brunt anstrøgen fyrrebord, 4 mk. – 1 løjbænk, 4 mk. – sengeklæder: 1 rødstrøbet olmerdugs overdyne, 4 dl. – 1 linned underdyne med brune striber, 1 dl. 2 mk. – 1 do. med blå striber, 1 dl. – 1 gl. olmerdugs do. med blå og røde striber, 1 dl. 4 mk. – 1 do. hoveddyne, 4 mk. – 1 mindre do. med røde striber, 1 mk. 8 sk. – 1 do. med grønne striber, 2 mk. – 1 gl. do. med grå striber, 1 dl. 8 mk. – 1 olmersdugs overdyne med røde striber, 3 dl. 4 mk. – 1 do. med grønne, røde og blå striber, 2 mk. – 1 do. med blå striber, 1 mk. 2 sk.

Kai Uldall

– 1 do. hoveddyne med røde striber, 4 mk. – 1 do. hovedpude med røde og grønne striber, 2 mk. – 1 mindre do., 2 mk. – 1 linned hoveddyne, 2 mk.

I det lidet kammer:

1 lidet fyrrebord med skuffe, 2 mk. – 1 fyrrekiste med lås og nøgle, brun anstrøgen, 2 dl. – 1 kuffert uden lås, 1 mk. – 2 blå agehynder, 4 mk. – 1 feltseng, 1 mk.

I den store stue:

1 brunt anstrøgen fyrrebord med 2 fløje, 1 dl. – 1 brunt anstrøgen fyrreskab med lås og nøgle, 4 dl. – 1 egedragkiste med 5 skuffer på fod, 5 dl. – 1 thebord, 3 mk. – 1 grøn anstrøgen skakseng, 3 dl. – 1 grønt »macheis« omhæng (d.v.s. makeis, blomstret uldent stof), bestående af 4 stk. og 1 kappe, 3 dl. – 6 stole med flamsk overtræk, 2 dl. 3 mk. – 1 sengetæppe, 4 mk. – 1 spejl i forgyldt ramme, 1 dl. – 3 par kattuns vinduesgardiner med kapper, 2 dl.

I kammeret:

1 fyrrebord, 12 sk. – 1 thebord, brunt anstrøgen, 3 mk. – 1 fyrre skakseng, 1 dl. – 1 hjemmegjort omhæng bestående af 3 stk. og kappe, 1 dl. 2 mk. – 1 olmerdugs overdyne med grønne og røde striber, 3 dl. 4 mk. – 1 do. hovedpude, 3 mk. – 1 blå digtens underdyne, 2 dl. 4 mk. – 1 do. hoveddyne, 4 mk. – 2 lænestole med overskåren plydses overtræk a 1 dl. er 2 dl. – 6 do. stole a 4 mk. er 4 dl. – 1 jernbilægger kakkelovn, 4 dl. – 2 par kattuns vinduesgardiner med kappe, 1 dl. 2 mk.

1 hørlærreds dug af linned »seglmønster« 4 alen, 1 dl. 2 mk. – 1 do. 5 alen, 1 dl. 4 mk. – 1 do. $3\frac{1}{2}$ alen, 1 mk. – 1 blågarns do. $3\frac{1}{2}$ alen, 4 mk. – 1 do. 4 alen, 1 dl. 2 mk. – 1 do. bygkorns 2 alen, 3 mk. – 1 do., 1 mk. 8 sk. – 1 dusin hørlærreds drejels servietter, 2 dl. – 1 dusin blågarns do., 1 dl. – 1 dusin do., 1 dl. – 1 dusin do., a 8 sk. er 5 mk. 8 sk. – 6 hørlærreds drejels do., 1 dl. – 3 do. a 1 mk.: 3 mk. – 1 par hørlærreds pudevår, 4 mk. – 1 par hørlærreds lagener, 1 dl. 4 mk. – 1 par do., 1 dl. 4 mk. – 1 par do., 1 dl. 4 mk. – 1 par do., 1 dl.

Hvad Lyngby Sognefolk ejede

4 mk. – 1 do., 5 mk. – 1 blågarns dug, 2 mk. – 1 kattuns bordklæde, 1 mk. 8 sk.

Videre:

12 vinglas a 4 sk. er 13 mk. – 2 små karafler, 8 sk. – 1 hollandsk (d.v.s. fajence) koldskål, 1 mk. – 1 tin sukkerbøsse, 2 mk. – 1 porcelæns thepotte, 8 sk. – 1 messing do., 1 mk. 8 sk. – 1 do. kaffekande, 2 mk. – 12 par brune thekopper, 4 mk. 8 sk. – 2 messinglysestager, 2 mk. – 12 par brunskaftede knive, 1 dl. – 14 sølvskeer a 8 mk. er 18 dl. 4 mk. – 6 do. af tin, 1 mk. 8 sk. – 7 messing theskeer, 14 sk.

Den sal. kones klæder:

1 rød taftes »kove« (d.v.s. kåbe?) med multum under, 1 dl. 2 mk. – 1 sort og hvid kattuns contusse, 2 mk. – 1 hjemmegjort skørt, 5 mk. – 1 kattuns contusse, 4 mk. – 1 sirtes skørt, 1 dl. 2 mk. – 1 (gin)gangs do., 3 mk. – 1 stribet bomulds do., 1 dl. 4 mk. – 1 gl. blåt sirtes do., 2 mk. – 1 »læreds«forklæde, 4 mk. – 1 rødternet do., 3 mk. – 1 sort taftes kyse, 2 mk. – 1 sort fløjls muffe, 4 mk. – 1 kipper kattuns contusse, 1 dl. – 1 do. adrienne, 2 dl. – 1 sirtes contusse, 1 dl. – 3 blå og hvide forklæder a 3 mk. er 1 dl. 3 mk. – 5 hørlærreds særke a 3 mk. er 2 dl. 3 mk. – 1 par grønne triumfantes (d.v.s. silkestof) sko, 3 mk. – 1 par vinduesgardiner med kappe af kattun, 4 mk. – 1 kattuns bordtæppe, 3 mk. – 1 sort fløjls kyse, 4 mk. – 3 kniplingskapper, 1 dl. – 1 »closter«lærred (d.v.s. fint tysk lærred) forklæde, 3 mk. – 1 nettelugs do., 2 mk. – 1 hørlærreds do., 2 mk. – 5 hørlærreds tørklæder a 12 sk. er 3 mk. 12 sk. – 1 par kniplingsærmer, 1 mk. 8 sk. – 1 par slette do., 8 sk. – 1 kattuns kappe, 8 sk. – 1 »canifas« hue (d.v.s. åbentvævet som stramaj), 8 sk. – 1 par hvide handsker, 8 sk. – 1 solhat, 4 mk. – 1 rød (d.v.s. rad?) »vox perler«, 8 sk.

I køkkenet:

1 kobber bryggerkedel, 16 dl. – 1 mindre do., 2 dl. – 1 suppekedel med låg, 2 dl. 4 mk. – 1 thekedel, 1 dl. 4 mk. – 1 mindre do., 1 dl. 5 (5 synes understreget) mk. – 1 kasserolle, 1 dl. 4 mk. – 1 kobber-

Kai Uldall

potte, 1 dl. – 1 mindre do., 4 mk. – 1 liden do., 3 mk. – 1 tragt, 1 mk. – 1 fyrfad, 2 mk. – 1 stor thekedel, 2 dl. 4 mk.

Messing:

1 stor kedel, 2 dl. – 1 mindre do., 1 dl. 3 mk. – 1 mindre do., 4 mk. – 1 do., 4 mk., – 1 do., 4 mk. – 1 bordkrans (d.v.s. til at sætte varme fade på), 4 sk. – 1 lyseplade (d.v.s. lav stage) og 1 dæksel (d.v.s. grydelåg), 1 mk. –

Tin:

1 stort suppefad, 5 mk. – 1 indre do., 3 mk. – 1 fiskefad, 5 mk. – 1 do., 3 mk. – 1 do., 2 mk. – 2 små asietter, 2 mk. – 12 suppetallerkener, 1 dl. 2 mk. – 12 flade do., 1 dl. – 6 do., 3 mk. – 5 hamrede do., 3 mk. – 12 gl. suppetallerkener, 5 mk. – 9 do., 4 mk. – 1 tin potageske, 1 mk. – 1 skål, 3 mk. – 1 mindre do., 2 mk. – 1 sennepskande, 12 sk. – 1 do., 12 sk.

Bliktøj:

2 rivejern og 1 dørslag, 1 mk. – 1 pottemål, 1 pælemål og 1 tragt, 5 mk. 8 sk. – 1 lille håndlygte, 12 sk. – 4 æggeostforme, 12 sk. – 1 themaskine, 2 mk. 8 sk. – 1 mindre do., 4 sk.

Jernfang:

1 stor gryde, 1 dl. 4 mk. – 1 mindre do., 4 mk. – 1 stor trefod, 2 mk. – 1 mindre do., 8 sk. – 2 trekantede do., 1 mk. 8 sk. – 1 bradpande, 4 mk. – 1 ildskuffe og 1 ildtang, 2 mk. 8 sk. – 1 stegespid, 3 mk. – 1 stort pandejern, 3 mk. – 1 mindre do. 2 mk. – 1 do., 1 mk. 8 sk. – 1 rist, 4 mk. – 1 krumkniv og 1 køkkenøkse, 1 mk. – 1 morter med støder, 1 mk. 8 sk.

Stentøj (d.v.s. fajence eller lertøj):

10 stentallerkener, 2 mk.

I spisekammeret:

1 lidet fyrebord med skuffe, 2 mk. – 1 mindre do., 1 mk. 8 sk. – 10 små grynbøtter, 2 mk. 8 sk. – 1 kaffemølle, 1 dl. – 1 sigte, 2 mk. – 1 par vinduesgardiner uden kappe af blåternet linned, 1 mk. – 1 messing thedåse, 12 sk. – 1 blik do., 2 sk. 1 do., 2 sk. – 1 sukkerdåse,

Hvad Lyngby Sognefolk ejede

8 sk. – 2 porcelæns spølkummer, 1 mk. 8 sk. – 1 do. thepotte, 6 sk. – 7 små spidsglas (d.v.s. tilspidsede nedadtil), 14 sk. – 1 studsglas (d.v.s. smallere forneden end foroven), 6 sk. – 1 mindre do., 4 sk. – 2 halvpotte flasker, 6 sk. – 1 stor flaske, 8 sk. – 1 mindre do., 4 sk. – 3 ølkrus med låg a 12 sk. er 2 mk. 4 sk. – 10 trækander, 5 mk. – 50 bouteiller (d.v.s. flasker af glas) a 2 sk. er 1 dl. 4 sk. – 1 fyrstøj, 4 sk.

På salen:

1 spejl i forgyldt ramme, 1 dl. – 1 do., 1 dl. – 6 ruslæders stole, 4 dl. – 6 do., 4 dl. – 1 bredt spejl, 3 mk. 4 sk. – 2 spinderokke, 3 mk. – 1 haspe og 1 garnvinde, 1 mk. – 9 pund hørgarn a 20 sk. er 1 dl. 5 mk. 4 sk. – 7 pund blågarn a 12 sk. er 5 mk. 4 sk. – 2 pund hør a 10 sk. er 1 mk. 4 sk. – 1 kobbermaskine, 4 dl. – 1 messing kaffekande, 2 mk. – 1 do. thedåse, 12 sk. – 1 tinthepotte, 2 mk. – 6 porcelæns thekopper a 8 sk. er 4 mk. 8 sk. – 1 mælkekande, 8 sk.

På loftet:

1 egerulle med 4 stokke, 3 dl. – 1 dejtrug, 8 sk. – 1 klædekurv, 1 mk.

I gården:

1 beslagen vogn med kurvefading, 14 dl. – 1 do. med brædder, 12 dl. – 1 trævogn, 3 dl. – 2 par høstletter, 2 mk. – 1 slibesten med jernaksel, 2 mk. – 1 skubkarre, 2 mk. – 1 skærekiste med kniv, 1 mk. 8 sk. – 1 plov med behør, 2 dl. – 1 slæde, 3 mk. – 1 tækkestige, 2 mk. – 1 do., 1 mk. 8 sk.

I bryggerset:

3 øltønder a 2 mk. er 1 dl. – 4 standtønder a 1 mk. er 4 mk. – 2 spande med jernbånd, 3 mk. – 1 ørebalje, 2 mk. – 1 jernbeslag (d.v.s. jernkølle) og 3 væger (d.v.s. kiler), 1 dl. 1 mk. – 3 hugøkser, 3 mk. – 2 håndøkser, 1 mk. 8 sk. – 3 høleer, 3 mk. – 1 høtyv, 8 sk. – 1 jernkofod, 2 mk. – 1 do. brædtstang, 4 mk. – 1 bugesav, 2 mk. – 1 narver, 8 sk.

Bæster:

1 sort hoppe, 7 år, 10 dl. – 1 do. 8 år, 9 dl. – 1 sortstjernet do., 12

Kai Uldall

år, 6 dl. – 1 rød hest, 16 år, 3 dl. – 1 sort do., 17 år, 2 dl.

Kvæg:

1 rødstjernet ko, 5 år, 10 dl. – 1 sort do., 5 år, 8 dl. – 1 sortdraget do., 12 år, 5 dl. 2 mk. – 1 hvid kvie, 2 år, 6 dl. – 1 rød kviekalv, 1 dl. 2 mk. – 1 sorthjelmet do., 1 dl. 2 mk. – 1 rød studekalv, 1 dl. 2 mk.

I karlekammeret:

1 gl. standseng, 8 sk. – 1 ulden overdyne, 1 mk. – 1 gl. do. underdyne, 3 mk. – 1 do. hovedpude, 2 mk. – 1 par blålgarns lagener, 3 mk.

Videre befandtes:

1 par blålgarns lagen, 5 mk. – 1 par do., 5 mk. – 3 par gl. do. a 3 mk. er 1 dl. 3 mk. – 1 par hørgarns pudevår, 4 mk. – 1 par do., 4 mk.

Summa: 358 dl. 4 mk. 12 sk. – Da skifteretten spurgte, om nogen vidste noget ydermere at angive, svarede enkemanden Jens Lund, at han havde noget kød på Breede hos sin svigerfader, mester Zacarias, til rygning, men det blev ikke vurderet.

Gæld: 1 pantebrev til kobbersmedesvend ved Breede, Rasmus Røgind, 99 dl. 5 mk. – Vinhandler N. Redelberg Røhsse i Kiøbenhavn regning for leveret spiritus siden 31. juli 1752: 1 anker fransk vin (d.v.s. billig, ofte forfalsket, især rød vin), 5 dl. – $\frac{1}{2}$ anker rødvin, 4 dl. 3 mk. – kontant 4 mk. – $\frac{1}{2}$ anker rødvin, 4 dl. 3 mk. – 1 bouteille vineddike, 1 mk. – 20 bouteille »kiershenwein«, 4 dl. 1 mk. – 50 stk. »stropfen« (d.v.s. stopfelen: propper), 1 mk. – $\frac{1}{2}$ anker fransk vin, 2 dl. 3 mk. – 1 anker do., 5 dl. – 1 fl. vineddike, 1 mk. – $\frac{1}{2}$ anker rødvin, 4 dl. 3 mk. – $\frac{1}{2}$ anker brændevin, 5 dl. 4 mk. – $\frac{1}{2}$ anker fransk vin, 2 dl. 3 mk. – $\frac{1}{2}$ anker rødvin, 4 dl. 3 mk. – 1 bouteille vineddike, 1 mk. – $\frac{1}{2}$ anker fransk vin, 2 dl. 3 mk. – $\frac{1}{2}$ anker rødvin, 4 dl. 3 mk. – 50 stk »stropfen«, 1 mk. – $\frac{1}{2}$ bouteille spansk bitter, 12 sk. – $1\frac{1}{4}$ bouteille do., 1 mk. 14 sk. – kontant 10 dl. – $\frac{1}{2}$ anker fransk vin, 2 dl. 3 mk. – $\frac{1}{2}$ anker rød vin, 4 dl. 3 mk. – 1 bouteille vineddike, 1 mk. – 1 bouteille rhinskvin, 2 mk. 8 sk. – 8 bouteiller fransk vin, 1 dl. – 6 bouteiller rhinskvin, 2 dl. – 1 bouteille brændevin, 1 mk. 12 sk. – 10 bouteiller rødvin, 2 dl. 3 mk. – 2 »ledige«

Hvad Lyngby Sognefolk ejede

(d.v.s. tomme) oxhofter, 1 dl. – ½ anker rødvin, 4 dl. 3 mk. – ½ anker fransk vin, 2 dl. 3 mk. – 4½ bouteille brændevin, 1 dl. 1 mk. 14 sk. – 1 bouteille muskatvin, 1 mk. 12 sk. – »an Hr. Augesen laut Rechnung«, 81 dl. 4 mk. 10 sk. – »an Hr. Henne Moin«, 1 dl. 5 mk. 4 sk. – »an Hr. Brandt et Comp.«, 15 dl. 2 mk. 14 sk. – »an Hr. Lud. Wittrog laut Rechnung«, 17 dl. 3 mk. 8 sk. – Kontaktatn 21 dl. 3 mk. 12 sk. – do 22 dl. 3 mk. – do. 7 dl. – tilsammen restance 133 dl. 1 mk. 1 sk. – Jagtsmed Anders Pedersen i Gientofte for smedearbejde siden 5. september 1752 (specifikation udelades), 31 dl. 1 mk. 7 sk. – Grovsmed Jacob Pedersen i Lyngbye regning siden 3. maj 1752 (specifikation udelades), 11 dl. 2 mk. 1 sk. Med skifteomkostninger m. m. androg gælden godt 307 dl. – Boets overskud 51 dl. 2 mk. 14 sk.

Skifteprotokol for Kiøbenhavns amts rytterdistrikt 1754 til 1758 mangler. I stedet bringes et skifte fra Frederiksdal gods skifteprotokol 1755 til 1850.

10 juni 1756. Anne Kirstine Bernegreens, gift med kromand Niels Michelsen Nestwed i Friderichsdahls værtshus. Arvinger enkemanden a) Niels Michelsen Nestwed og deres i ægteskab sammenavlede 8 børn, nemlig b) Michael Nielsen Nestwed, 20 år, for nærværende tid i Kiøbenhavn og skal blive student til næste St. Hans-dag, c) Jørgen Nielsen Nestwed, 13 år, ved sværdfeierprofessionen i Kiøbenhavn, d) Wilhelm Nielsen Nestwed, 7 år, hjemme hos faderen, e) Anne Kirstine Nestwed, 18 år, ligeså hjemme, f) Cathrine Maria Nestwed, 6 år, g) Giertrud Nielsdatter Nestwed, 5 år, h) Juliana Maria Nestwed, 4 år, i) og Louisa Nielsdatter Nestwed, 3 år, alle hjemme hos faderen. – Skiteretten og vurdering: enkegrevinde Cathrine Maria Schulin, født Møsting ved sin fuldmægtig, Jens Hansen og 2 »tiltagne« mænd,

Kai Uldall

Fredirich Ryberg i Wirum og Friederich Jørgen Jørgensen Schow, skovfoged ved Friderichsdahl.

Tin:

4 store fade af krontin (d.v.s. finere tin) vog 1 lispund 5 pund a 20 sk.: 4 dl. 2 mk. 4 sk. – 6 do. ligeså 1 lispund, 4 pund a 20 sk.: 4 dl. 1 mk. – 22 tallerkener engelsk tin 1 lispund 2 pund a 24 sk.: 4 dl. 3 mk. – 15 do. krontin 1 lispund 1 pund a 20 sk.: 3 dl. 3 mk. 4 sk. – 1 del gammelt krontin som 1 asiette, 1 skål med låg, 2 brikker (d.v.s. flade som smørebrikker), 2 thepotter, 1 mælkekande, 1 spølkum, 1 smørkande og 12 gl. skeer vejede ialt 13½ pund a 20 sk. »giør«, 2 dl. 4 mk. 14 sk. – 1 malkespand krontin 6 pund a 10 sk.: 1 dl. 1 mk. 8 sk.

Kobber:

1 gl. stegeso vog 11 pund a 26 sk.: 2 dl. 5 mk. 14 sk. – 1 kedel vog 10 pund a 26 sk.: 2 dl. 4 mk. 4 sk. – 1 do. vog 5 pund a 26 sk.: 1 dl. 2 mk. 2 sk. – 1 do. vog 4 pund a 26 sk.: 1 dl. 8 sk. – 1 kasserolle med 1 liden dækkel vog 3 pund a 26 sk.: 4 mk. 14 sk. – 1 æbleskivepande vog. 1½ pund a 26 sk.: 2 mk. 7 sk. – 1 kobberpote vog 2 pund a 26 sk.: 3 mk. 4 sk. – 2 ganske små do. vurderet for 2 mk. – 3 thekedler vurderet for 4 dl. – 1 dækkefad vog 3 pund a 2 mk.: 1 dl.

Messing:

3 små kedler vog 5 pund a 18 sk.: 5 mk. 10 sk. – 1 rivejern, 1 mk. 8 sk. – 1 kaffekande, 1 mælkekande og 1 thedåse, tilsammen 1 dl.

Malm:

1 liden morter, 4 mk. – 3 lysestager med 1 lysesaks, 4 mk. – 2 strygejern med 4 bolte (d.v.s. jernstykker til at lægge glødende i det hule strygejern), 1 dl. 2 mk. – 10 knopper eller sirater til en kakkelovn, vejede 8 pund a 1 mk.: 1 dl. 2 mk.

Bliktøj:

2 gl. dæksler (d.v.s. grydelåg) og 1 liden laxepande, 1 mk. 8 sk. – 2 små tragte, 8 sk. – 2 gl. thedåser, 8 sk.

Jerntøj:

1 jerngryde, 1 dl. – 1 do., 1 dl. – 1 rund pande, 1 mk. – 1 bradpande,

Hvad Lyngby Sognefolk ejede

12 sk. – 1 stegespid med bukke, 2 mk. – 1 rist, 8 sk. – 1 kødgaffel, 4 sk. – 2 gl. kokkeknive, 12 sk. – 7 par gl. umage spiseknive, 2 mk. – 2 trefødder, 1 mk. 8 sk. – 1 gl. fyrfad, 1 mk. 8 sk. – 3 gl. jernvægge eller kiler og 2 vedøkser, 5 mk. – 1 slibesten med jernaksel, 2 mk.

Porcelæn:

13 par thekopper, 1 dl. 2 mk. 2 sk.

Boskab:

1 stor dragkiste egetræ, brun indlagt med messingforsølvet beslag, 10 dl. – 1 liden blåmalet fyrredragkiste foruden låse, 1 dl. – 1 stor kiste af egetræ, grøn anstrøgen med lås, nøgle og håndgreb, 4 dl. – 1 skrivchatol med dragkiste under af fyrretræ med beslag, 2 dl. 4 mk. – 1 skænkeskab af fyrretræ, 1 dl. 2 mk. – 1 gl. slagbænk, 1 dl. – 1 brunt indlagt bord med 2 gueridoner (d.v.s. udtræksplader eller opsatser til lysestager), 1 dl. 4 mk. – 1 gl. do uden gueridoner, 2 mk. – 1 lidet blåt malet slagbord, 2 mk. – 1 gl. do., 2 mk. – 1 lidet gl. thebord, 2 mk. – 1 lidet gl. indlagt og beskadiget bord med en stentavle udi, 2 mk. – 1 stort gl. slagbord, 2 mk. – 1 lidet do., 3 mk. – 2 gl. fast ubrugelige borde, 2 mk. – 8 højryggede guldlæderstole a 6 mk.: 8 dl. – 15 ruslæderstole a 4 mk.: 10 dl. – 6 gl. do. a 2 mk.: 2 dl. – 2 gl. lænestole, 2 mk. – 1 gl. løjbænk med ruslæder, 4 mk. – nok 1 langagtigt bord på krydsfod, 4 mk. – 1 langt skænkebord og 2 bænke, 4 mk. – 3 bøtter, 3 do. og 1 ubrugeligt bord, 2 mk. – 2 gl. tinrækker, 1 mk. 8 sk. – 1 gl. bænk, 4 sk. – 3 små hylde, 6 sk. – 1 gl. anretterbænk med skab under 4 mk. – nok 2 tinrækker, 1 mk. – 1 opvaskerbænk, 1 mk. – 2 hylde, 4 sk. – 2 vaskebaljer, 1 mk. 8 sk. – 2 spande, 1 mk. – 1 do. med 3 jernbånd og greb, 2 mk. – 1 dejtrug, 1 mk. – 1 lyseform, 2 mk. – 1 hakkelseskiste med kniv, 3 mk. – 1 buesav, 2 mk.

Spejle og skilderier:

1 lidet spejl i forgyldt ramme, 3 mk. – 1 større do. i forgyldt ramme med krone, 2 dl. – 1 do. med glasramme, 2 dl. – 1 lidet do. med glas-

Kai Uldall

ramme, 2 mk. – 1 do. med sort ramme, 2 mk. – 15 gl. kobberstykker til dels illuminerede (d.v.s. kolorerede), alle med glas og ramme, 3 dl. 12 sk. – 1 gl. stykke med oliefarve, 8 sk. – 4 kinesiske malerier a 1 mk. er 4 mk.

Senge og sengeklæder:

1 himmelsengested af fyrretræ, grønt anstrøgen med karnis (d.v.s. profilerede sider af himmelen) og gl. blå makais (d.v.s. blomstret uldent stof) gardiner, 4 dl. – 1 blå og hvid lærreds overdyne med edderdun, 3 dl. – 2 bolsters underdyner, den 1 ny, 7 dl. – 3 gl. olmerdugs hovedpuder, 1 dl. – 1 skaksengested af fyrretræ med brune hvergarnsgardiner, 2 dl. – 1 gl. overdyne, 1 dl. – 1 ny bolsters underdyne, 2 dl. 4 mk. – 1 gl. do., 1 dl. – 1 gl. bolsteds hovedpude, 5 mk. – 1 gl. olmerdugs do., 2 mk. – 1 gl. linned overdyne, 1 dl. – 1 blåstribet bolsters vår, 1 dl. – 1 ny bolsters hovedpude, 1 dl. 2 mk. – 1 liden linned do., 3 mk. – 1 gl. grønt anstrøgen sengested med gamle grønne raskes gardiner, 1 dl. 2 mk. – 1 linned overdyne, 1 dl. 2 mk. – 1 ny bolsters underdyne, blåstribet, 3 dl. – 1 do. hovedpude, 1 dl. – 1 olmerdugshovedpude, 3 mk. – 1 gl. hvid do., 4 mk. – 1 ganske gammel bolsters hovedpude, 2 mk. – 1 ganske gammelt standersengested, 1 mk.

Linned:

1 par fine hørlærreds lagen, 2 dl. – 1 par do., 2 dl. – 1 par do., 1 dl. 4 mk. – 6½ par gl. blårlærreds lagen a 6 mk.: 6 dl. 3 mk. – 6 hørlærreds pudevær a 4 mk.: 4 dl. – 1 blårlærreds drejels dug, 4 mk. – 1 fin drejels dug, 1 dl. 4 mk. – 5 gl. små duge af blålgarns drejel, 5 mk. – 6 fine servietter, 1 dl. 3 mk. – 3 grove servietter, 3 mk. 2 sk. – 3 fine theservietter, 1 dl. 3 mk. – 2 gl. duge, 4 mk. – 12 små differente (d.v.s. forskellige) håndklæder a 10 sk.: 1 dl. 8 sk. – 4 par sribede netteldugs vinduesgardiner med kappe a 5 mk.: 3 dl. 2 mk. – 6 par kattuns gardiner med kappe, 2 dl. – 6 ganske gamle gardiner at trække op a 12 sk.: 4 mk. 8 sk. – 2 par gl. gangangs gardiner med kapper, 1 mk. 8 sk. – 2 gl. kattuns bordovertræk a 2 mk.:

4 mk.

Kreaturer:

1 gl. mørkebrun hest, 6 dl. – 2 sorte køer a 6 dl. 4 mk.: 13 dl. 2 mk.
– 1 so, 1 dl. 2 mk.

Vogn og vognredskaber:

1 gl. grøn, anstrøgen postvogn, beslagen, 5 dl. – 2 gl. høstletter og 2 do. vognfjæle eller brædder, 1 mk. 8 sk. – 1 gl. fast ubrugelig seletøj med jernhalskobbøl, 1 mk. 8 sk.

Bryggeredskaber:

1 stort mæskekar, 7 dl. – 1 mindre do., 5 dl. – 1 urtekar, 4 dl. – 1 lidet do., 1 dl. 2 mk. – 1 gl. kar, 4 mk. – 1 mindre do., 3 mk. – 2 ørebaljer, 2 mk. – 6 øltønder a 2 mk.: 2 dl. – 2 do. halvtønder a 20 sk.: 2 mk. 8 sk. – 3 gl. masketønder a 1 mk.: 3 mk. – 2 øser a 4 sk.: 8 sk. – 13 gl. hel- og halvankre a 4 sk.: 3 mk. 4 sk.

Summa: 221 dl. 2 mk. 3 sk. – Blandt gældsposterne kan nævnes grevinde Schulin for $\frac{1}{2}$ års forpagtning af Friderichsdahls værthus, 60 dl. – Slagter i Bagsverd, Claus Kort, Tydsk kaldet, for oksekød, 10 dl. – Gartneren på Frederiksdal, monsieur Bock for lån, 19 dl. 4 mk. – Mogens Jensen i Friderichsberg for køb af køer, 17 dl. – Søren Jensen i Slagslunde for rug og malt, 10 dl. 4 mk. – Vinhandler Redelsberg i Kiøbenhavn, 9 dl.

Niels Michael Nestwed anmodede om at hans mindreårige børns arvepart måtte blive indestående i boet, og sønnen, studiosus Michael Nielsen Nestwed, og Friderich Jørgensen Schow i Friderichsdahl sattes som tilsynsværger for dem. – Gæld tilsammen 223 dl. 4 mk. 8 sk.

16. september 1756 sluttede boet, idet en antegnelse med enkegrevinde Schulins underskrift udtalte, at der ikke blev noget at arve, når enhver kreditor blev betalt. Der var 2 dl. 2 mk. 4 sk. i underskud.

Om Taarbæksdal

Efter Optegnelser af Fabrikejer Chr. Ferslew,

VED Sognepræst P. GAMRATH, TAARBÆK

Fra 1914 til 1923 var Fabrikejer Chr. Ferslew*) Ejer af Villa »Dan«, nu »Birka« (Taarbæk Strandvej 32, Matr. 3g og 2bb) beliggende langs Øresund lidt nord for Bellevueplænen.

Da dette Areal tidligere havde hørt ind under den større Ejendom Taarbæksdal, gav Ferslew sig til at undersøge denne gamle Ejendoms Historie, og i det følgende meddeles de vigtigste af hans Optegnelser efter Tilladelse af Direktør André Laderrière og Frue f. Wiedemann, der til 1964 besad Ejendommen paa Taarbæk Strandvej, og hos hvem de Ferslew'ske Optegnelser beroer.

I det smukke Nordsjælland har de danske Konger fra gammel Tid haft flere Gaarde (Slotte) og meget Jordegods. Inden 1662, da Lenene blev inddragne, var det dog oftest de adelige Lensmænd, der havde størst Fornøjelse af Kronens Godser; men derefter blev Administrationen af Krongodset overdraget til Amtmændene og Amtsforvalterne. For at få det mest mulige ud af disse Godser besluttedes det at anvende dem (ca. 30.000 Tdr. Hartkorn) til Underhold for det store, for Størstedelen hvervede Rytter, der udgjorde en væsentlig Del af Landets Forsvarsstyrke, og Kong Christian V lod dem derfor 1670 inddele i Ryttergodser, hvis Bønder selv skulle gøre Krigstjeneste til Hest (eller underholde en Rytter) mod Fritagelse for Fæsteafgiften. Denne Ordning forbedredes og udvidedes under den følgende Konge, Frederik IV, der fra 1721 lod opføre 20 Rytterskoler til Landsbyungdommens Oplæring paa hvert af de 12 Ryttergodser; af disse Rytterdistrikter, hvert bestemt til at indkvartere og underholde et Regiment, laa de 6 paa Sjælland og heraf igen de tre i Nordsjælland,

nemlig Københavns, Frederiksborgs og Kronborgs Rytterdistrikter. Under det førstnævnte af disse hørte ogsaa Fæsteejendommen Taarbæksdal, hvis Indehavere gennem mange Aar tillige havde haft om ikke kongeligt Privilegium paa Krohold, saa dog Øvrighedens Tilladelse.

I Aaret 1745 køber »Tracteur og Værtshuusholder Hans Rasmusen Ejendommen Taarbechs Dahl af Hans kongelige Mayestæts Commandeur-Capitaine Jochum Christian Friis«, der for en Sum af 4000 Rigsdaler i Skødet »vitterliggiør at have solgt og afhændet og tilskødet en ham tilhørende og udi Taarbechs Fiskerleie ved Landevejen til Helsingøer beliggende Gaard og Kroe, Taarbechs Dahl kaldet«. Friis havde erhvervet Ejendommen 1718 af Smed og Kroholder Hans Hansens Enke, og medens han selv var i Marinens Tjeneste, holdt han en Bestyrer paa Kroen, hvortil han i 1730 fik kongeligt Privilegium m. Tilladelse til at brygge og brænde; i 1740 blev hans Bevilning knyttet til selve Stedet Taarbæksdals Kro og Gaard, hvilken sidste han udvidede ved forskellige Jordkøb, og han blev en velstaaende Mand. Det samme gælder hans dygtige Efterfølger Hans Rasmussen, der i 1744 erhvervede Ejendommen, som af Friis var blevet ombygget og udvidet, med tilhørende Landbrug og Arealer. Hans Rasmussen fik ved kgl. Skøder af 1766 og 1768 Fæsteforholdet afviklet til fri Ejendom*), men døde faa Aar efter (1772). Hans Efterfølgere klarede sig dog mindre godt. Frederik Hansen maatte lade Ejendommen gaa til Auktion i 1786, hvor Johannes Marcussen fik den tilstaaet for 3801 Rigsdaler; men allerede 1789 skiftede Krogaarden Ejer igen, idet den ved en ny Auktion erhvervedes af »Inspecteur ved Wodroffs Gaards Sejldugs Fabrique velædle Hr. Michelsen« formedelst 4605 Rdl.

Pontoppidan meddeler i sit »Danske Atlas« af 1764, at der i Københavns Amt foruden Herresæder fandtes en Del andre Lystgaarde som f. ex. Christiansholm og Springforbi: »Her til kommer et stort Tal saadanne Lyst-Gaarde eller Sommer-Huse og Haver, som adskil-

P. Gamrath

lige private Folk beboe i visse Landsbyer, af hvilke nogle have saa mange Sommer-Huse, at de efterhaanden faae Anseelse for noget mere end almindelige Landsbyer, saasom Bagsværd, Sellerød, Nærum, Holte, Gientofte, Torbek og særdeles Lyngbye, hvilken sidste, ligesom Friderichsbergs Bye, begynder at ligne een af vore smaa Kløbstæder eller Flekker, deels ved Lystgaarde, deels ved Fabriqueurs eller deslige Borger-Folkes Huuse«. Dog kan i hvert Fald Antallet af Lyststeder i Taarbæk ikke siges at have været stort, for de »Kort og Oplysninger om Huuspladserne i Taarbechs Bye paa Kjøbenhavns Amt«, som blev tilvejebragt i 1802 til Brug for Skatteansættelse (Bygningsafgiften), meddeler, at af 33 Huspladser hører kun 3 til Lyststederne. Iøvrigt var der 28 Arvefæstehuse under Taarbæksdal og to Lejehuse.

Efter 10 Aars Forløb solgte Inspektør Michelsen Taarbæksdal til Ole Clausen for ikke mindre end 10500 Rdl; trods de for Landbruget svære Tider klarede Clausen sig i ca. 15 Aar, men fik i 1817 Approbation fra Rentekammeret paa en Udstykning af 14 Lodder. En af de største (paa 1 1/4 Album) blev solgt til Husmand Christen Andersen Fuglebjerg, senere skyldsæt med Matr. Nr. 2d (hvoraf Ferslews senere Villa »Dan« nu er en Del), for dette Stykke Strandmark skulde der i Stedet for Købesum i Grundskat svares »10 Rdl. S.V. (o: Sølv-Værdi), der i Capital udgjør 250 Rdl. S.V. eller i N.V. (Navne-Værdi) 468 Rdl.« at betale hvert Aars Michaels Dag (29/9). Man bemærker Papirspengenes lave Værdi! Den nævnte Grundskat bortfaldt først 1878.

Fra ovennævnte Chresten Andersens Ejendom udstykkedes senere Matr. Nr. 2g (et af Villa »Dan«'s Numre) og 2f, hvilket sidste – tilige indeholdende det nuværende 2i – af Christen Andersen i 1847 blev tilskødet Kommerce-Sekretær, forhen Kopist paa Frederiksværks Kontor Andreas Peter Liunge, Københavnspostens Udgiver. Det andet Stykke (2g) bortfæstedes 1834 for 8 Rbd. Sølv i aarlig Afgift til Hans Olsen, som paa Lodden opførte et Hus, der i 1839 solgtes til

Høker Niels Olsen; det var »et bindingsværks Huus paa 5 Fag med 2 Kakkellovne og øvrige muur- og nagelfaste Appertinentier; saa følger og i Kjøbet en Hauge med Indhegning, de paa Loftet liggende Traver Tækkerør og 14–15 Brædder.« Prisen var 150 Rbd. kontant, og samtidig udstedes et Fæstebrev paa Jorden. I 1883 blev denne Grund (2g, Nabo til 2bb) af Niels Olsens Enke solgt til Grosserer C. P. A. Koch (Direktør for DFDS), der i 1860 købte Matr. 2d, Christen Andersens gamle Ejendom, hvorunder 2g hørte som Fæstegrund. Det fremgaar af Skødet, at Niels Olsens Enke ikke kunde læse Skrift, da to Vidner har attesteret, at Danske Lovs §5-1-7 om U-skriftkyndige er blevet iagttaget. For 20000 Kr. fik Koch foruden Ejendommen den tilhørende Badeanstalt med 21 Badekamre, Kamme, Klædebørster, Kammerpotter, Skohorn, Støvleknægte og Fodskamler samt 1 Styrtebadeapparat, 1 Retiradebygning, 1 Opbevaringshus til Haandklæder, 1 fast Bænk og 2 Hylder; det oplyses desuden, at en Barber Schach har en lille Pavillon ved Vejen. Allerede 1884 sælges det hele til Klampenborg Badeanstalt for 19000 Kr., men i 1905 kommer de to Parceller til Murermester Chr. Jensen for 4 Kr. pr. Alen (∴: 24800 Kr.); denne opfører strax efter Hoveddelen af det nuværende Hus og sælger videre i 1906 til Sagfører og Bankdirektør H. P. Hansen (Detailhandlerbanken) for 62000 Kr. I 1908 faar Grosserer Th. Breining den, og 1914 solgte hans Enke den til Fabrikejer Chr. Ferslew, som udvider Villaen med Salen og Vinterhaven og køber 1/3 af »Liunges Minde« (hvor der laa 5 Fiskerhuse mellem nogle Træer) der blev lagt til Ejendommen, medens de 2/3 kom til Rothenburgs, nu Philips Ejendom. Vi kan tilføje, at i 1923 købte Fabrikant Knud Wiedemann den smukke Villa og tilhørende Grund, og i 1957 overgik den til Svigersønnen Direktør André Laderrière; i Wiedemanns Tid fik den Navnet Birka.

Vi vender tilbage til Taarbæksdals Kro. 1824 bortfæstede Ole Clausen et stykke Jord paa 7344 □Alen af Strandmarken til Politibetjent Hans Thor Møller for 5 Rdl. aarligt. 1827 overtoges det paa

P. Gamrath

Lodden opførte 6 Fags Hus for 300 Rdl. af Skovfoged Georg Frederich Weisler, der igen solgte det til Indsidder Hans Aagesen for 430 Rbd. Sedler. Først ved 4. Auktion 1825 fik Lars Andersen fra Strandmøllen Kroen for 12425 Rbd. Sølv. Hans Enke tilskødede Ejendommen til Sønnen Ole Andersen i 1854. Samme Proprietær Andersen bortskødede 1860 for 142 Rdl. 3 Sk. en Parcel paa 2660 □Alen til Murermester C. F. Lüthcke, som var en af Arvingerne til ovennævnte Hans Aagesen. Denne Parcel blev udskilt fra den tidligere tilfæstede Lod og nu skyldsats under Matr. 2bb (et af Villa »Dan«'s Numre). Den solgtes af Lüthcke i 1863 for 5000 Rdl. til Badeanstalten, som i nogen Tid havde lejet den.

Til Oplysning om Forholdene i Taarbæk i 1. Halvdel af forrige Aarhundrede kan til Slutning anføres følgende fra S. Stern: Statistisk-Topographisk Beskrivelse over Kjøbenhavns Amt (1834), s. 347, s. 364 og s. 370:

»N. for Klampenborg ligger Fiskerlejet Taarbæk, der bestaaer af 4 Lyststeder, Skolen, Kroen Taarbæksdal og 56 jordløse Huse, af hvilke 28 ere Fæstehuse under Kroen og de øvrige Selvejerhuse. Blandt det anførte Antal Huse beboes 38 af Fiskere, de øvrige af Haandværkere, Daglønnere o. a. fl. Med Undtagelse af Taarbæksdal, der staaer for 3 Tdr. 2 Skp. 2 Fdk. 1 Alb. upr. A. og E. Hartkorn og 2 Skp. pr. Hrtk. efter Forordn. 15 April 1818 § 3, ere ingen af de anførte Ejendomme ansatte til Matriculs-Hartkorn, men tvende af Lyststederne hvert til 2 Skp. Hrtk., ligeledes efter Forordn. af 15 April 1818 § 3. Til det egentlige Fiskerleje hører derfor saagodt som ingen Jord, og det Ubetydelige, der haves, anvendes til Steglepladse.

Af Byens omtrent 300 Indv. ernære 38 Familier sig ved Fiskeri, der drives med 24 Baade og bestaaer især i Sild, Villinger, Torsk, Flyndere og Rødspætter. Udbyttet kan omtrent anslaaes til 550 Tdr. Sild, Tønden beregnet til 14 Ol, 2000 Snese Villinger, 2000 Tdr. Torsk, Tden beregnet til 20 Snese, 6000 Snese Flyndere og 600 Tdr. Rødspætter, Tden beregnet til 12 Ol. Silden sælges sædvanligen for

9 til 10 Rbd., Rødspætterne for 15 til 17 Rbd. og Torsken for 4 Rbd. pr. Tde.; for Snesen af Flynderne erholdes 10 Sk. og af Villingerne 32 Sk. Af Haandværkere findes her 3 Skomagere, 1 Muurmester, 1 Skræder, 1 Snedker og Tømmermand, samt 1 Bødker; af Tyende: 10 Karle og 15 Piger; af Indsiddere 6. I Taarbæk boer en Jordmoder.

Indtil 1811 hørte Taarbæk under Hvidøre Skoledistrict i Gjentofte Sogn; men ved den i nævnte Aar approberede Plan for Skolevæsenets Indretning i Sokkelund Herred blev det bestemt, at Taarbæk skulde have sin egen Skole, hvorunder Klampenborg Skovfogedbolig og Skovløberbolig blev henlagt. Formedelst Districtets Fattigdom var det imidlertid ikke muligt at tilvejebringe en Skolebygning paa sædvanlig Maade ved Omkostningernes Repartition paa Beboerne, og indtil Aaret 1821 havde Taarbæk endnu ikke sin egen Skole; men ved Gavebrev af 15 Juni d.A. skjenkede Ejerne af et i Taarbæk liggende Lyststed dette fattige Fiskerleje hele det smukke Lyststed, der bestaaer af en grundmuret og teglhængt Bygning, assureret for 1740 Rbd. Sølv. Saaledes erholdt Taarbæk Skoledistrict en egen, smuk og rummelig Skole, der tillige afgiver en god Vaaning for Skolelæreren, med en smuk Have paa 2 Skp. Ld. Den er hidtil vedligeholdt ved frivillige Gaver. Skolelærerens Løn er reglementeret; dog har han ingen Jordlod, men i dets Sted Græsning til 2 Høveder i Dyrehaven. De skolebesøgende Børns Antal er 94. Gymnastik er indført; den indbyrdes Underviisning kun, forsaavidt Skrivning angaaer.

I Taarbæk ligger:

Christiansro, et Lyststed, tilhører Ejeren af Bellevue, Hr. Tracteur Bagge. Bygningerne bestaae af en Stuebygning, to Etager høj og deels opført af Grundmuur, deels af Muur og Bindingsværk, samt en grundmuret Staldbygning; de ere begge assurerede for 4240 Rbd. Sølv. Arealet, 2 Tdr. Land, er anvendt til Have.

Taarbæksdal eller Taarbækskro, en privilegeret Kro, ligger i Fiskerlejet Taarbæk og har Ret til Krohold, Gjæstgiveri samt til at brygge og brænde; dog udøves Brænderiet ikke. Kroen tilhører Hr. L. An-

dersen. Bygningerne bestaae af 5 særskilte Længder, for den største Deel opførte af Muur og Bindingsværk, deels straatækkede, deels teglhængte og een Etage høje med Undtagelse af Stuehuset, der tildeels er to Etager højt. De ere assurerede for 14660 Rbd. Sølv. Jorderne indtage et Areal af 25 Tdr. Ld., der staae for 3 Tdr. 2 Skp. 2 Fdk. 1 Alb. upriv. A. og E. Htrk. og 2 Skp. Hrtk. efter Frd. 15. April 1818 § 3. De besaaes med 4 Tdr. Rug, 4 Tdr. Byg, 8 Tdr. Havre, 1 Tde Ærter, hvorefter høstes 6 til 7 Fold. Der lægges 10 Tdr. Kartoffler og avles 12 til 15 Læs Hø. Besætningen er 4 Heste, 8 til 10 Køer, 6 Sviin.

Under Kroen høre 28 Arvefæstehuse, der ere byggede paa 5 Tdr. Land og hvert svare en aarlig Grundafgiwt til Kroens Ejer af 4 til 5 Rbd. Sølv foruden de kgl. Sk. Af 2de Lejehuse med Have, der ligeledes ere byggede paa Kroens Grund, haves en aarlig Indtægt af 12 Rbd. Sølv af hver, foruden de kgl. Sk., hvis aarlige Beløb, hvad Kroen angaaer, udgjør 200 Rbd.; Com. Afg. beløbe sig til 30 Rbd. Bankhæftelsen hviler paa Endommen. Af de ovennævnte Huse har Ejeren en aarlig Indtægt af 160 Rbd. Sedl.«

I Aaret 1844 stiftede Islænderen Dr. med. Hjaltelin Klampenborg Vandkur-, Brønd- og Søbadeanstalt; lignende Planer gik ogsaa Kommercesekretær Andreas Peter Liunge med, idet denne særligt tænkte paa Besøg af Udlændinge.

Af Staten fik Anstalten overladt et Stykke af Jægersborg Dyrehave (ca. 23 Tdr. Land), og hertil købtes yderligere Liunges Lyststed »Christiansro«, hvor der opførtes en »Damebygning« og hvor Damebadene udlagdes. Endelig købtes »Skrænten« lidt nord for det egentlige Fiskerleje; denne ejendom, der laa med en Facade mod Strandvejen paa ca. 400 Alen, havde et stærkt skraanende Areal, meget udsat for Søen, hvilket medførte store Bekostninger til Sikkerhedsforanstaltninger. Her opførtes en »Herrebygning«, og Herrebadene udlagdes*); men Stedet laa for langt af Vejen, saa Driften ikke kunde betale sig; derfor måtte man allerede i 1846 oprette en Filial af Her-

rebadene i Anstaltens Nærhed, og 1852 blev »Skrænten« solgt med et Tab paa ca. 30000 Kr. Fra først af var Søbadene indrettede som Vesterhavsbadene med Badevogne; men disse, der er egnede til en Strand med Ebbe og Flod samt kraftigt Bølgeslag, blev snart afløste af faste Badehuse og Broer.

Den anden Gren af Virksomheden var Vand og Brøndkuren, der gik for sig i Kurhuset og bestod dels i en udvortes Renselse (en Del forskellige Bade), dels i en indvortes (Drikning af fra 6-12 á 16 Glas Vand; desuden udskænkedes mineralske Vande fra en Pavillon, der bestyredes af en pharmaceutisk Kandidat). Vandkuren havde dog ikke Succes; det var vanskeligt at skaffe den fornødne Mængde Ferskvand, og faa havde Tiltro til Kurens helbredende Virkninger.

Der var iøvrigt Liv og Lystighed i de Dage, jfr. H. P. Holsts Vau-deville »William og Emma eller Vandkuren«, hvis Handling foregaar paa Klampenborg Badeanstalt, og hvori en af de unge Piger synger:

Ja, mangan Gang med Frygt og Sorg
jeg tænkte før det samme:
Hvad skal vi paa det Klampenborg?
Blandt krumme, skjæve, lamme?
Men snart min Frygt jeg Afsked gav,
den kommer aldrig mere.
Kurgjæster ser man ingen af,
Kurmagerer des flere.

Apropos William og Emma: Disse velklingende Navne havde man givet to smaa aabne Dampbaade, der af et Aktieselskab var indkøbt i Newcastle for 42000 Kr., og som efter en besværlig Rejse over Vesterhavet blev sat til ved Sommertide at pløje Øresunds Bølger, »de blaa Dreng«, som Folk ogsaa kaldte de to lyseblaa baade.

Det meste af Trafikken foregik jo ad Strandvejen, og »rullende hen ad de støvede Veje« kom »Kaffemøllerne« fra Østerbro og Trianglen samt Omnibusserne »Hertha« 1 og 2, »Mercurius«, »Figaro« og senere »Solen«. Tanken om at indsætte nogle Kæmpeomnibusser

P. Gamrath

til 50 Personer med 6-8 Heste for blev dog ikke til noget, da Politiet modsatte sig det som Dyrplageri.

Allerede i 1845 var der Planer oppe om Anlæg af en Jernbane fra København til Klampenborg; men Amtsraadet gjorde Modstand, da man mente, at Bomindtægterne vilde gaa ned, og at adskillige Ejendomme vilde tabe i Værdi derved. Banen kom derfor først i 1863.

EFTERSKRIFT

Skønt Badeanstalten som omtalt fik Herrebadene flyttet fra »Skrænten« hen til Murermester C. F. Lüthckes (tidligere Taarbækdals) Grund, som man først lejede og i 1863 købte for 5000 Rdl., og hvorhen ogsaa de varme Bade blev flyttet, saa fik dog Badeetablissementet ikke den ønskede Succes. Folk tog ellers gerne den Vej ud af Hovedstaden. En Beregning fra 1845 anslaaer Strandvejsfærdselen til i Sommermaanederne at omfatte ca. 5000 Wiernervogne og ca. 95000 aabne Vogne med ca. 1/2 Million Lystrejsende. Man opførte en Koncertsal efter Tegning af Bindesbøll, man indrettede Restaurationslokaler og holdt Fester og Opvisninger, saasom Kaproning, Væddevømning og Dystløb; det sidste gik ud paa at man staaende i smaa Baade med en lang Stage skulde skubbe sin Modpart i Vandet. Her kappedes de Taarbæk Fiskere under kyndige Dommeres Øjne med Holmens Folk. Tilskuernes Antal var ofte stort; til en af Festerne skal der være solgt 7776 Billetter. Præmien var en Krans og 5 Specier (Festmiddagen paa Anstalten kostede 2 Mark!). Men det gik altsaa alligevel ikke, og Foretagendet sygnede hen; noget ind i det 20. Aarhundrede ophørte det helt.

*) 1877–1925, Søn af Bladudgiveren Etatsraad J. C. Ferslew.

*) I sådanne Fæsteafviklinger samt Overgang til Arvefæste var Regeringen interesseret, dels for at bøde paa Bøndernes daarlige Forhold midt i det 18. Aarhundrede, dels for at skaffe Penge til Udrustningerne 1758–63.

*) Om Badeanstalten see i Efterskriften.

Af tekniske grunde har det været
nødvendigt at placere plancherne til artiklen:
»Mennesker og Miljøer«
bag i bogen.

Mennesker og Miljøer

Indsamling af gamle fotografier

JETTE GLOB OG IØRN PIØ

I Lyngby-Taarbæk kommune har man i mange år haft et aktivt Historisk-topografisk Selskab, en kommunalbestyrelse som er levende interesseret i selskabets arbejde – og fremfor alt en befolkning som værdsætter, at der gøres en indsats for det historisk-topografiske arbejde i dets egen kommune.

Lyngby-Taarbæk kommunes biblioteksudvalg har nu vedtaget at oprette en »Byhistorisk Samling«, der får til huse i kommunens ejendom Sophienholm i løbet af 1970, og som administreres af biblioteksvæsenet.

En sådan Byhistorisk Samling skal under alle omstændigheder indeholde en billedsamling, bestående af alle slags billeder – fotografier, malerier, stik, tegninger o. s. v. – som har motiver fra kommunen. Det vil på den måde blive både en historisk-topografisk samling og en kunstsamling, kort sagt en kulturhistorisk samling.

På rådhuset har man allerede en samling af fotografier, mest portrætter og billeder af bygninger. I samarbejde med Historisk-topografisk Selskab og Stadsbiblioteket har vi imidlertid påbegyndt en nyindsamling af billeder, og vi har valgt at afgrænse indsamlingen på denne måde:

Vi beder alle, der ser denne opfordring om at kigge efter, om de har et gammelt familiealbum liggende. Har De det, så se om der deri findes nogle fotografier fra før 1930, hvor man får et indtryk af mennesker og miljøer i Lyngby-Taarbæk kommune. Vi er ikke – ialfald ikke i første omgang – interesseret i portrætter og i billeder af bygninger og landskaber, men derimod i billeder, hvor der »sker noget på«, i billeder af interiører – selvom der ikke er mennesker på – og i

gruppebilleder – selvom der ikke »sker noget på dem« – blot man ser de omgivelser, gruppen er fotograferet i.

Det er kun få, der findes af den slags billeder i de gamle familiealbums. Det var nemlig ikke almindeligt, at man interesserede sig for disse motiver. I familier med en eller flere vågne amatørfotografer kan man dog støde på dem, og de har stor kulturhistorisk betydning. Vel findes der sådanne billeder på Det kgl. Bibliotek, på Dansk Folke-minde-samling og på Nationalmuseet, men ikke slet så mange, som man måske forestiller sig.

Under ét kan man kalde de billeder, vi efterlyser, for *folkelivsbilleder*. Det er billeder, der mere end mange ord siger noget om, hvordan tilværelsen formede sig for folk i kommunen fra slutningen af forrige århundrede og op til 1930.

Vi har siden efteråret gennemgået flere familiealbums, men vi har valgt at vise, hvad vi har fundet i et enkelt af dem, nemlig det som tilhører fru Jørna Guldmann, født Lund. Hvis vi nemlig bragte et udvalg af de bedste billeder fra en lang række albums, ville man få et falsk indtryk af, hvad man kan finde i et enkelt album. Når De nu selv kigger efter i Deres eget album, vil De derimod ganske sikkert hurtigt blive klar over, at De har billeder, der er mindst ligeså kulturhistorisk interessante, som dem De ser her.

Hvis De har det, så skriv et par ord herom til *Byhistorisk Samling*, Sekretariatet, *Stadsbiblioteket i Lyngby*, 2800 Kongens Lyngby, tlf. 88 17 00.

Hvis De ikke vil forære billederne til selskabet, så bliver de affotograferet.

Men De må huske, at denne indsamling kun er et foreløbigt og beskedent forsøg på at få i gang en større indsamling af alle vidnesbyrd om, hvordan mennesker levede i forskellige miljøer til forskellige tider i kommunen. De må naturligvis meget gerne – når De nu alligevel skriver – fortælle, om De har andet materiale liggende, som kan være af interesse for en kulturhistorisk samling her i kommunen.

Beretning om selskabets virksomhed

1967-69

Onsdag den 12. april 1967 kl. 20 blev der afholdt medlemsmøde i kommunalbestyrelsens mødesal på Lyngby rådhus. Overbibliotekar ved Universitetsbibliotekets 1. afdeling, cand. mag. Torben Nielsen talte om Carl Victor von Bonstetten.

I maj 1967 blev Historisk-topografisk Selskab indmeldt i Sammenlutningen af Foreninger til Fremme og Bevaring af Bygnings- og Landskabskultur.

Sommerudflugten gik i 1967 til Sophienholm ved Bagsværd sø. Torsdag den 1. juni strømede selskabets medlemmer til Sophienholm, hvor Kgl. bygningsinspektør, arkitekt Peter Koch som har forestået restaureringen af ejendommen, gennemgik landstedets bygningshistorie og gav en skildring af de personer, hvis liv har været knyttet til stedet. Derpå fortalte Peter Koch om haveanlægget, der fulgte det traditionelle mønster for romantiske haver i datiden. Til slut fik deltagerne lidt at vide om hovedbygningens restaurering og nutidige anvendelse. Efter en rundgang i hovedbygningen og i parken, hvor havearkitekt Kirsten Duus viste gæsterne rundt, kørte deltagerne til Lyngbo Stadion, hvor selskabets generalforsamling afholdtes.

Lyngby-Bogen 1966, som udgør 7. bind 1. hefte blev trykt i 1300 eksemplarer.

Lørdag den 9. december 1967 afholdtes en reception for selskabets medlemmer på Sophienholm i anledning af 40-året for selskabets stiftelse. Ved denne lejlighed var der arrangeret en udstilling af alle de skrifter, som gennem årene er udgivet af Historisk-topografisk Selskab.

Selskabet markerede i øvrigt jubilæet ved at udsende en bog om Lyngby Kirkes kalkmalerier med tekst af Axel Bolvig og 50 fotogra-

fier dels i farver og dels sort-hvide optaget af Nationalmuseets fotograf Lennart Larsen. Bogen blev tilbudt medlemmerne til en favørpris af 28,75 kr. og mange benyttede sig af dette særdeles gode tilbud. Selskabet havde den glæde at bogen blev valgt som en af årets 25 smukkeste danske bøger af Foreningen for Boghåndværk.

Torsdag den 6. juni 1968 havde Historisk-topografisk Selskab indbudt til sommerudflugt og generalforsamling. Bestyrelsen havde denne gang valgt Jagtslottet Eremitagen som udflugtens mål og havde opnået Hofmarskallatets tilladelse til at lade Medlemmerne se slottet indefra. Mellem 400 og 500 medlemmer havde efterkommet den usædvanlige indbydelse. Statsskovrider A. Tage-Jensen gav en skildring af Dyrehavens historie, hvorefter kunsthistorikeren H. E. Nørregård-Nielsen gav et rids af slottets bygningshistorie. Efter det interessante besøg i slottet kørte deltagerne til Stadsbiblioteket i Lyngby, hvor selskabets generalforsamling afholdtes, hvorefter medlemmerne fik lejlighed til at bese den nye biblioteksbygning.

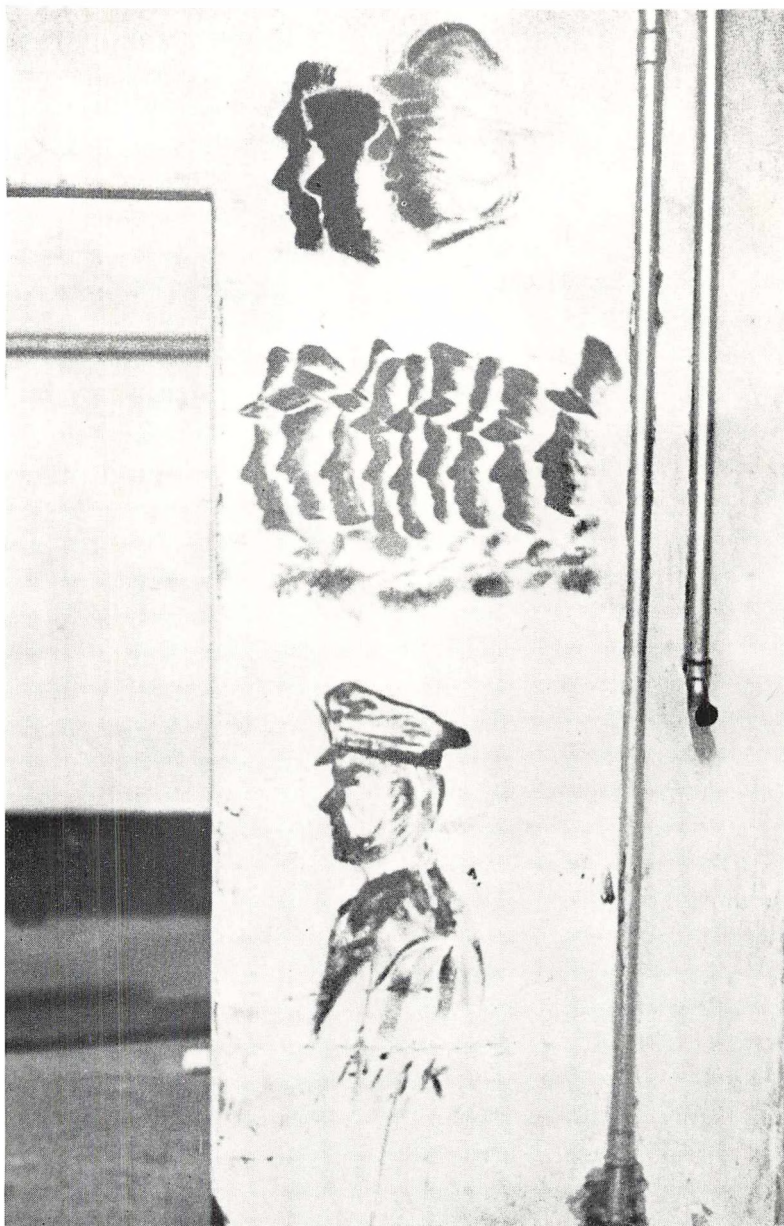
Onsdag den 5. marts 1969 kl. 20 blev der afholdt medlemsmøde i Bibliotekssalen på Stadsbiblioteket i Lyngby. Auditør, cand. jur. Torben Topsøe-Jensen talte om »Vejen langs Øresund«, et emne, som han har behandlet i sin bog: »Fem mil langs Øresund«. Henved 250 medlemmer af Historisk-topografisk Selskab var samlet for at høre det værdifulde foredrag som illustreredes med lysbilleder.

Sommerudflugten gik i 1969 til Sorgenfri Slotshave, Norske Skov og området omkring Friboeshvile. Onsdag den 11. juni samledes mellem 200 og 300 medlemmer af Historisk-topografisk Selskab på pladsen foran indkørslen til Sorgenfri Slot. Kunsthistorikeren H. E. Nørregård-Nielsen fortalte om Sorgenfri Slots bygningshistorie, hvorefter slotsgartner E. Lyngaard Hansen fortalte lidt om parkanlægget. Herefter fik selskabet lejlighed til at bese den del af Sorgenfri Slotshave, som er forbeholdt slottets beboere.

Selskabets generalforsamling afholdtes i Bibliotekssalen på Stadsbiblioteket i Lyngby og efter generalforsamlingen havde man lejlighed

Udflugt til Jagtslottet Eremitagen 1968.
Foto: Erling Irving

»Hulebillede« fra Taarbæk Forts Kassematter.
Foto: Thomas Børresen.

Beretning om selskabets virksomhed 1967–69

til at se en af de film, som Lyngby-Taarbæk kommune har optaget og som viser glimt af begivenheder i kommunen i 1950erne.

Lørdag den 13. december 1969 arrangerede Selskabet en tur på Taarbæk Fort. Søværnets Bygningstjeneste, som forestår værkets snarlige udslettelse, havde givet tilladelse til, at man gik ombord.

Det var sidste chance for at se dette betydelige delvis underjordiske bygningsværk, som nu jævnes med jorden eller tildækkes og bliver utilgængeligt.

Turen lededes af hærhistorikeren, fabrikant A. N. Hvidt, der fortalte lidt om fortets tilblivelseshistorie og viste om. Ca. 350 deltog i udflugten.

Danmarks Lottekorps, Region VI, havde velvilligst påtaget sig at tilberede og uddele Gløgg i en af Kassematterne – et arrangement der vakte stor begejstring ovenpå den kolde tur.

Selskabet havde pr. 31/3 1969 830 medlemmer.

Aage Børresen

Far, mor, vi børn og hunden Gorm. Krogbjerggaard, 1895.

PLANCHE 15

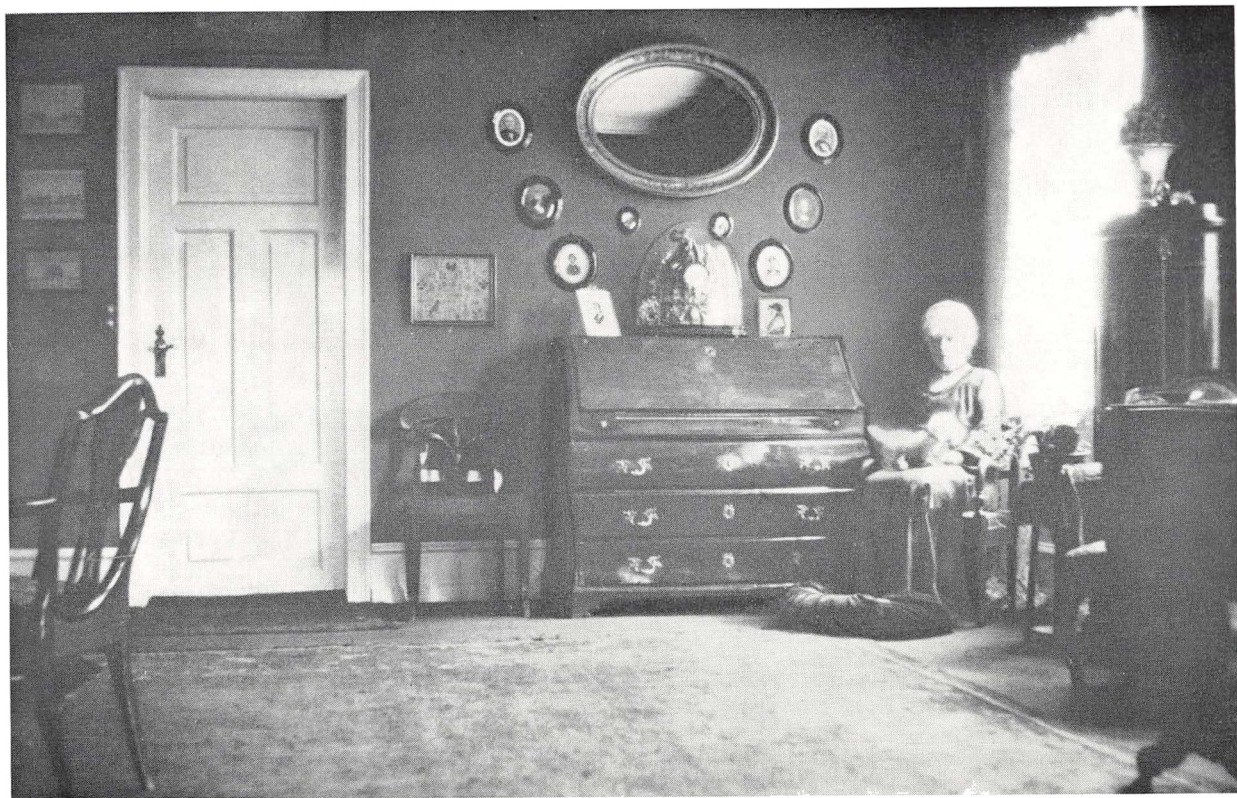
Vi 3 søskende og en ældre veninde på Krogbjerggaard, 1901.
(Veninden er født Becker og er teaterdir. Wiltons mor).
(Drengen er Christian Lund).

Barnedåb 1910 i haven på Krogbjerggaard.

For jagten. Fru Guldmanns far Jørgen Lund med børnebørn.

Dagligstue på Krogbjerggaard.
(Sekretæren er købt ved en auktion på hotel Lyngby.
Stolen med ryggen til er en ægte Chippendale foræret familien
af Grev Blücher Altona; stadig i Fru G.'s eje).

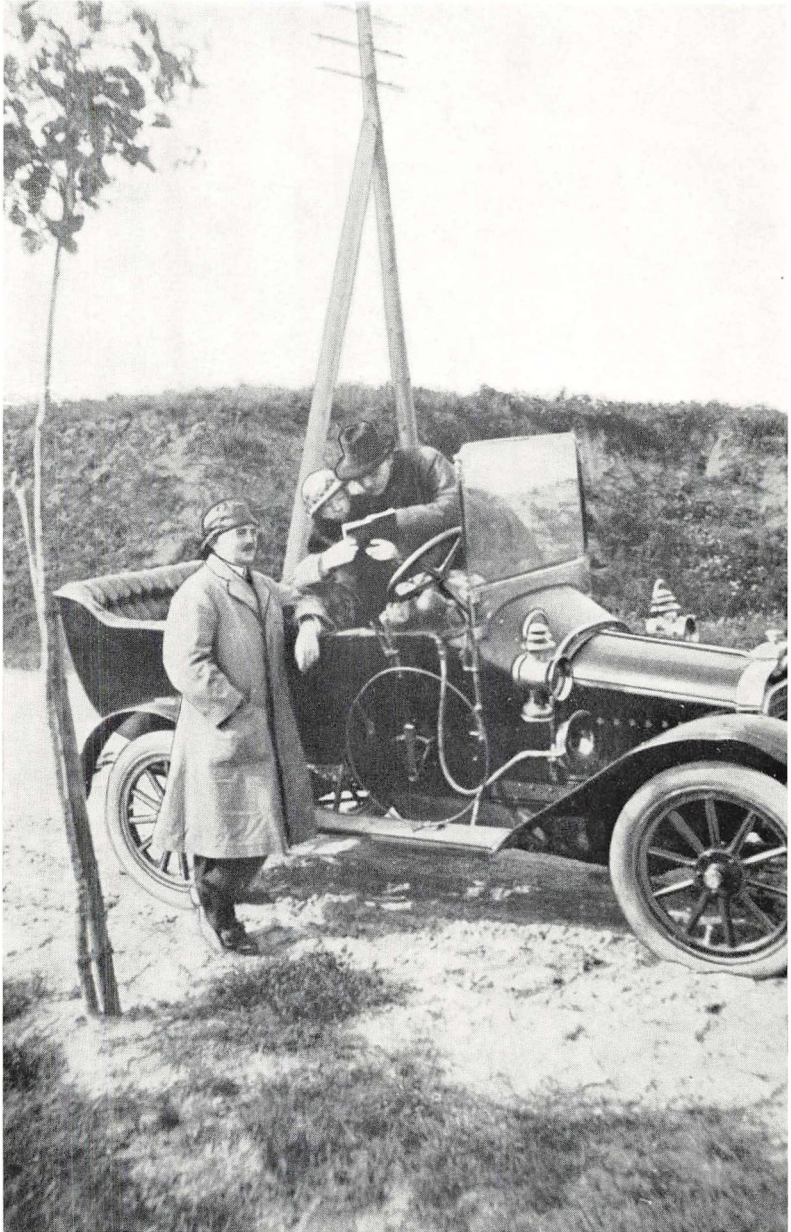

Kammerrådinde Jacobsen, fru G.'s bedstemor, født Johanne Eriksdatter
i haven på Krogbjerggaard.

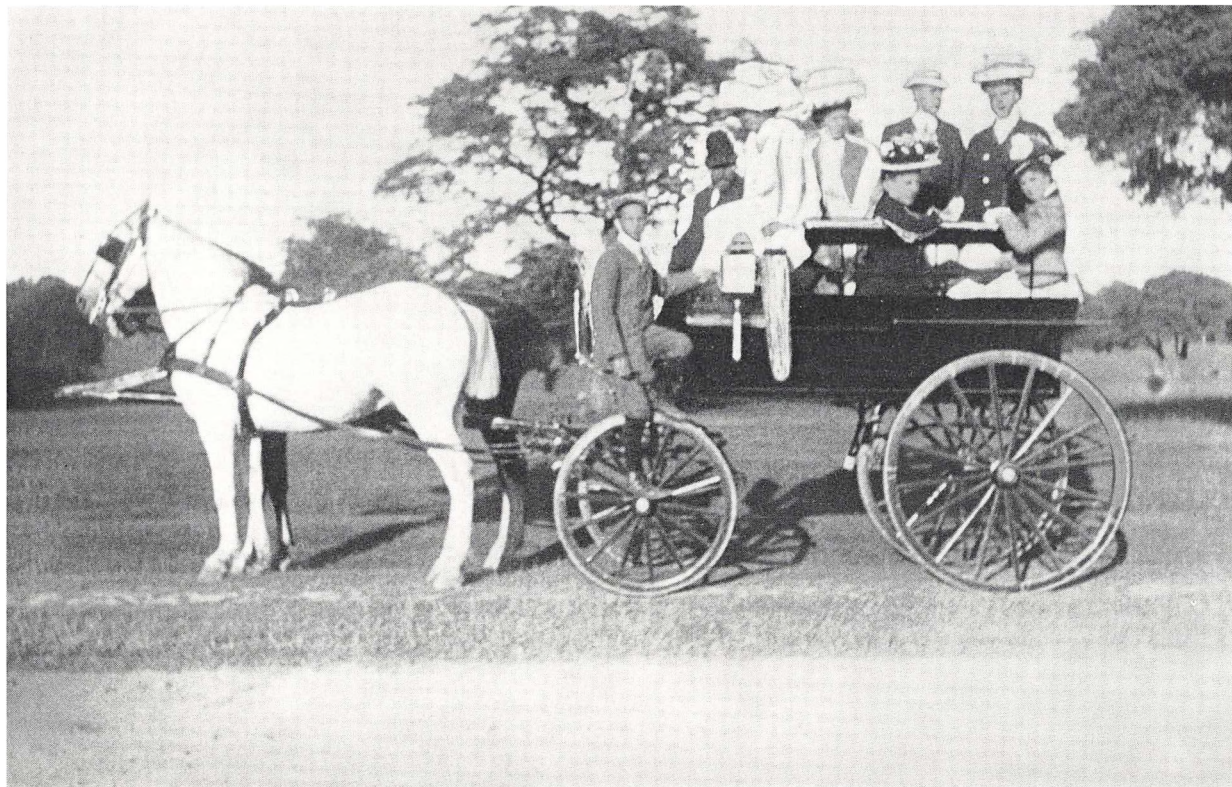

Jørgen Lund i sit herreværelse.

PLANCHE 21

Herr og Fru G.'s første bil. (Calescheløs).

Udflugt til Eremitagen i 1912.

PLANCHE 23

Jørgen Lunds herreværelse. (Oliebilledet er parti fra bondebyen).

Marie Lunds dagligstue.
(Chatollet beror på nabogården, der ejes af Fru G.'s bror Christian Lund,
da Fru G. var barn lå hendes bedstefars frierbrev til bedstemoderen
i en hemmelig skuffe i møblet).

Dagligstue.

2 papirbuketter beskyttet af glasklokker fra Fru G.'s
bedsteforældres hjem Karlshaab.

Kammerraad Karl Lund's hjem på Karlshaab, 1900.
 (Det er Fru G.'s fars forældres hjem).

